

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

**TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE TÜRK CEZA
KANUNUNDA UYUŞTURUCU MADDE TİCARETİ
SUÇU**

HACER PERİHAN DEMİREL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:

PROF. DR. NURAN KOYUNCU

KONYA-2025

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	HACER PERİHAN DEMİREL		
	Numarası	23812301004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI/ KAMU HUKUKU BİLİM DALI		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE TÜRK CEZA KANUNUNDA UYUŞTURUCU MADDE TİCARETİ SUÇU			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

HACER PERİHAN DEMİREL

İmzası

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	HACER PERİHAN DEMİREL		
	Numarası	23812301004		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	PROF. DR. NURAN KOYUNCU		
	Tezin Adı	TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE TÜRK CEZA KANUNUNDA UYUŞTURUCU MADDE TİCARETİ SUÇU		

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti, dünya çapındaki en önemli sorunlardan birisidir. Ancak uyuşturucu, uyarıcı ve psikoaktif maddelerin yasadışı şekilde kullanımı gün geçtikçe artmış olsa da bu maddeler tıp alanında ve ilaç yapımında geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu maddelerin zararlı etkileri kadar tedavi edici etkileri de olduğundan tamamen yasaklanmamıştır. Devletler, bazı ruhsatlar ve izinler vererek bu maddelerin imali, satışı ve kullanımına ilişkin bütün aşamaları denetim altına almak istemişlerdir. Hatta bu amaç doğrultusunda uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri denetim altına almak için uluslararası sözleşmeler yürürlüğe konulmuştur. Ülkemizde uyuşturucu madde suçlarıyla mücadeledeki önemli düzenlemeler, TCK m.188, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'dur.

Bununla birlikte, son dönemlerde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımı ve ticaretinin yasaklanmasına ilişkin ülkelerin ceza politikalarında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Yasaklama temelli ceza politikalarına rağmen bu maddelerin kullanımı ve ticaretinin giderek arttığı görülmektedir. Dünyada bazı ülkeler, bu maddelerin kullanımını cezalandırma yerine, tedavi etme veya bazı uyuşturucu türlerinin kullanımını suç olmaktan çıkarma veya bunların yasallaştırılması eğilimini başlatmıştır.

Çalışmada, tarihsel süreçte ülkemizde ve dünyada bu maddelerin kullanımı, bu maddelerin yasaklanmasına ilişkin ulusal ve uluslararası düzenlemeler ile bu maddelerin tanımı ve türlerine yer verilmiştir. Ayrıca uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin yasaklama politikası ve suç olmaktan çıkarma eğilimlerine de ayrıntılı şekilde yer verilmiştir. Son olarak TCK m.188/3'de yer alan uyuşturucu madde ticareti suçu detaylı şekilde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uyuşturucu, uyarıcı, psikoaktif madde, yasaklama, suç olmaktan çıkarma, uyuşturucu madde ticareti.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	HACER PERİHAN DEMİREL		
	Student Number	23812301004		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☒	
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☐	
	Supervisor	PROF. DR. NURAN KOYUNCU		
Title of the Thesis/Dissertation	DRUG TRAFFICKING CRIME IN THE TURKISH PENAL CODE THROUGHOUT THE HISTORICAL PROCESS			

Drug or stimulant trafficking is one of the most important problems worldwide. However, although the illegal use of drugs, stimulants and psychotropic substances has increased day by day, these substances have a wide range of uses in the field of medicine and drug production. Since these substances have therapeutic as well as harmful effects, they are not completely banned. States wanted to control all stages from the production, sale and use of these substances by granting some licenses and permits. In fact, for this purpose, international agreements have been put into effect to control narcotic and stimulant substances. Important regulations in the fight against drug crimes in our country are TCK Article 188, Law No. 2313 on the Control of Drugs and Law No. 3298 on Drugs.

However, recently there have been significant changes in the punishment policies of countries regarding the prohibition of the use and trade of narcotic or stimulant substances. Despite prohibition-based punishment policies, it is seen that the use and trade of these substances is increasing. Some countries around the world have begun to treat or decriminalize or legalize the use of some types of drugs, rather than punishing the use of these substances.

In the study, the use of these substances in our country and the world throughout the historical process, national and international regulations regarding the prohibition of these substances, and the definition and types of these substances are included. Additionally, the prohibition policy and decriminalization trends regarding drugs and stimulants are also included in detail. Finally, the crime of drug trafficking in Turkish Penal Code Article 188/3 is discussed in detail.

Keywords: Drugs, stimulants, psychotropic substances, prohibition, decriminalization, drug trafficking.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
UYUŞTURUCU VEYA UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARININ TARİHİ SÜRECİ, UYUŞTURUCU VE UYUŞTURUCU MADDELERE İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER İLE ULUSAL DÜZENLEMELER.....	3
1.1. Tarihi Süreçte Uyuşturucu veya Uyuşturucu Madde Suçları.....	3
1.1.1. Dünyadaki Tarihi Süreci.....	3
1.1.2. Türk Hukukundaki Tarihi Süreci.....	7
1.1.2.1. Eski Türk Hukuku Dönemi.....	7
1.1.2.2. İslamiyet Sonrası Dönem.....	8
1.1.2.3. Osmanlı Devleti Dönemi	10
1.1.2.4. Cumhuriyet Dönemi	13
1.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerle Mücadelede Uluslararası Sözleşmeler ve Uluslararası Örgütler	14
1.2.1. Uluslararası Sözleşmeler	14
1.2.1.1. 1961 Tek Sözleşmesi Öncesindeki Uluslararası Sözleşmeler	14
1.2.1.2. Uyuşturucu Maddeler Hakkındaki 1961 Tarihli Tek Sözleşmesi.....	17
1.2.1.3. 1971 Tarihli Psicotrop Maddelere Dair Sözleşme.....	23
1.2.1.4. Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 BM Sözleşmesi	25
1.2.2. Uluslararası Örgütler	28
1.3. Türk Hukukunda Uyuşturucu Madde.....	31
1.3.1. Genel Olarak.....	31
1.3.2. Anayasa	32

1.3.3. Türk Ceza Kanunu.....	33
1.3.4. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun.....	35
1.3.5. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun	36
1.3.6. TCK Dışında Uyuşturucu Maddelere İlişkin Uygulanma İhtimali Olan Diğer Kanunlar	37
İKİNCİ BÖLÜM.....	38
UYUşTURUCU VEYA UYARICI MADDELER	38
2.1. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Tanımı	38
2.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Çeşitleri	40
2.2.1. Doğal Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler	41
2.2.1.1. Afyon	41
2.2.1.2. Morfin ve Kodein.....	42
2.2.1.3. Eroin.....	43
2.2.1.4. Kokain ve Crack	43
2.2.1.5. Esrar	44
2.2.1.6. Marihuana	46
2.2.2. Sentetik Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler	47
2.2.2.1. Genel Olarak	47
2.2.2.2. Depresantlar (Yatıştırıcı İlaçlar)	47
2.2.2.3. Hallüsinojenler (Hayal Gördürücüler)	48
2.2.2.4. Trankilizanlar	49
2.2.2.5. Stimulantlar (Uyarıcılar).....	49
2.2.2.6. Bazı Sentetik Uyuşturucu Türleri	50
2.2.2.6.1. Captagon	50
2.2.2.6.2. Ecstasy.....	50
2.2.2.6.3. Bonzai (Sentetik Cannabinoid)	51
2.2.2.7. Uçucu ve Çözücü Maddeler.....	52

2.3. Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Uygulamadaki Tespit Yöntemi.....	53
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	58
UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN YASAKLANMASI VE UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDELERE İLİŞKİN SUÇLAR	58
3.1.Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Yasaklanması	58
3.1.1. Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Ticaretinin Suç Olarak Düzenlenmesi	60
3.1.2. Suç Olarak Düzenlemenin Kabul Gerekçeleri	61
3.1.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımının ve Ticaretinin Yaptırma Bağlanma Süreçleri	65
3.1.3.1. Uyuşturucu Madde Kullanımının Suç Olmasına Karşı Gelen Görüş	67
3.1.3.2. Uyuşturucu Madde Kullanımının Suç Olması Gerektiğini Belirten Görüş.....	68
3.1.4. Türk Ceza Kanununda Düzenlenen Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları Arasındaki Farklar	69
3.1.4.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımı ve Ticareti Suçları Arasındaki Farklar	69
3.1.4.2. Nitelikli Hal	69
3.1.4.3. Kast, Saik ve Diğer Subjektif Unsurlar	70
3.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimleri	71
3.2.1. Uyuşturucu Kullanma Fillerini Suç Olmaktan Çıkarma Eğiliminin Kabul Gerekçeleri	75
3.2.2. Yasallaştırma Eğiliminin Kabul Gerekçeleri.....	80
3.3. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçu.....	82
3.3.1.Suçla Korunan Hukuki Yarar	83
3.3.2. Suçun Faili ve Mağduru	83
3.3.3. Suçun Konusu.....	84
3.3.4. Fiil.....	84

3.3.4.1. Kullanmak.....	85
3.3.4.2. Kullanmak İçin Bulundurmak	86
3.3.4.3. Kabul Etmek	86
3.3.4.4. Satın Almak	87
3.3.5. Manevi Unsur	88
3.3.6. Hukuka Aykırılık Unsuru	89
3.3.7. Suçun Özel Görünüş Biçimleri.....	90
3.3.7.1. Teşebbüs	90
3.3.7.2. İştirak	91
3.3.7.3. İçtima	92
3.3.8. Suçun Nitelikli Hali	93
3.3.9. Suçun Yaptırımını.....	93
3.3.9.1. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi.....	93
3.3.9.2. Denetimli Serbestlik Tedbirinin Uygulanması	94
3.3.9.3. Tedavi Yükümlülüğüne Karar Verilmesi	95
3.4. Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçu (TCK m.188/3)	96
3.4.1. Suçla Korunan Hukuksal Yarar ve Suçun Konusu.....	98
3.4.2 Suçun Maddi Unsurları.....	100
3.4.2.1. TCK m. 188/3. Fıkrasındaki Seçimlik Hareketler	100
3.4.2.1.1. Satmak.....	100
3.4.2.1.2. Satışa Arz Etmek.....	102
3.4.2.1.3. Başkalarına Vermek	103
3.4.2.1.4. Sevk Etmek	104
3.4.2.1.5. Nakletmek	105
3.4.2.1.6. Depolamak	106
3.4.2.1.7. Satın Almak.....	106
3.4.2.1.8. Kabul Etmek.....	107

3.4.2.1.9. Bulundurmak.....	108
3.4.3. Fail.....	109
3.4.4. Mağdur.....	109
3.4.5. Suçun Manevi Unsuru.....	110
3.4.6. Hukuka Aykırılık Unsuru.....	111
3.4.7. TCK md. 188/6. Fıkrasında Düzenlenen Suç.....	112
3.4.8. TCK md. 188/7. Fıkrasında Düzenlenen Suç.....	113
3.4.9. Suçun Nitelikli Halleri.....	113
3.4.10. Etkin Pişmanlık.....	115
3.4.11. Suçun Özel Görünüş Şekilleri.....	118
3.4.11.1. Teşebbüs.....	118
3.4.11.2. İştirak.....	118
3.4.11.3. İçtima.....	119
3.4.12. Suçun Yaptırımı.....	120
3.4.13. Soruşturma Usulü.....	122
3.4.14. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	122
3.4.15. Zamanaşımı.....	123
SONUÇ.....	125
KAYNAKÇA.....	131

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen mecmua
ATK	: Adli Tıp Kurumu
AYM	: Anayasa Mahkemesi
C	: Cilt
CD.	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
E.	: Esas
e.t.	: Erişim Tarihi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
LSD	: Liserjik Asit Dietilamid
m.	: Madde
MDA	: Methylene Diaxy Amfetamin
MDMA	: Metilendioksimetamfetamin
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCKm.	: Türk Ceza Kanunu Maddesi
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
Y.	: Yargıtay

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans tezini hazırlarken yalnızca akademik bir süreci değil; aynı zamanda emeğin, sabrın ve desteğin anlamını da yeniden keşfettim. Bu nedenle yolculuğuma eşlik eden herkese teşekkürü borç bilirim. Öncelikle akademik rehberliğini her zaman yanımda hissettiren saygıdeğer danışman hocam, dekanımız Prof. Dr. Nuran Koyuncu'ya içten şükranlarımı sunuyorum. Eğitim sürecim boyunca katkılarını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Bekir Boğa başta olmak üzere Necmettin Erbakan Üniversitesi'nin tüm değerli hocalarına teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her zaman yanımda olan, sevgisi ve desteğiyle bana güç veren annem Nahide Demirel'e özellikle müteşekkirim. Emekleri ve sınırsız fedakârlığıyla çalışmalarım süresince en büyük temel taşım, biricik annem oldu. Bu yıl, hukuk fakültesi diplomasını benimle aynı okuldan alarak, bir baba olmaktan öte bana ilham veren, öğrenme azmiyle yolumu aydınlatan babam İbrahim Halil Demirel'e de gönülden teşekkür ediyorum.

Hayatımın her döneminde varlıklarıyla bana güç veren sevgili kız kardeşlerim Zeliha, Hafsa Merve ve Ayşenur'a destekleriyle bu süreci daha anlamlı ve huzurlu kıldıkları için teşekkür ediyorum. Yine sevgileriyle her zaman yanımda olan erkek kardeşlerim Muhammed Said, Cemil Taha ve Ahmet Mücteba ile bu yıl ailemize katılan ve bizleri kısa sürede sarıp sarmalayan abim Muhammed Fatih Karakeçili'ye minnettarım. Dualarıyla her daim arkamda duran, varlıklarıyla ailemize derin bir kök ve bereket kazandıran dedem Mehmet Demirel, babaannem Perişan Demirel ve kıymetli anneannem Cemile Yahlizade'ye en derin saygı ve sevgilerimi sunuyorum. Bu sürece katkı sağlayan, yanımda olan yukarıda saydığım ve saymadığım tüm aile bireylerime, arkadaşlarıma ve dostlarıma teşekkür etmekten çok daha fazlasını hissediyorum. Bu tez sadece bir akademik çalışma değil, birlikte aşılmış bir yolculuğun meyvesidir. Hepinizin katkısı bu satırların bir yerinde yaşıyor. Herkese teşekkür ederim.

GİRİŞ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ve ticareti; hem kişi ve toplum sağlığına zararlarının bulunması, hem de kamu dzeneni ve ekonomik olarak devletlere zarar verdikleri için uzun yıllardır bütun ülkelerin gündemini meşgul etmektedir. Bu tartışmalar, uyuşturucu maddelerin kullanımı ve ticaretinin yasaklanmasına ilişkin ülkelerin politikalarında yaşanan dramatik değişiklerle beraber yeni bir boyuta taşınmıştır. Çünkü geçmişte uyuşturucu madde kullanımı ve ticaretinin sadece yasaklamaya dayanan geleneksel uyuşturucu madde politikalarıyla önlenebileceği kabul edilmektedir. Türkiye’de de uyuşturucu maddelere ilişkin yasaklama temelli bir ceza politikası izlenmesine karşın, uyuşturucu madde kullanımı ve ticareti de suç olarak dzenlenmesine rağmen kullanım ve ticaretin giderek arttığı görülmektedir. Ancak bugün bazı ülkeler araştırmalar ve ortaya çıkan tecrübelerden yasaklama politikasının uyuşturucu maddelerin kullanımı ve ticaretini önlemediği kanaatine ulaşıp, ilave başka gerekçelerle de uyuşturucu madde kullanımını ve bazı maddeler açısından ticaret eylemini, ceza hukukunun alanından çıkarmıştır. Başka bir deyişle, suç olmaktan çıkarma ya da yasallaştırmaya dönük bir uyuşturucu madde politikası izlemeye başlamışlardır. Bu çerçevede geleneksel yasaklama politikaları haricinde, bu maddelerin kullanımı ve ticaretinin yasallaştırılmasına evrilen yeni bir görüş ortaya çıktığı söylenebilir. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretinin cezai hükümlerle yasaklanmasının, bunların kullanım ve ticaretini engellemeyemediği görülmüştür. Özellikle uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı suçunda, kullanıcıların hürriyeti bağlayıcı cezadan çok tedavi edilmesi gerekliliği kabul görmeye başlamıştır. Bu çerçevede kullanım suçlarında ceza verme yerine tedavi etme veya davanın ertelenmesi ve tedavi etme şeklinde yöntemler meydana çıkmıştır.

Tezimizde tarihsel uyuşturucu maddeler, ülkelerin uyuşturucu madde ticareti ve kullanımı ile mücadele yöntemleri, uyuşturucu maddelerin yasaklanmasına ilişkin geleneksel görüş ve uyuşturucu maddelerin suç olmaktan çıkarılmasına ilişkin

yenilikçi görüşler ele alınacaktır. Ayrıca Türk hukukunda uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçu ayrıntılı şekilde değerlendirilecektir.

Bu kapsamda tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tarihsel süreçte dünyada ve ülkemizde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretinin ne şekilde gerçekleştiği ve ne tür önlemler alındığına yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele eden uluslararası örgütler, bu örgütlerin hazırladığı 1961 tarihli Tek Sözleşmesi, 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi ve hükümleri açıklanmaya çalışılmıştır. Türk hukukunda ise uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle Anayasa gereği devletin alması gereken önlemlere yer verilmiştir. Ayrıca uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin suç olarak düzenlendiği 5237 sayılı TCK, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da yer alan cezai hükümler ve yaptırımlar ele alınmıştır.

İkinci bölümde, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler tanımlanmış, doğal ve sentetik uyuşturucu ayırımına yer verilmiş, afyon, morfin, eroin, esrar, marihuana gibi doğal uyuşturucu türlerinden bahsedilmiştir. Sentetik uyuşturucu türleri olan depresantlar, hallüsinojenler, trankilizanlar, stimulantlar dair açıklamalara yer verilerek, piyasada en sık görülen captagon, ecstasy ve bonzai gibi sentetik uyuşturucuların özellikleri ve kullanıcılardaki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadelede geleneksel yöntem olan bu maddelerin yasaklanması görüşü ve bu görüşün gerekçeleri açıklanmış, günümüzde ortaya çıkan uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri suç olmaktan çıkarma eğilimine yer verilmiş ve bu eğilimin gerekçeleri ile uygulanan yaptırım yöntemlerinden bahsedilmiştir. Son olarak TCK m.188/3'de düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu; unsurları, fail, mağdur, suç konusu, suçun nitelikli halleri, etkin pişmanlık, suçun özel görünüş şekilleri, bu suçun yargılaması ve uygulanacak yaptırımlar ile açıklanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VEYA UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARININ TARİHİ SÜRECİ, UYUŞTURUCU VE UYUŞTURUCU MADDELERE İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER İLE ULUSAL DÜZENLEMELER

1.1. Tarihi Süreçte Uyuşturucu veya Uyuşturucu Madde Suçları

1.1.1. Dünyadaki Tarihi Süreci

Uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin kullanımı, insanlık tarihi kadar eskiye gitmektedir. Bireyler, kadimden beri acılarını azaltacak, korkularını bertaraf edecek, sarhoş edecek, hayal ve rüya gördürecek bitkilerden ürettikleri bu çeşit maddeleri kullanagelmişlerdir. Bu maddeler geçmişte, genelde dini törenlerde veya tedavi etme gibi amaçlarla kullanılmıştır¹.

Milattan önce 6000 yıllarında esrar gibi maddelerin Sümerler tarafından tedavide kullanıldığı, kazılarda bulunan taş tabletlerin çözümlenmesinden anlaşılmıştır. Ayrıca İsviçre’de milattan önce 4000’li yıllara ait olduğu anlaşılan kalıntılarda, haşhaş kapsüllerinin izlerine rastlanması, o dönemlerde bile bu bitkilerin Avrupa’da kullanıldığına işaret etmektedir².

Haşhaş bitkisinin ve ondan elde edilen afyonun ana vatanının Anadolu olduğu ve diğer ülkelere buradan yayıldığı kabul görmektedir³. Esrarın yine Asurîler

---

¹ Muhtar Çağlayan, "Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehirler) Üzerine Bir İnceleme", **TİD**, S.297, Kasım-Aralık 1965, ss.13-36, s.16 vd.

² Fatma Karakaş Doğan, **Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.32; Tayfun Uzbay, **Madde Bağımlığı Tüm Boyutlarıyla Bağımlılık ve Bağımlılık Yapan Maddeler**, Birinci Baskı, Tıp Kitabevi, İstanbul 2015, s.130.

³ Mehmet Zülfü Öner, **Uyuşturucu Madde Suçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s.25; Mehmet Ali Kağıtçı, **Afyon**, Vakıf Matbaası, İstanbul 1960, s.10.

tarafından, sonraları ise Hindistan, İran ve Suriye'de dini törenlerde kullanıldığı görülmektedir⁴.

Halüsinogen maddelerin bulunduğu mantarların, Güney Amerika kıtasında Aztek ve Maya uygarlıklarında; psikoaktif bir madde olan amanita muscaria mantarlarının ise, Asya kıtasındaki şaman törenlerinde kullanıldığı bilinmektedir⁵. Yine kokain maddesinin, Latin Amerika yerlilerince sert doğa koşullarına karşı meydan okumak veya uzun yolculuklarda oluşan açlığa ve susuzluğa dayanabilmek amacıyla kullanıldığı da bilinmektedir⁶. Yaklaşık üç bin yıldır ayakta duran Hindu metinlerinde de esrarın kutsallığının yer aldığı görülmektedir⁷.

Afyon maddesinin ise, Araplar tarafından altıncı ve yedinci yüzyıllarda İran, Mısır, Hindistan ve Çin'e yayıldığı görüşü bulunmaktadır⁸. Yine Mısırlılar ve Yunanlılara bakıldığında bu maddeleri ilaç, zehir ve keyif verici şekilde kullanmışlardır. Peru'da koka adı verilen bitkinin yapraklarını, yaraları tedavi etmek amacıyla ve Güney Amerika'da yerlilerin ve Hintlilerin de koka yapraklarını çiğneyerek yorgunluklarını gidermek için kullandıkları bilinmektedir⁹.

Ayrıca tarih kitaplarında Hassan Sabbah'ın kurduğu Hassasin Devletinde (1091-1276) Alamut Kalesi'nde fedailere haşhaş verilerek, bu maddelerin etkisi ile bazı devlet büyüklerine karşı suikastler yaptırıldığı bilgisi yer almaktadır¹⁰.

Çinliler afyonu, ağrı dindirici ve uyku verici etkisi nedeniyle uzun yüzyıllar kullanmışlardır. Çin'de afyonu kullanımının artması nedeniyle 1831 yılında afyonun ithali ve kullanılması yasaklanmıştır. Hatta Çin'e afyon satan İngilizler, afyon ithalinin devamı için Çin'e savaş açmıştır. "Afyon savaşları" olarak isimlendirilen

---

⁴ Öner, a.g.e., s.25.

⁵ Öner, a.g.e., s.26.

⁶ Öner, a.g.e., s.26.

⁷ Nadir Şafak, **Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçları (TCK m.188/3)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s.30.

⁸ Murat Balcı, **Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları**, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s.52; Handan Yokuş Sevük, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s.75; Yılmaz Günel, **Uyuşturucu Madde Suçları**, Ankara 1976, s. 30.

⁹ Hasan Sınar, **Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele**, Birinci Baskı, Lale Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.9; Niyazi Yılmaz, **Ceza Hukuku Açısından Uyuşturucu Madde Sorunları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Diyarbakır 1998, s. 11.

¹⁰ Yokuş Sevük, a.g.e., s.75; Uzbay, a.g.e., s.207.

1841 ve 1842 yıllarında gerçekleşen çatışmalarda mağlup olan Çinliler, savaş masraflarını üstlenmişler, Hong Kong'u kaybetmişler ve afyon kullanımını ve ithalini yasaklayan tüm kararlarını kaldırmışlardır. Bu yasakların kaldırılmasından sonra halkın çoğunluğu afyon bağımlısı olmuş ve bu durum çevre ülkeler olan Kore, Vietnam, Tayland, Endonezya gibi ülkelere de sıçramıştır¹¹. Çin'e karşı açılan savaşta İngilizler 'in yanında yer alan ABD'de de afyon kullananların sayısı çoğalmıştır¹².

Tedavi amacıyla yapılan araştırmalarda, 1817 yılında Alman farmakolog Friedrich Helm Sertusner morfini bulmuş ve bu madde tıpta yaygın kullanılmaya başlamıştır. Bilhassa 19. yüzyılda yaralı askerlerin ağrılarını azaltmak için morfin kullanılmış, tedavi sonucunda askerlerin yoksunluk krizine girmeleri nedeniyle bu durum asker hastalığı şeklinde isimlendirilmiştir. 1879 yılında yapılan bilimsel araştırmada bu hastalık, morfinmani sendromu şeklinde ifade edilmiştir¹³. Askerlerin terhislerinden sonra morfini tanıtmalarından sonra, bu maddeyi Avrupa'da zengin şahıslar kullanmaya başlamıştır¹⁴.

Almanya'da kimyager Felix Hoffman, 1897 yılında ağrıları kesen bir ilaç üretmek için bir karışım geliştirmiştir. Bayer firması da bu çalışmalara destek vermiş ve Bayer firmasının kendi kimyacısı Dressler de içinde morfin barındıran ve ağrıları kısa sürede bitiren bu ilacı, 1898 yılında eroin ismiyle piyasaya sürmüştür¹⁵. Bu özellikleri sebebiyle eroinin kullanılması kısa sürede yaygın hale gelmiştir. ABD'de de yapılan araştırmalarda; eroinin bağımlılık yaptığı ve aşırı miktarda alındığında, ölüme yol açtığı belirlenmiştir. Bu gelişmeden sonra eroin satıştan kaldırılmış, bir süre karaborsaya düşmüş ve 1931 yılında tümüyle kullanımı yasaklanmıştır¹⁶.

Kökeni Güney Amerika olan kokain ise 1870'li yıllarda İngiltere'de yaygın hale gelmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında kokain kullanımı artarken,

---

¹¹ H. Cem Çetin – Ahmet Çelik- Erkan Sezgin, **Uyuşturucuyla Mücadele Politikaları ve Yeni Trendler**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s.8; Uzbay, **a.g.e.**, s.131; Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s.33.

¹² Öner, **a.g.e.**, s.27; Günel, **a.g.e.**, s.31.

¹³ Öner, **a.g.e.**, s.27

¹⁴ Tülin Günşen İçli, **Kriminoloji**, Martı Yayınları, Ankara 2004, s. 221.

¹⁵ Ertekin Aksüt, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.30.

¹⁶ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.75

İkinci Dünya Savaşı sonrası ise, amfetamin kullanımında artış ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllarda uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, bilhassa Batı ülkelerinde sorunlara yol açan boyutlara ulaşmıştır. İtalya'da uyuşturucu kullanılması, ilk başta yalnızca bazı sosyal sınıflarla kısıtlı iken, 1960'lı yıllarda siyasi ve sosyal ortamına bağlı şekilde uyuşturucu kullanımı yaygın hale gelmiştir. Günümüzde de uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı bütün dünyada ülkeler açısından önemli bir sorun olmaya devam etmektedir¹⁷.

Uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin zararlı etkilerinin tam olarak tespit edilememesi ve bağımlılık yaptığının belirlenememesi sebebiyle, yirminci yüzyıldan önce uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanmasına ilişkin ulusal ve uluslararası seviyede önemli girişimler yapılmamıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığının; örgütlü suçlar ve terörizmin finans kaynağı olarak kullanılmasının etkisiyle, uluslararası önlemlerin artırılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede kabul edilen bazı uluslararası sözleşmeler ile uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımının denetim altına alınması amaçlanmıştır.

Uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin kötüye kullanımının önlenmesi için, ilk olarak 1909 yılında Şangay'da Uluslararası Afyon Kongresi gerçekleştirilmiş ve tavsiye mahiyetinde kararlar alınmıştır. Bu çabalardan sonra hazırlanan 1912 tarihli Lahey Afyon Sözleşmesi'nde; bu maddeler sınıflandırılmış ve tanımlanmış olup bu maddelerin imal, ithal ve ihracını denetlemeye yönelik bazı hükümler yer almıştır.

1925 tarihli Cenevre Afyon Sözleşmesi ile bu maddelerin ticaretini denetim altına alacak etkin bir sisteminin oluşturulması kararlaştırılmıştır. 1931 yılında imzalanan sonraki Cenevre Afyon Sözleşmesi; Zararlı İlaçların Meşru Olmayan Ticaretinin Yasaklanması Hakkında 1936 tarihli Cenevre Sözleşmesi; Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü ve 1953 tarihli New York Afyon Protokolü ile de uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerle mücadeleyle ilişkin kararlar alınmıştır¹⁸.

¹⁷ Öner, a.g.e.,s.28; Yokuş Sevik, a.g.e., s.75.

¹⁸ Öner, a.g.e.,s. 29.

Bunlarla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretimi, kaçakçılığı ve kullanımının engellenmesi için, uluslararası düzeyde yürürlüğe konulan en önemli sözleşmeler; 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Birleşmiş Milletler Tek Sözleşmesi, 1971 tarihli Birleşmiş Milletler Psikotrop Maddeler Hakkındaki Sözleşme ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesidir. Ülkemizin de taraf olduğu bu sözleşmeler ile uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin tedavi ve bilimsel amaçlar haricinde kullanılması yasaklanmış, bu maddelerin üretildiği bitkilerin yetiştirilmesi denetim altına alınmaya çalışılmış ve bu maddelerin imal, ithal, ihraç ve dağıtımının izne tabi kılınması ile kontrol edilmesi gibi bazı hususlarda detaylı düzenlemeler getirilmiştir.

Yine 20 Kasım 1989 tarihinde BMGK'da kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile çocukların da uyuşturucu ve psikotrop maddelere karşı korunması amacıyla gereken tedbirlerin alınması öngörülmüştür. Bu Sözleşme m.33 uyarınca; taraf devletler, uyuşturucu ve psikotrop madde kullanımına karşı çocukları korumak ve bu maddelerin kullanılmasını engellemek için yasal düzenleme, sosyal ve eğitim alanlarında tüm tedbirleri almakla yükümlü tutulmuştur¹⁹.

1.1.2. Türk Hukukundaki Tarihi Süreci

1.1.2.1. Eski Türk Hukuku Dönemi

Orta Asya'daki Türklerin göçebe bir hayat sürmeleri sebebiyle tarımla uğraşmadıkları görülmektedir. Bu yüzden o dönemlerde dünyanın başka yerlerinde kullanıldığı düşünülen haşhaş bitkisi ile tanışmamışlardır. Türklerin uyuşturucu maddelerle tanışması, yerleşik hayata geçmiş olan devletlerle ilişkileri sonrasında olmuştur²⁰. Orta Asya'da bulunan Moğol, Türk ve Sibirya bölgelerinde de bu maddelerin dini merasimlerde kullanıldığına dair bilgiler vardır. Orta Asya'daki

¹⁹ Ali Naim İnan, "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme", AÜHFD 1995, C. 44, s. 772 vd.; Yokuş Sevik, a.g.e., s.63.

²⁰ Sertaç Solgun, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2002, s.19.

göçler sonucunda Horasan ve Anadolu'ya yerleşen Türkler, afyonu Araplar ve Bizanslılardan öğrenmişlerdir. Ünlü hekim İbn-i Sina, afyonun, ishal ve göz hastalıklarını tedavi ettiğini eserlerinde belirtmiştir²¹. Yine Hassasin Devleti'nde Hasan Sabbah'ın, çevresinde bulunan şahısları haşhaş şerbeti içirerek uyuttuğu ve haşhaş şerbetinin etkilerden faydalanarak bazı önemli kişilere suikastler yaptırdığı da kaynaklarda yer almaktadır²².

1.1.2.2. İslamiyet Sonrası Dönem

İslam dininin kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'de, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelere ilişkin doğrudan bir hüküm ya da yasak bulunmamaktadır. Fakat Kur'an'da insanı sarhoş eden hamr yasaklanmıştır²³. Maide Suresinde yer alan "hamr" kavramı, şarap adıyla bilinen içkidir. Fakat "hamr" kelimesinin manası; örtme, zihni yeteneklerin kullanılmasını önleyecek biçimde, aklın bertaraf edilmesidir ve bundan ötürü tüm alkollü içecekler haramdır. Hz. Peygamber'in "*Sarhoş eden her şey içkidir, her içki de haramdır*"²⁴ ve "*Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır*"²⁵ sözleri, insan bedenine ne şekilde alındığına bakılmaksızın, uyuşturucu veya alkollü içkilerin aklın işlevlerini felç etmesi sebebiyle tümü haramdır. Yine Hz. Muhammed "*İçki her kötülüğün anahtarıdır*"²⁶ ifadesiyle, bağımlılığın kötü sonuçlarını ifade etmiş, "*Allah'a ve ahiret gününe inanan asla içki içilen sofrada oturmasın*"²⁷ ifadesiyle de inanan kişilerin kötülük içeren ortamlarda dahi hazır olmasının doğru olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed'in "*Ben lanetçi olarak gönderilmedim*" sözüne karşın, insanları zehirleyen ve gerek bireysel gerekse toplumsal zararları olan içki için "*Allah şaraba, onu içene, servis edene, satana, alana, yapana, yaptırana,*

²¹ Kağıtçı, a.g.e., s. 17.

²² Arif Ahmet Kızılyılan, **Uyuşturucu Zehirleri ve Toksimani**, Oya Matbaası, İstanbul, 1970, s. 13

²³ Kur'an-ı Kerim Maide Suresinin 90. Ayeti: "Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz"; Çetin-Çelik-Sezgin, a.g.e., s.6.

²⁴ Müslim, Eşribe, 74.

²⁵ Tirmizi, Eşribe, 3.

²⁶ İbni Mace, Eşribe, 1.

²⁷ İbni Hanbel, I, 20.

*taşıyana, taşıtana lanet etsin*²⁸ ifadesiyle, bu maddelerin kullanımı, nakli ve ticaretine ilişkin son noktayı koymuştur.

Kur'an-ı Kerim'de *“Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz”* ayeti gerek madde bağımlılığı gerekse davranış bağımlılığının iğrenç şeyler olduğunu belirtmektedir. Ayetin devamında *“Şüphesiz şeytan, içki ve kumar yoluyla aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?”*²⁹ (Maide, 91) ifadesiyle, inanan kişilerin bilinçli bir biçimde ve kendilerine verilen iradeyi kullanarak bu şeytan işi tiksindirici şeylerden uzaklaşmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte bu ayetlerde bağımlılık hallerinin, insanlar arası sosyal ilişkilerde bozukluğa yol açtığı, kin ve düşmanlığa neden olduğu, Allah'a ibadet etmeyi ve dini yükümlülüklerini ifa etmeyi önlediği de belirtilmektedir. Ancak anılan ayetlerde bir uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin yasaklanmasından açık bir şekilde bahsedilmemiştir³⁰.

Hiz. Muhammed'in hayatta olduğu dönemde, bugünkü kadar bağımlılık yapan madde türleri ve davranışsal olarak bağımlılık türleri bulunmamaktaydı. Fakat Kur'an-ı Kerim'de ve Hiz. Muhammed'in sünnetinde gerek içki (madde kullanımı) gerekse kumarın (davranışsal bağımlılığı), bedeni, zihni (bilişsel), psikolojik ve sosyolojik şekilde bireyleri olumsuz etkilemesinden ötürü yasak edilmiştir. Günümüzde bağımlılık türleri, hangi isim altında olursa olsun kişilerde bedensel ve bilişsel anlamda önemli yıkımlara sebep olmakta, derin ve tehlikeli neticelere neden olduğundan ötürü dolayı haram kapsamında kabul edilmektedir.

Hiz. Peygamber'in *“Her kim canını (nefsini) müdafaa uğrunda öldürülürse şehittir, kim Allah'ın dinine yardım ve onu muhafaza uğrunda öldürülürse şehittir. Kim malını koruma uğrunda öldürülürse şehittir. Kim ailesini koruma uğruna öldürülürse şehittir”*³¹ sözü, dininin özünü meydana getiren zarurat-ı hamse (dinin beş konuda gerekliliği) şeklinde ifade edilmiş ilkeleridir. Bu hadis kapsamında

²⁸ Ebu Davud, Eşribe, 2.

²⁹ Maide Suresi, 91. Ayet; Çetin-Çelik-Sezgin, a.g.e., s.6.

³⁰ Solgun, a.g.e., s.21; Türkiye Diyanet Vakfı, **İslam İlmihali**, TDV Yayınları, C. II, Ankara, 2003, s. 69.

³¹ Tirmizi, Sünen, Diyet, s.22.

İslam'da; akli, canı, dini, malı ve nesli muhafaza etmek, korunması gereken beş ana unsurdur. Bu ana unsurların korunması amacıyla, insan yaşamını doğrudan ya da dolaylı şekilde tehdit eden veya tehlikeye koyan tüm hareket ve alışkanlıklar, her türlü yiyecek, içecek ve uçucu maddeler İslam dininde yasak edilmiştir.

Esrarın kullanımından sonra haram olduğuna ilişkin dini fetvalar verilmiş ve esrar satanlar cezalandırılmıştır. Bu fetvaların kaynağını hadisler oluşturmuştur³². Çünkü hadislerde de içki yasak edilirken, içkinin imal edildiği maddeye bakılmamış, kullanan kişiyi sarhoş edip etmemesi kriter olarak kabul edilmiştir. İnsanlar arasında neden kullanıldığına bakılmaksızın ve yapıldığı madde önemli olmaksızın, sarhoş eden her şey içki olarak kabul edilmiştir. İslam dininde uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin hadisler ve dinin diğer bir kaynağı olan kıyas yoluyla yasaklandığı görülmektedir. Uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin yaygınlaştığı dönemlerde, bu maddeleri kullananlara İslâm dünyasında bazı cezalar uygulanmıştır. Bu maddeleri kullananlara hapis, dövme (tazir), azarlama ve uyarı gibi farklı cezalar verilmiştir. Dört halife döneminde, içki kullananlara verilen ceza şahsın sopayla dövülmesi olmuştur³³. Esrarın ise onikinci yüzyılda Tatar istilası sırasında İslâm dünyasında ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

1.1.2.3. Osmanlı Devleti Dönemi

Osmanlı Devleti döneminde esrar ve afyon hapları (beng) kullanılmıştır³⁴. Osmanlı Devleti'nde uyuşturucu maddelerin üretildiği bitkilerden olan haşhaş ve kenevire tıbbî alanda önemli bir talep olmuştur. Bunlar içinde "beng" adıyla anılan esrar yanında afyon ve afyon karışımları, toplumda ağrı ve sızı tedavisi ile öksürük

---

³² Türkiye Diyanet Vakfı, İslam İlmihali, s.70; Hz Muhammed'in (s.a.s) "Her sarhoş edici maddenin haram olduğunu" çok kez hadislerinde açıklaması nedeniyle uyuşturucu maddelerin bu kapsamda olmadığı düşünülemez, bkz. Yusuf Yaşar. **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Üçüncü Baskı Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s.100.

³³ Ömer Nasuhi Bilmen, **Büyük İslam İlmihali**, Kılıç Yayınevi, Ankara 1997, s. 424-425.

³⁴ Sulhi Dönmezer, **Kriminoloji**, 8. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1994. (Kriminoloji), s.299; Özcan Köknel, **İnsanlık Tarihi Boyunca Dünyada ve Türkiye'de Uyuşturucu Madde Sorunları**, Gelişim Yayınları, İstanbul 1976. (Uyuşturucu Madde Sorunları), s.337; Günal, **a.g.e.**,s.46.

gibi rahatsızlıklarda yumuşatıcı olarak yaygın biçimde kullanılmıştır³⁵. Geleneksel şekilde üretilen afyon, afyon macunları ve şurupları ile esrar karışımı bulunan maddeler, uyuşturucu içeriğine sahip olduklarından tedavi dışında keyif verici bir madde olarak da piyasaya sunulmuştur³⁶. Bu durum, haşhaş ve keneviri ekonomik hayatta halkın önemli bir kısmının geçim kaynağı haline gelmesine yol açmış, Osmanlı devleti de aldığı vergilerle bu yapıyı korumuştur. Hatta Osmanlı Devleti'nde keyif âleminin yapıldığı ve kahvehane kültürünün önemli bir unsuru olan esrar kullanımını yaygın bir hale gelmiştir. Toplumun önemli bir bölümünde kullanıcısı olan maddenin bilhassa esrar tekkeleri adı verilen yerlerde gruplar halinde içildiği bilinmektedir³⁷.

Ondördüncü yüzyıldan sonra yazılmış tıp eserlerinde tedavi edici özellikleri sebebiyle afyondan sık şekilde söz edildiği görülmektedir. Hatta bir tür afyonlu macun olan “berş” maddesinin sindirim sistemi sorunları, mide rahatsızlıkları, boşaltım sistemi ve bel ağrılarına iyi geldiği belirtilmektedir³⁸.

Fatih Sultan Mehmet döneminde, esrar kullananlara para cezası verilmiş, Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise, içki üretimi ve satışı yasaklanmıştır. Afyon hapının kullanılmasının artması üzerine, IV. Murat döneminde, afyon, tütün ve kahve kullanımını yasaklanmıştır³⁹. Bu yasaklama kararına rağmen esrar ve afyon tüketimi tamamen bitmemiş ve Osmanlı Devleti'nin son yıllarına kadar devam etmiştir⁴⁰.

1858 tarihli Ceza Kanunu m.196'da sağlığa zararlı ve toksik maddelerin satışı, bazı keyif verici maddelerin kullanılması yasak edilmiştir⁴¹. Afyonun üretildiği

---

³⁵ Afife Mat, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Afyonun Tarihi”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, XI/ 1-2, 2009-2010, s. 285-286.

³⁶ Kaya Göktepe, “Osmanlı Sosyoekonomik Hayatında Uyuşturucu Madde Kaynaklarının Arz Boyutu: Haşhaş ve Kenevir Bitkisi”, **History Studies**, 12/6, Aralık 2020, ss. 3031-3055, s. 3034.

³⁷ Rıdvan Kızılkaya, Asaf Özkan, “Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul'da Esrar Tekkeleri”. **Atatürk Dergisi**, C.13, S.1, 2024, s.2.

³⁸ Murat Uluskan, “İstanbul'da Bir Afyonlu Macun İşletmesi: Berş-i Rahîkî Macunhanesi (1783-1831)”, **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, S. 29, İstanbul 2013, s. 80.

³⁹ Şahin Kurt, Ela Kurt, **Uygulamada Uyuşturucu Madde veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat**, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s.8; Dönmezer, **Kriminoloji**, s.320; Günal, **a.g.e.**, s.47.

⁴⁰ Kızılkaya, Özkan, **a.g.e.**, s.1.

⁴¹ Günal, **a.g.e.**, s.47; Öner, **a.g.e.**, s.32.

haşhaş bitkisi, bilhassa Karahisar çevresinde yaygın şekilde yetiştirildiğinden, bu yer daha sonra Afyonkarahisar adıyla anılmıştır⁴².

Osmanlı Devletinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilk önemli bilimsel çalışma Cemiyet-i Tıbbîye-i Mülkiye tarafından yapılmıştır. Bu cemiyetin çalışmaları, esrarın kullanımının önlenmesine ilişkin olmuştur. Osmanlı Devleti, 1827-1869 yılları arasında dünyada üretilen afyon miktarının %80-90'ını sağlıyordu. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde İngiltere'ye pamuk karşılığı afyon sattığı da görülmektedir⁴³. Bu gelişmelerin neticesinde 1 Mart 1872 tarihinde, hint keneviri ekimi yasaklanmış, esrarın elde edilmesi ise 1876 tarihli "*Esrarın men'i zer'i*" adlı sadaret tezkeresi çıkarılması ve Devlet Şurası (Danıştay) kararıyla yasaklanmıştır⁴⁴.

Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Osmanlı'da ekonomi politikalarında gerçekleşen yaşanan değişimle beraber Avrupa ülkeleriyle olan dış ticaretin artması, bu ürünler içinde özellikle afyon açısından dış talebi olması, ihracata yönelime sevk etmiştir. Zira sanayileşme ve bununla gelişme gösteren ilaç sanayisi, morfin, eroin ve esrar gibi maddelerin Avrupa'da tedavide uyuşturucu ve ağrı kesici olarak talep görmesini sağlamıştır⁴⁵. Bu süreç sonrasında Osmanlı toplumuna sunulan uyuşturucu madde kaynağı bitkilerin tıbbi olarak ya da keyif için kullanımına yönelik ekonomik ve sosyal politikalar üstünde Avrupa'nın etkisi bulunduğundan, afyon, sınaî ürün şeklinde kabul edilmiştir. Hatta afyon özelinde uluslararası politikaların üretime ilişkin belirleyici olduğu görülmektedir.

---

⁴² Mustafa Baktır, "Afyon" , **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. I, İstanbul 1988, s. 442-443.

⁴³ Çetin-Çelik-Sezgin, **a.g.e.**, s.12.

⁴⁴ Günal,**a.g.e.**,s.48.

⁴⁵ Göktepe, **a.g.e.**, s.3038.

1.1.2.4. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet döneminde 1933 yılına ülkemizde haşhaş ekimi, ticareti ve afyondan alkaloid elde edilmesi, serbest idi⁴⁶. Hatta 1923 ve 1931 yılları arasında Japonlar, İstanbul'da kurdukları eroin fabrikalarında, ilaç olarak kullanmak amacıyla eroin üretmişlerdir. Ancak 1931 yılında Türkiye'nin Cenevre Afyon Sözleşmesine taraf olmasıyla bu fabrikalarda kapatılmıştır. Yine 14 Ocak 1933 tarih ve 2108 sayılı La Haye ve Cenevre Afyon Mukaveleleri İle Protokollerinin Tasdikine Dair Kanun ile haşhaş ekimini kısıtlanmış ve denetim altına almıştır⁴⁷.

5621 sayılı Kanunla⁴⁸ 1950 yılında afyonun ülkemiz içinde iç ticareti yasaklanmış, bu şekilde afyon üreticileri ürettikleri ürünü doğrudan Toprak Mahsulleri Ofisine satmak zorunda kalmışlardır. 1938-1971 yılları arasında, ülkemiz dünya yasal afyon pazarının yarısından fazlasına sahip olmuştur. 1970'li yıllarda, bütün dünya ülkemizi yasal olmayan afyon trafiğinden sorumlu tutmaya başlamış, bunun üzerine 30 Haziran 1971 tarihinde, 5/2654 sayılı Hükümet Kararnamesi ile Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde haşhaş ekimi ve afyon üretimi yasaklanmıştır. Ancak bu yasak, tek geçim kaynağı afyon üretimi olan yaklaşık 1,5 milyon insana etki etmiş ve bu çiftçiler yoksullaşmıştır. Bu nedenle yasak, 1974 yılında kaldırılarak haşhaş ekimi denetimli şekilde serbest bırakılmıştır. Haşhaş ekim alanları Bakanlar Kurulu tarafından yeniden tespit edilmiştir. Halen üretilen haşhaşlar TMO tarafından satın alınmakta ve Afyonkarahisar ili Bolvadin ilçesinde kurulu Alkaloid Fabrikasında işlenmektedir⁴⁹.

Cumhuriyet döneminde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanması ile ilgili olarak çağdaş anlamda ilk ve kapsamlı düzenleme, 01.03.1926 tarihinde yürürlüğe giren 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almıştır. 765 sayılı TCK m.403 ilâ 408. maddeleri, uyuşturucu madde suçlarını düzenlemiştir. 765 sayılı TCK'da 1936, 1941 ve 1953 yıllarında gerçekleştirilen değişikliklerle, bu maddelerle ilgili işlenen suçlara verilecek cezalar daha ağır hale getirilmiştir. Uyuşturucu veya

---

⁴⁶ Kağıtçı, **a.g.e.**,s. 87.

⁴⁷ Songar, **a.g.e.**, s. 25, 32; RG 26.01.1933, S.2314.

⁴⁸ RG. 25.4.1951, S.7793.

⁴⁹ Öner, **a.g.e.**, s.32.

uyarıcı maddelerle ilgili suçlar, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.188 ve devamında düzenlenmiştir. Yine TCK m.188'de 2014 ve 2017 yıllarında yapılan değişikliklerle bu suçlara ilişkin cezalar artırılmıştır.

Türkiye'de doğal uyuşturucu olarak isimlendirilen hint keneviri ve haşhaş gibi bitkilerin ekimi, izin usulleri ve yasaklamalar ise 24.6.1933 tarihli ve 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da yer almıştır⁵⁰.

1.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerle Mücadelede Uluslararası Sözleşmeler ve Uluslararası Örgütler

1.2.1. Uluslararası Sözleşmeler

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti ve kazanılan kârlar, bu maddelerin kötüye kullanımının yaygın hale gelmesine neden olmuştur. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ve kullanımı ülkelerin sınırlarını aşan boyutlara sahip olduğundan bu maddelerin ticareti ve bu maddelerle işlenen suçların önlenmesi uluslararası bir boyuta sahip olmuştur. Bu nedenle bu maddelerin kötüye kullanılmasını önlenmesi için özellikle uluslararası örgütlerin önyak olduğu uluslararası sözleşmeler yapılmıştır. Bu alanda yürürlüğe giren uluslararası sözleşmelerin denetim altına alma ve önlem şeklinde iki ana amacı bulunmaktadır⁵¹.

1.2.1.1. 1961 Tek Sözleşmesi Öncesindeki Uluslararası Sözleşmeler

Uluslararası alanda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını gayretlerinin, yirminci yüzyılın başlarında başladığı ifade edilebilir. ABD'nin talebi üzerine Şangay'da toplanan bir komisyonun yaptığı çalışmalarla uyuşturucu ve

---

⁵⁰ Öner, a.g.e., s.32.

⁵¹ Yokuş Sevük, a.g.e., s.58.

uyarıcı maddelerin ticaretine dair uluslararası ilk tepki verilmiştir⁵². 1 Şubat 1909 tarihinde Şangay'da kurulan Uluslararası Afyon Komisyonu'nda toplam 12 ülke yer almıştır. Komisyon; afyonun üretimi, ithali, ihracı, ticareti ve kullanımının aşamalı şekilde ortadan kaldırılmasına yarayacak önlemlerin alınmasını tavsiye etmiş ve bazı kararlar almıştır⁵³. Komisyon, afyonun kötüye kullanılmasını önlemeye dair önlemlerin yanı sıra morfinin imali, satışı ve stoklarının denetimi açısından bazı tedbirlerin alınması tavsiyesinde bulunmuştur⁵⁴. Tavsiye niteliğinde hükümlere sahip bu komisyonun kararları, bu maddelerle mücadele hususunda önemli bir adım olmuştur. Bu komisyon kararları, afyonun kullanılmasının zamanla ortadan kaldırılmasını temin edecek önlemlerin tavsiye edilmesi ve daha sonraki uluslararası sözleşmelere yol açması nedeniyle önemlidir. Bu Konferansta alınan kararlar, daha sonraki yıllarda toplanan uluslararası konferanslarda ele alınan konuların temelini oluşturmuştur⁵⁵.

Şangay'daki Afyon Komisyonu'ndan sonra 23 Ocak 1912 tarihinde La Haye'de, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele çerçevesinde, Lahey Afyon Sözleşmesi hazırlanmıştır. Bu Sözleşme'de de uyuşturucu ya uyarıcı maddelerin tespit edilerek bunların üretim, ithal, ihraç ve kullanımını önleyici önlemler alınmasına karar verilmiştir⁵⁶. Sözleşme, taraf devletleri; uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin hukuka aykırı şekilde bulundurulmasını suç kabul olarak kabul etmeye teşvik etmiştir⁵⁷. Bu Sözleşmeye imza atan 34 devlet, afyon ve kokain gibi maddeler konusunda sıkı düzenlemeler yapmayı taahhüt etmiştir⁵⁸. 1912 tarihli Lahey Afyon Sözleşmesinden sonra 1913 ve 1914 yıllarında iki konferans daha yapılmış, bu Konferanslarda sözleşmeye katılmayan devletler sözleşmeyi imzalamaya davet

---

⁵² Günal, **a.g.e.**, s.32

⁵³ Sahir Erman, "Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri", **İÜHFİM**, Atatürk'e Armağan, C. XLV-XLVII, S. 1-4, İstanbul 1982, s.1065.

⁵⁴ Güngör ve Kınacı, **a.g.e.**, s.76.; Saka, **a.g.e.**, s.102.

⁵⁵ Reşat Saka, **Uyuşturucu Maddeler, Afyon-Morfin-Eroin-Esrar-Kokain Hakkında Milli ve Milletlerarası Hukukî ve Sosyal Durum**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1948, s.102.

⁵⁶ Solgun, **a.g.e.**,s. 51.

⁵⁷ Güngör ve Kınacı, **a.g.e.**,s.77; Kurt, **a.g.e.**,s.11.; Günal, **a.g.e.**, s.34.

⁵⁸ Günal, **a.g.e.**,s.34.

edilmiş, fakat 1. Dünya Savaşının başlamasıyla bu çalışmalar neticeye ulaşamamıştır⁵⁹.

Hint keneviri, koka yaprağı gibi maddeler, uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak 19 Şubat 1925 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin kapsamına girmiştir. Bu Sözleşme'de, Sözleşmenin uygulanmasını takip etmek amacıyla bir denetim komitesinin kurulması da yer almaktadır⁶⁰. Bu Sözleşmeyle oluşturulan Daimi Merkez Komitesi; taraf devletlerin kendilerine vereceği bilgileri kullanarak uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin uluslararası alanda taşınması ve miktarını, kaçakçılık merkezlerini belirleyip bu konularla ilgili devletleri bilgilendirmeye ve tavsiyeler yapmaya yetkili kılınmıştır. Sözleşme kapsamında Komite, gerektiğinde o ülkeye uyuşturucu madde ithalini ya da ihracını durdurma teşebbüsünde de bulunabilir⁶¹. Bu Sözleşmeyi tamamlayıcı mahiyette 13 Temmuz 1931 tarihli Cenevre Sözleşmesi hazırlanmıştır⁶². 1931 tarihli bu Sözleşmede; uyuşturucu madde niteliğine sahip başka maddelerin de sözleşme kapsamına alınabilmesi için sözleşme metninde uyuşturucu madde yerine, ilaç manasına gelen “drug” ibaresine yer vermiştir⁶³. 1931 tarihli Cenevre Sözleşmesi, uyuşturucu ya da uyarıcı madde imalinin kısıtlanması ve dağıtımının düzenlenmesi temel alınmıştır⁶⁴. Sözleşmede taraf devletler, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin hukuka aykırı bir biçimde hareket etmesini engellemeye elverişli tüm önlemleri almayı üstlenmişlerdir⁶⁵.

26 Haziran 1936 tarihli Cenevre Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men'i Hakkındaki Sözleşmesi⁶⁶ ve 1946 (Lake Success), 1948 (Paris) ve 1953 (New York) tarihli⁶⁷, bu Sözleşmeye Ek Protokoller bu maddelere ilişkin diğer uluslararası belgelerdir. 1948 tarihli Paris Protokolünde yapay uyuşturucu maddelerin, 1953 tarihli New York Protokolünde haşhaş ve afyonun kontrolü hedeflenmiş, anılan

---

⁵⁹ Balcı, **a.g.e.**,s.94.

⁶⁰ Erman, **a.g.e.**, s.1062.

⁶¹ Vural Savaş, Sadık Mollamahmutoğlu, **Türk Ceza Kanununun Yorumu**, C.3, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998, s.3722.

⁶² Solgun, **a.g.e.**, s.51.

⁶³ Güngör, Kınacı, **a.g.e.**,s.77.

⁶⁴ Güngör, Kınacı, **a.g.e.**,s.77.

⁶⁵ Erman, **a.g.e.**,s.1062.

⁶⁶ Savaş, Mollamahmutoğlu, C.3, s.3723.

⁶⁷ Savaş, Mollamahmutoğlu, C.3, s.3724; Güngör, Kınacı, **a.g.e.**, s.77

Protokolleri onaylayan devletlere, piyasaya giren yeni uyuşturucu türlerinin de BM'ye bildirilmesi yükümlülüğü getirilmiřtir⁶⁸.

1.2.1.2. Uyuşturucu Maddeler Hakkındaki 1961 Tarihli Tek Sözleşmesi

Uyuşturucu maddelerin ekimi, üretimi, imali, ithali, ihracı ve başka birçok eylemin yasaklanması konularını içeren 1961 yılına kadarki akdedilen sözleşmeler ve anlaşmalar; BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından incelenmiş ve tek metinde toplanması tavsiyesi sonucunda 1961 Tek Sözleşmesi oluşturulmuştur. Sözleşmenin "Tek" sözleşmesi adıyla anılmasının nedeni, daha önceki sözleşme metinlerini tek metinde toplanmasındandır.

Tek Sözleşmesi, uyuşturucu madde üretilen bitkilerin ekimi ile uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imali ve ticaretinin denetimini sağlamak, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tıbbi amaçlar haricinde kullanılmasını yasaklamak, uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele etmek ve uyuşturucu maddelerin kötüye kullanılmasını önlemek üzere uluslararası kontrol mekanizmasının işleyişi hakkında hükümleri ihtiva etmektedir. Bu Sözleşme ile "Uyuşturucu Maddeler Uluslararası Kontrol Organı" kurulmuştur. Daha sonra bu organın, 1961 tarihli Tek Sözleşmesinde değişikliğe giden 1972 tarihli Protokolün 2. maddesi uyarınca, ismi değiştirilerek "Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetleme Kurulu" olarak belirlenmiřtir⁶⁹.

Tek Sözleşmesi, uyuşturucu maddelerin ekilmesi, imali, bulundurulması, satışı, teslimatı, nakli, ithali ve ihracı fiillerinin cezai hükümlere bağlanması hususlarında taraf devletlere yükümlülükler getirmiştir. Uyuşturucu madde suçunu işlemek amacıyla bir araya gelmek, bu suça teşebbüs etmek, bu fiillere ilişkin hazırlık hareketleri ve uyuşturucu madde ticaretine iştirak hallerinde taraf devletler bu fiilleri i mevzuatları uyarınca ceza hükmü altına alacaklarını taahhüt etmişlerdir. Taraf devletler, Tek Sözleşmesi hükümlerine aykırı olan her türlü fiili cezalandırmak

⁶⁸ Solgun, a.g.e.,s.52 vd.

⁶⁹ Ergin Ergül, **Hukukî, Adli, Tıbbi, Kriminolojik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Uyuşturucu Maddeler ve Suçları**, Yetkin Yayınları, Ankara 1997, s.90.

ve ağırlaştırıcı suç tipleri için ise hürriyeti bağlayıcı cezalar uygulamak konusunda yükümlülük altına girmişlerdir. Devletler uyuşturucu madde kullanıcısı, faillere ceza hükmü uygulamak yerine tedavi ve rehabilite edici program uygulamak ve topluma yeniden kazandırma projeleri geliştirmekle yükümlüdürler⁷⁰.

Narkotik İlaçlar Komisyonu'nun Narkotik Bülteni'nin 1962 yılında yayınlanan bir sayısında Tek Sözleşmesi ile başarılanlara ilişki şu ifadeler kullanılmıştır: "*Belirli bir geçiş döneminden sonra, afyon içmek, afyon yemek, kenevir (haşış, marihuana) tüketmek ve koka yaprakları çiğnemek gibi tüm tıbbi olmayan narkotik ilaç kullanımı her yerde yasaklanacaktır. Bu, tüm dünyada uluslararası narkotik kontrolünde çalışanların yarım yüzyıldır ulaşmaya çalıştığı bir hedeftir.*"

Sözleşmenin giriş bölümünde, uyuşturucu maddelerin tıbbi faaliyetlerde kullanılmak zorunda olduğu, uyuşturucu maddelerin kötüye kullanımının bireyleri çöküntüye uğrattığı, bireylerin ekonomik ve sosyal yaşamında çalkantılara neden olduğu, bu sorunları engellemek ve bunlarla savaşmak için devletlerin kendi üstlerine düşen yükümlülüklerin farkında olduğu, bu maddelerin kötüye kullanılmalara karşı alınacak önlemlerin etkili olabilmesi için düzenli ve küresel çapta olması gerektiği, bu nedenle işbirliklerine gereksinim duyulduğu, imzacı devletlerin BM'nin yetkisini ve denetimini kabul ederek bu sözleşmenin imzalandığı ifade edilmiştir. Sözleşmenin bazı hükümleri 1972 Protokolü ile değiştirilmiş, bu Protokolü Türkiye 25.03.1972 tarihinde imzalamış ancak 29 sene sonra 26.04.2001 tarih ve 4659 sayılı Kanunla Protokolün onaylanması uygun bulunarak ülkemiz açısından yürürlüğe girmiştir⁷¹.

Sözleşme m.1'de, sözleşmede geçen pek çok kavramın tanımı yer almıştır⁷². Ayrıca bu sözleşmenin eklerinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeler isimleri belirtilerek dört cetvel halinde sıralanmıştır⁷³. Doğal yollarla üretilen uyuşturucu maddelerin yanında kimyasal yollarla elde edilen sentetik uyuşturucu maddeler de Sözleşme'nin son kısmında dört cetvel halinde sıralanmıştır. Sözleşmede tıbbî ve

⁷⁰ Ergül, **a.g.e.**, s. 90.

⁷¹ Güngör, Kınacı, **a.g.e.**, s.81.

⁷² Ateş, **a.g.e.**, s.41.

⁷³ https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmm/
(Erişim Tarihi: 22.12.2024).

bilimsel amaçlar haricinde bu maddelerin kullanımı yasaklanmış, bahse konu maddelerin elde edildiği doğal bitkilerin ekimi, bu maddelerin imali ve ticaretinin denetimi ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı ile mücadele hususunda farklı düzenlemeler getirilmiştir. Sözleşme’de sentetik uyuşturucu maddelerin cetvellerde sayılı olan maddeler ile sınırlı olmadığı, yeni sentetik uyuşturucu maddelerin ortaya çıkması halinde yeni maddelerin de Sözleşme kapsamına alınması öngörülmüştür. Nitekim, daha sonra ortaya çıkan sentetik maddeler Sözleşme’deki cetvellere eklenmiştir⁷⁴.

Denetime tabi uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler, Tek Sözleşmesi m.2’de gösterilmiştir. Sözleşme m.2/2 ve m.2/5’e göre 1, 2 ve 4 nolu cetvellerdeki uyuşturucu maddelerin aynı kontrol tedbirlerine tabi olduğunu, m.2/3’de ise 3 nolu cetvelde yer alan müstahzarların da aynı kontrol tedbirlerine tabi olduğunu, ancak m.19 ve m.20 kapsamında yapılacak bildirimlere tabi olmadığını ve sözleşme kapsamında oluşturulan organa verilecek istatistiksel bilgiler içinde olmadığı belirtilmiştir.

Yine Sözleşme m.5’e göre⁷⁵; taraf devletler BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi Uyuşturucu Maddeler Komisyonu ve Uyuşturucu Maddeler Milletlerarası Denetim Kurulunun oluşturulması ve Sözleşme ile bu organlara görevler verilmesi konusunda da uzlaşmaya varmışlardır. Ayrıca bu Sözleşme m. 44’e göre, bu sözleşmeden önce imzalanan sözleşmeler ve protokoller yürürlükten kaldırılmıştır.

Denetim Kurulu, Sözleşme’nin tatbik edilmesini temin etmek amacıyla m.14. kapsamında bazı önlemler alabilir. Buna göre Denetim Kurulu:

“a) Kurul kendisine bir şekilde gelen raporların incelenmesinden sonra, sözleşmecî devletlerden birinin sözleşme hükümlerini ihlal yüzünden sözleşmeyle amaçlanan hedeflerin ciddî şekilde zora girdiği kanaatine sahip olursa, o ülkenin Hükümetinden açıklamalarda bulunmasını isteyebilir.

---

⁷⁴ Solgun, **a.g.e.**, s.56.

⁷⁵ Tek Sözleşmesi “Milletlerarası kontrol organları” m.5: “Birleşmiş” Milletler Teşkilatının uyuşturucu maddelerin milletlerarası kontrolü konusundaki yetkisini tanıyan Taraflar, Ekonomik ve Sosyal Konseyin Uyuşturucu Maddeler Komisyonu ile Uyuşturucu Maddeler Milletlerarası Kontrol Organına, işbu Sözleşme ile bu organlara izafe edilen görevlerin tevdiinde mutabık kalmışlardır.”

b) Ayrıca Kurul, sözleşme hükümlerinin uygulanmasını sağlamak için gerekli görülen tedbirleri almasını ilgili o Hükümetten isteyebilir.

c) Kurul, o Hükümetin, yukarıdaki (a) bendine uygun olarak yapılan talebe karşılık tatmin edici açıklamalarda bulunmadığını veya yukarıdaki (b) bendi uyarınca almaya davet edildiği tedbirleri almadığını fark ederse, bu meseleye Tarafların, Konseyin ve Komisyonun dikkatini çekebilir. Ayrıca Kurul, bir mesele üzerine dikkatleri çekerken, belirli bir süre için veya o ülkedeki durum sözleşme şartlarına uygun hale gelene kadar, bu ülkeden gelen uyuşturucu maddelerin ithalini veya bu ülkeye uyuşturucu madde ihracını veyahut hem ithalini hem de ihracını durdurmayı, tüm sözleşme taraflarına tavsiye edebilir. Hakkında bu kararlar alınan Devlet, meseleyi Konseye götürmek hakkına sahiptir”.

1961 tarihli Tek Sözleşmesi, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin, tıbbî ve bilimsel amaçlar haricinde kullanılmasını yasaklamış, taraf devletlere bu maddelerin kaynağı olan tabii bitkilerin ekimi, bu maddelerin imali ve ticaretinin denetimi ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığına ilişkin eylemlerin cezalandırılması mükellefiyetini yüklemiştir⁷⁶. Yine Sözleşmeye göre, taraf devletler, bu eylemler için hürriyeti bağlayıcı cezalar getirecek, bu eylemlere iştirak ve teşebbüs eylemleri de cezalandıracaktır.

Yine psikotrop maddelerin kötüye kullanılması ve bunlarla suç işlenmesi halinde cezalandırma ya da mahkûmiyet yerine veya ceza hükmüne ek olarak, Tek Sözleşmesi'nin 38. maddesi, psikotrop madde kullananların tedavi edilmesi, tedavi sonrası bakımı, eğitilmesi, rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması için taraf devletleri gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılmıştır⁷⁷.

Bununla birlikte, Sözleşme m.36'da⁷⁸, uyuşturucu ya da uyarıcı madde ticareti suçlarını işleyen şahısların yargılanmaları ya da ülkelerine iade edilmeleri

---

⁷⁶ Erman, a.g.m., s.1063.

⁷⁷ Ergül, a.g.e., s. 90.

⁷⁸ Tek Sözleşme m.36: “ 1)Kendi anayasa hükümleri baki kalmak kaydı ile, her taraf uyuşturucu maddelerin işbu Sözleşme hükümlerine uygun olmayan bir şekilde yapılacak ekim ve istihsalinin, imalinin, istihracının, hazırlanmasının, elde bulundurulmasının, arzının, satışa arzının, dağılımının, satın alınmasının, satışının, herhangi bir maksatla tesliminin, simsarlığının, gönderilmesinin, transit olarak sevkinin, naklinin, ithal ve ihracının veya sözü geçen Tarafın görüşüne nazaran, işbu Sözleşme

konularında da bazı düzenlemeler getirilmiştir. Yine Sözleşme m.38’de, uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullananlara tedavisi ve topluma yeniden kazandırmaya dair bazı önlemlerin tatbik edilmesi gerektiği de düzenlenmiştir⁷⁹.

Sözleşme m.37 kapsamında “Suçlardan herhangi birinin işlenmesinde kullanılan veya işlenmesine yönelik her türlü uyuşturucu madde, araç ve gereç ... el konulması ve müsaderesine tabi tutulur”.

Yine Sözleşme m.23’e göre, afyon üretimi için haşhaş ekimine, koka ağacı yetiştirilmesine, kenevir ve kenevir reçenesi üretimi için kenevir bitkisi ekilmesine izin veren taraf devletler, sözleşmede kendilerine yüklenen görevleri ifa etmek için bir ya da daha fazla Devlet kurumu kuracaklardır.

Sözleşme’nin 48. maddesine göre, Sözleşme’nin uygulanması ve yorumlanmasında taraf devletler arasında uyumsuzluğa düşüldüğünde, soruşturma, uzlaşma, arabuluculuk, hakemlik, bölgesel kuruluşlara ya da yargısal yollara

---

hükümlerine aykırı olabilecek her türlü fiillerin kasden yapılmalarının cezayı müstelzim memnu fiiller teşkil etmeleri ve ağır cürümlerin uygun bir cezaya ve bilhassa hapis ve diğer hürriyetten mahrumiyet cezalarına müstahak kılınmaları için gerekli tedbirleri alacaklardır. 2)Her Tarafın, anayasası,kazai ve adli sistemi ve milli mevzuatı hükümleri baki kalmak kaydı ile; a) i)I inci fıkrada sayılan yasak fiillerin her biri değişik memleketlerde ikraz edilmeleri halinde, ayrı bir suç addedilecektir. ii)Söz konusu suçlardan herhangi birine kasten katılmak, suçu ika maksadıyla birleşmek veya anlaşmak veya suç ikaina teşebbüs etmek ve işbu maddede bahis konusu suçlarla ilgili olarak kasten yapılan hazırlık fiilleri ile mali muameleler, I inci fıkrada öngörülen cezaları müstelzim birer suç teşkil edecektir. iii)Bu suçlar için yabancı memleketlerde hükmolunan mahkumiyet kararları, sabıka teşkili amacı ile nazarı itibara alınacaktır. iv)Yukarıda söz edilen ağır suçlar, bunları ika edenler vatandaşı veya yabancı olsun, suçun ülkesi üzerinde işlendiği Tarafça, veya iade talebinin vaki olduğu Tarafın mevzuatı gereğince suçlunun geri verilmesi şayanı kabul değilse ve söz konusu suçlu önceden takip ve muhakeme edilmemişse suçlunun ülkesi üzerinde bulunduğu tarafça takip olunacaktır. b)I inci fıkra ve 2 inci fıkranın (a) bendinin (ii) kısmında bahsedilen suçların, Taraflar arasında imzalanmış veya imzalanacak olan suçluların geri verilmesi anlaşması hükümlerine göre geri vermeyi gerektiren birer vaka addolunması ve suçluların geri verilmesini bir anlaşmaya veya müteakabiliyete bağlamaya tarafların kendi aralarında geri verme hali olarak kabul olunması arzuya şayandır; şu kadar ki; geri verme, kendisine geri verme talebi yapılan tarafın mevzuatı uyarınca uygulanacak ve sözü geçen taraf yetkili makamları suçu yeter derecede ağır saymadıkları takdirde, suçlunun tevkifini veya geri verilmesi red hakkında haiz olacaklardır. 3)İşbu maddenin hiç bir hükmü, yargı hakkı hususunda bir tarafın ceza hukukunun hükümlerine halel getirmeyecektir. 4) İşbu madde hükümleri, yetki konusunda Taraflardan her birinin ceza hukuku mevzuatıyla sınırlandırılmıştır”.

⁷⁹ Sözleşme m.38: “1)Uyuşturucu madde müptelalarının tedavilerini, bakılmalarını ve tabii hayata intibaklarını sağlamak üzere, Taraflar gereken tedbirlerin alınmasını özellikle göz önünde bulunduracaklardır. 2)Uyuşturucu madde iptilası, Taraf için vahim bir mesele teşkil ettiği ve aynı Tarafın iktisadi imkânları da müsait olduğu takdirde, uyuşturucu madde müptelalarının etkili bir şekilde tedavileri için uygun teşkilatın kurulması temenniye şayandır.”

başvurma veya diğer çözüm yollarıyla aralarındaki sorunu çözümleyememeleri halinde, sorunun Milletlerarası Adalet Divan'ına intikal ettirilmesi öngörülmüştür⁸⁰.

Sözleşmenin 49. maddesi, ülkelerin koka yaprağı çiğnemeyi, afyon içmeyi ve diğer geleneksel uyuşturucu kullanımlarını kademeli olarak ortadan kaldırmasına izin verir, ancak "tıbbi ve bilimsel amaçlar dışındaki esrar kullanımının mümkün olan en kısa sürede durdurulması gerektiğini" belirtir. Fakat bu hükme taraf ülkeler sözleşmeyi imza, onay veya katılma sırasında ihtirazi kayıt koyarak bu kısıtlamalara geçici olarak izin vermek hakkına sahip olmaktadır.

3 Ağustos 1962 tarihli Ekonomik ve Sosyal Konsey kararı ile Uyuşturucu Maddeler Tek Sözleşmesi'ne İlişkin Yorum'un (Commentary)⁸¹ yayınlanmasına karar verilmiştir. Bu Yorum, çok ayrıntılı olup, eski Daimi Merkezi Uyuşturucu Maddeler Kurulu ve Uyuşturucu Denetleme Kurulu Sekreteri Adolf Lande tarafından yazılmıştır ve "ilgili konferans tutanakları ve diğer materyaller ışığında Sözleşme hükümlerinin yorumu" yapılmıştır. Yorum, Tek Sözleşme'nin onay ve kabulüne ilişkin tarihsel süreçleri içermektedir ve anlaşmanın yorumlanmasında çok önemli bir yardımcı kaynak olmuştur.

Tek Sözleşmesi'ndeki düzenlemelerin uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerle mücadelede yetersiz kalması üzerine, sözleşmede değişiklik yapılmasına dair çalışmalar başlatılmıştır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin çağrısı üzerine 6-24 Mart 1972 tarihleri arasında Cenevre'de Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinin değişen şartlara uyarlanması ve Sözleşmeye yeni maddeler eklenmesi için bir konferans yapılmıştır. Konferans neticesinde, çalışmalar tamamlanmış ve bir protokol hazırlanmıştır. 25 Mart 1972 yılında imzaya açılan 1972 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi'nin Tadiline İlişkin Protokol⁸², sentetik uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin imali sözleşme içine

---

⁸⁰ Balcı, **a.g.e.**, s.92-94.

⁸¹ Sözleşmenin ayrıntılı yorumuna ilişkin bkz. https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/Int_Drug_Control_Conventions/Commentaries-Official_Records/1961Convention/1961_COMMENTARY_en.pdf.

⁸² 1972 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi'nin Tadiline İlişkin Protokol, Türkiye tarafından 25.03.1972 tarihinde imzalanmış, 26.4.2001 tarih ve 46 sayılı Kanunla protokolün onaylanması uygun bulunmuştur. Bu protokol metni, 30.06.2001 tarihli 24448 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır, bkz. Öner, **a.g.e.**, s.42.

almıştır. Anılan Protokol ile uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler açısından getirilen kontrol ve tedbirler sıkılaştırılmış, Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı, Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu şeklinde yeni bir yapıya kavuşmuştur. Protokol ile taraf devletler, bu türden maddelerin kötüye kullanımının önlenmesi, kullanıcıların erken teşhisi, tedavisi, tedavi sonrası bakımı ve iyileştirilmesi, topluma yeniden kazandırılması için gereken tüm tedbirleri almaya özen göstermek ve bu amaçlara yönelik çalışmalarını koordine etmekle mükellef tutulmuşlardır⁸³.

1.2.1.3. 1971 Tarihli Psicotrop Maddelere Dair Sözleşme

1961 tarihli Tek Sözleşmesi uyuşturucu maddelerle ilgili olmasına karşın, psicotrop maddeler şeklinde isimlendirilen birtakım uyuşturucu maddelerin hızlı bir biçimde yayılması, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından bu maddelere dair düzenlemeleri kapsayan yeni bir sözleşmenin yapılmasını mecburi hale getirmiştir⁸⁴.

Yapılan çalışmalar neticesinde, 21 Şubat 1971 tarihinde Viyana'da Psicotrop Maddeler Sözleşmesi imzaya açılmıştır. Bu Sözleşme, 16 Ağustos 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme, 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi kapsamında bulunmayan ve tehlike meydana getiren başkaca uyuşturucu maddeleri, uluslararası alanda kontrol altına almak amacıyla hazırlanmıştır⁸⁵. Zira 1961 Tek Sözleşmesinde tümüyle sentetik yöntemlerle üretilen ve uyuşturucu madde benzeri etki gösteren maddeler yer almamıştır⁸⁶. Bu sentetik uyuşturucuların kullanımının tehlikeli seviyelere ulaşması nedeniyle, bu maddelerle mücadele edebilmek için BM Uyuşturucu Maddeler Komisyonu, bu sözleşmeyi hazırlamıştır⁸⁷.

---

⁸³ Balcı, **a.g.e.**, s.98.

⁸⁴ Günal, **a.g.e.**, s.32.

⁸⁵ Erman, **a.g.e.**, s.1064.

⁸⁶ Balcı, **a.g.e.**, s.99; Naim Demirel, "Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uyuşturucu Maddelerle Mücadele", **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:28, 2012, s.11.

⁸⁷ Çetin, Çelik, Sezgin, **a.g.e.**, s.15.

Sözleşmenin giriş kısmında da psikotrop maddelerin kullanımını sadece meşru amaçlarla sınırlandırılması için önemli tedbirler alınması gerektiği, aynı zamanda bu maddelerin tıbbi ve bilimsel çalışmalarda kullanılmasının zorunlu olduğu, bu gibi maddelerin kötüye kullanımına karşı etkin önlemler, koordinasyon ve küresel işbirliği gerektiği, psikotrop maddelerin kötüye kullanılmaları halinde uyuşturucu ve uyarıcı maddelere benzer menfi etkilerin ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Uyuşturucu maddeler gibi küresel çapta yaygın hale gelen psikotrop maddelerin kötüye kullanımının engellemek ve denetim altına almak için, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyinin tavsiyelerini kabul eden sözleşmeciler devletler, 19.02.1971 tarihinde bir araya gelmişler ve 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşmeyi imzalamışlardır⁸⁸. Sözleşme, 40 imzacı devlet bulunması durumunda yürürlük kazanacak olup, Togo'nun imzalaması ile bu şart sağlandığından 16.08.1976 tarihinde yürürlüğe girebilmiştir. Sözleşme kapsamında düzenlenen uyuşturucu maddeler, doğal olan uyuşturucu maddelerden ayırt edilebilmesi için psikotrop olarak isimlendirilmiştir. Bu maddeler sözleşmede depressantlar, trankilizanlar, stimulantlar ve hallusinojenler şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur⁸⁹. Bu bağlamda Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nde psikotrop maddeler dört cetvel olarak gösterilmiş, fakat bu maddeleri bu cetvellerde gösterilenlerle kısıtlanmamıştır⁹⁰.

Sözleşme; psikotrop maddelerin de tıbbi ve bilimsel amaçlar haricinde kullanımını yasaklanmış⁹¹, uluslararası ithalat ve ihracatın yasaklanması ya da kısıtlanması (m.12, m.13) hususlarında düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca Sözleşme m.31'de, sözleşmenin yorumu ve uygulanmasından doğan anlaşmazlıkların olağan yollarla çözümlenememesi durumunda Uluslararası Adalet Divanı'na başvuru yapılacağı belirtilmiştir. Bu hüküm Sözleşme'nin uygulanmasının önemini

⁸⁸ Güngör ve Kınacı, **a.g.e.**, s.83; Kurt-Kurt, **a.g.e.**, s.17.

⁸⁹ Balcı, **a.g.e.**, s.99.

⁹⁰ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s.61.

⁹¹ “Kullanımın Tıbbi ve İlmî Amaçlarla Sınırlandırılması” başlıklı 5. madde; “1) Taraf olan bir Devlet, cetvel I'deki maddelerin kullanımını 7 inci maddede öngörüldüğü şekilde sınırlandıracaktır. 2) Taraf olan her Devlet 4 üncü maddede öngörülen durumlar dışında cetvel II,III ve IV'deki maddelerin yapımını ihracatını, ithalatını, dağıtımını ve stoklarını ticaretini, kullanımını ve elde bulundurulmasını, uygun gördüğü tedbirlerle tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlandıracaktır. 3) Tarafların yasalara dayanmadığı sürece cetvel II, III ve IV'deki maddelerin elde bulundurulmasına izin vermemeleri arzuya şayandır.”

göstermiş⁹² ve taraf devletlerin yükümlülüklerini daha ciddi şekilde yerine getirmelerini sağlamıştır.

Sözleşme m.20’de psikotrop maddelerin kötüye kullanılması karşısında alınacak önlemler; m.21’de psikotrop maddelerin kaçakçılığıyla mücadele ve m. 22’de cezai hükümler yer almıştır. Yine Sözleşme m.14’de psikotrop maddelerin gemi, uçak ve uluslararası trafikte çalışan diğer kamu taşıtlarının ilkyardım çantalarında taşınması ile ilgili özel hükümler düzenlenmiştir. Sözleşme’de taraf devletler, psikotrop maddeleri kötüye kullananlara verilecek cezaların yerine ya da bu cezaların yanında bu maddeleri kullananların tedavisi, eğitimi, tedavi sonrası bakım ve iyileştirilmesi ve topluma yeniden kazandırılmaları amacıyla gereken önlemleri almakla yükümlü tutulmuşlardır⁹³.

1.2.1.4. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 BM Sözleşmesi

1961 Tek Sözleşmesi ve 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşmelerde kapsamlı ve detaylı düzenlemeler bulunmasına karşın istenilen yarar sağlanamamıştır. 1980’lerde küresel seviyede uyuşturucu kaçakçısı pek çok örgütün meydana çıkması ve bunların bu maddelerin kaçakçılığında önemli kazanç elde etmeleri neticesinde BM Konferans Genel Kurulu’nun bunlarla mücadele etmek amacıyla 19.12.1988 tarihli toplantısında Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi imzalanmıştır⁹⁴. Türkiye, bu Sözleşmeyi 20.12.1988 tarihinde imzalamış, bu Sözleşme, 22.11.1995 tarihli ve 4136 sayılı Kanunla onaylaması uygun bulunarak 11.02.1996 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir⁹⁵.

Sözleşmenin giriş kısmında, 1980’li yıllarda uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı üretimi ve bu maddelerin kaçakçılığının yaygınlaştığı, uyuşturucu ve psikotrop madde ticareti suçları, devletlerin ekonomilerine zarar

---

⁹² Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.61.

⁹³ Öner, **a.g.e.**, s.44.

⁹⁴ Çetin-Çelik-Sezgin, **a.g.e.**, s.15.

⁹⁵ Yaşar, **a.g.e.**, s.74.

verdiği, devletlerin egemenliğini, güvenliği ve istikrarını tehdit etmeye başladığı, bu suçlar örgütlü şekilde işlenebildiğinden diğer benzer örgütlü suçların meydana gelmesine yol açtığı belirtilmiştir. Bu ticareti engelleyebilmek amacıyla ilk olarak uyuşturucu ya da psikotrop maddelerin ticareti suçunun bir insanlık suçu ve uluslararası bir suç olduğunun farkına varılması gerektiği, hızlı önlemler alınması, bu suçu teşvik eden kazanç ve servet beklentilerinin boşa çıkarılması ve faillerin bu suçu işlemelerine yol açan temel amacı yani bu maddelere kullanıcılardan gelen yasadışı talebin ortadan kaldırılması gerektiği belirtilmiştir.

Bu kapsamda devletler, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin imalinde başvurulan ve kolayca sağlanabilen ara kimyasal maddeler için tedbir alınmasına, deniz yoluyla yapılan uyuşturucu madde ticaretinin önlenmesi için uluslararası işbirliğinin geliştirilmesine, uyuşturucu madde ticareti suçlarının engellenmesi için eşgüdümlü bir uluslararası eylemin gerekli olduğu görüşleriyle Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 BM Sözleşmesini imzalamışlardır.

Bu Sözleşme; uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kötüye kullanılmasının kökenindeki nedenleri ve bilhassa bu maddelerin kaçakçılığından kazanılan önemli miktardaki gelirleri ortadan kaldırmayı, uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığı ile daha etkin bir şekilde mücadele edilmesini temin edebilmek için taraflar arasında işbirliğini artırmayı hedeflemiştir⁹⁶.

Sözleşme m.1’de, kenevir bitkisi, koka ağacı, ticari nakliyeci, müsadere, kontrollü teslimat gibi birtakım terimlerin tanımları yer almıştır⁹⁷. Sözleşme m. 2 ise amaç maddesi olup, bu hükme göre Sözleşmenin amacının; uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığı suçlarının uluslararası boyutu ve karmaşık yöntemleri olduğundan, devletlerin daha etkin bir şekilde mücadele etmelerini temin edebilmek için kendi aralarındaki işbirliğini artırmak biçiminde ifade edilmiştir. Bununla birlikte devletlere, sözleşmeden doğan yükümlülüklerinin icra edilmesi amacıyla hukuk sistemleri içinde kanun yapmak ve idari tedbirler alma görevi yüklenilmiştir.

⁹⁶ Sözleşmenin kapsamını düzenleyen 2. madde, “... 1.Bu Sözleşme, Uyuşturucu ve Psikotrop Madde Kaçakçılığının Uluslararası boyutu bulunan değişik yönleriyle daha etkin bir biçimde mücadele etmelerini sağlayabilmek için taraflar arasındaki işbirliğini artırmayı amaçlamaktadır...”

⁹⁷ Kurt ve Kurt, **a.g.e.**, s.18; Güngör ve Kınacı, **a.g.e.**, s.84.

Sözleşme m.3'de⁹⁸, taraf devletlerin iç hukuklarında sözleşmenin bu maddesinde gösterilen eylemleri suç olarak düzenlenmesi hükmü getirilmiştir. Yine Sözleşmede; taraf devletlere, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları için hürriyeti bağlayıcı ceza, para cezası ve müsadere gibi yaptırımların uygulanması yerine veya bu yaptırımlara ek olarak sanıkların tedavisi, eğitimi, topluma uyumu ve katılımına yönelik önlemlerin alınması yükümlülük şeklinde öngörülmüştür⁹⁹.

Sözleşme m. 5'de; uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarından kazanılmış gelirlerin ya da değeri bu gelirlere denk gelen mal varlığının müsaderesi; m.6'da bu suçlarla ilgili suçluların iadesi; m.7'de cezai konularda adli yardımlaşma; m.11'de kontrollü teslimat; m.12'de bu maddelerin imalinde başvuru kimyasalların yasa dışı üretimde kullanımının önlenmesi; m.14'de uyuşturucu madde barındıran bitkilerin kaçak şekilde yetiştirilmesinin engellenmesi ve uyuşturucu ve psikotrop maddelere olan meşru olmayan talebin yok edilmesine ilişkin tedbirler; m.17'de uyuşturucu ve psikotrop maddelerin deniz yoluyla kaçakçılığının engellenmesi; m.19'da ise posta vasıtasıyla kaçakçılığının engellenmesi düzenlemeleri yer almaktadır.

Sözleşme m.32 ise uyuşmazlıkların çözümüne ilişkindir. Bu hükme göre; bu sözleşmenin yorumu ya da uygulanmasında iki veyahut daha çok taraf arasında anlaşmazlık ortaya çıkması durumunda, taraf devletler görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaştırma, hakemlik, bölgesel kuruluşlara başvurma veya bizzat seçecekleri farklı barışçı yollarla anlaşmazlığın çözümlenmesi için birbirlerine danışırlar. Bu şekilde çözümlenmeyen bu gibi herhangi bir uyuşmazlık, uyuşmazlığa taraf olan devletlerden herhangi birinin talebi üzerine Uluslararası Adalet Divanına gönderilecektir¹⁰⁰.

---

⁹⁸ 1988 BM Sözleşmesi m. 3: *“Her bir Taraf aşağıda sayılan fiilleri kasti olarak işlendiği zaman, kendi hukukunda suç olarak ihdas etmek için gerekli önlemler alacaktır.”*

⁹⁹ Sözleşmenin 5. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarından elde edilmiş kazanç veya değerlerin, bu kazançlara tekabül eden mal varlığının, bu suçların işlenmesinde kullanılan veya kullanılması amaçlanan malzeme ve teçhizat veya öteki araç gereçlerin müsaderesine ilişkin önemli düzenlemeler getirilmiştir.

¹⁰⁰ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.62.; Balcı, **a.g.e.**, s.99 vd.

Sözleşme m.11’de¹⁰¹ yer alan kontrollü teslimat kavramı¹⁰², uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçunda delil elde etmek için kabul edilen bir tecedir¹⁰³. Kontrollü teslimat operasyonları ve bu operasyonlardaki kararlar, her somut olay için ayrı ayrı alınır. Yine kontrollü teslimat esnasında nakledilen kaçak maddenin naklinin durdurulup uyuşturucu ya da psikotrop maddelere dokunulmaksızın tespiti veyahut bunların tümüyle ya da kısmi olarak başka maddelerle değişimi işlemleri, operasyona katılan ülke makamlarının ortak kararıyla olanaklıdır¹⁰⁴.

1.2.2. Uluslararası Örgütler

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı neticesinde meydana çıkan bireysel ve toplumsal alandaki farklı sorunlar nedeniyle, bu maddelerin kullanımının tedavi etmek gibi yalnızca meşru amaçlarla kısıtlanması için, uluslararası alanda bir işbirliğinin gerektiği de kabul görmüştür. 1909 yılında Şangay Afyon Komisyonunun kurulmasından sonra da bu işbirliğinin önemli olduğu görülmeye başlanmıştır¹⁰⁵.

Bu maddeler ile ilgili mücadele; bu maddelerin üretim kaynağı olan bitkilerin yetiştirilmesi, bu maddelerin imali, ticareti ve kaçakçılığının önlenmesi, bağımlıların tedavisi gibi farklı alanları içermektedir. Bu uluslararası işbirliği ve mücadele çerçevesinde, uluslararası örgütlenmelere gidilmiş ve uyuşturucu ve uyarıcı maddelere dair sözleşmeler oluşturulmuştur. Modern dünyada, dünyanın her

¹⁰¹ Sözleşme m.11: “1. Taraflar iç hukuk sistemlerinin temel ilkeleri müsaade ettiği takdirde ve olanakları ölçüsünde 1. maddenin 3. fıkrasında belirtilen suçlara iştirak etmiş olan kişileri tespit etmek ve haklarında yasal işlem yapmak amacıyla aksettikleri anlaşma veya düzenlemeler çerçevesinde kontrollü teslimat yönteminin uluslar arası düzeyde uygun şekilde kullanılabilmesi için gerekli önlemleri alacaklardır.

2. Kontrollü teslimat yöntemine başvurulması kararı her olay için ayrı ayrı alınacak ve gerektiğinde ilgili Tarafların kazai yetkilerinin kullanılmasına ilişkin mali düzenlemeler ve mutabakatlar göz önünde bulundurulacaktır.

3. Kontrollü teslimatı konusunda anlaşmaya varılmış olan kaçak sevkiyat, ilgili Tarafların onayıyla durdurulup uyuşturucu ve psikotrop maddelerine dokunulmadan veya bunlar tamamen veya kısmen başka maddelerle değiştirildikten sonra yola devam etmesine izin verilebilir”.

¹⁰² H. Çolak ve Mustafa Taşkın, **Ceza Muhakemesi Kanunu: Açıklamalı - Karşılaştırmalı – Uygulamalı**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s.475; Çoban, A., **Kontrollü teslimat**. EGM, Eğitim Dairesi Başkanlığı, Basımevi Şube Müdürlüğü, Ankara 2010, s.8-13.

¹⁰³ Bkz. 4208 sayılı Kanun m.2/c.

¹⁰⁴ Çolak ve Taşkın, **a.g.e.**, s.475.

¹⁰⁵ Öner, **a.g.e.**, s.33.

yerinde uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerle birlikte örgütlü bir suçluluk hali ortaya çıkmış, bilhassa, ulaşım olanaklarının gelişmesi, uluslararası ticaretin artması, turizm faaliyetlerinde gerçekleşen artış, uyuşturucu ya da uyarıcı madde trafiğinin artmasına neden olmuştur¹⁰⁶. Günümüzde bütün devletler, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin kötüye kullanımını önlemek amacıyla uluslararası örgütlenmelere katılma gereksinimi duymuşlardır¹⁰⁷.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP), BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi bünyesinde oluşturulan Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND), Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu gibi kurumlar vasıtasıyla uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin kötüye kullanımını önlenmeye çabalamıştır¹⁰⁸. Bu kuruluşlar, bu maddelere ilişkin suçları önleme amacıyla Uluslararası Polis Örgütü (INTERPOL)¹⁰⁹, Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ile işbirliği gerçekleştirmektedir¹¹⁰.

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 1946 yılında kurulan Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND), uyuşturucu maddelerin denetimi amacıyla oluşturulmuştur. Bu Komisyonun merkezi Viyana olup ve bu Komisyon, yıllık olarak toplanmakta ve Ekonomik ve Sosyal Konseye tavsiyelerde bulunmaktadır. BM örgütlenmesi içinde Komisyon, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerle ilgili konularda temel politikaları tespit etmekte, sözleşme tasarıları hazırlamakta, uyuşturucu sorunuyla mücadele etmek amacıyla uluslararası uyuşturucu denetim sistemini güçlendirici öneriler geliştirmektedir.

1961 tarihli Tek Sözleşmesi m.8, 1971 tarihli Psicotrop Maddeler Sözleşmesi m.17 ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi m.21'de, Komisyonun bu sözleşmeler kapsamındaki görevleri ifade edilmiştir¹¹¹.

---

¹⁰⁶ Kurt-Kurt, **a.g.e.**, s.9

¹⁰⁷ Durmuş Tezcan, "Uyuşturucu Maddelerin Yasa Dışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", **TİD**, Yıl.59, C.59, S.374-377, Aralık 1987, (Yasa Dışı Ticaret), s.40.

¹⁰⁸ Günal, **a.g.e.**, 33.

¹⁰⁹ Durmuş Tezcan, M. Ruhan Erdem ve R.Murat Önok, **Uluslararası Ceza Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009, s. 215 vd.

¹¹⁰ Öner, **a.g.e.**, s.34.

¹¹¹ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.56.

Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP), BM Genel Kurulu'nun kararı ile 1961 Tek Sözleşmesi, 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Sözleşmesi hükümleri kapsamında 1990 yılında kurulmuştur. 1997 yılında BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin (UNODC) bir parçası olan Uluslararası Uyuşturucu Denetim Programı; bağımlılığı önleme, uyuşturucu kullananların tedavisi, topluma uyum sağlaması hususlarında hükümetler, sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşlarıyla çalışmak, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin olumsuz etkilerine ilişkin insanları bilinçlendirmek, bu hususlarda bölgesel ve küresel işbirliğini desteklemek gibi görevleri kapsamaktadır¹¹².

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC); üye ülkelere suç önleme, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ve terörizmle mücadele konularında yardım etmektedir¹¹³.

Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC), uyuşturucu maddelerin kötüye kullanımıyla mücadele amacıyla, finansal ve teknik kaynakları güçlendirmek için 1971 yılında oluşturulmuştur. Fon; BM içinde yönetilen, üye devletlerin ve özel gönüllü desteklerinden meydana gelen bir fondur. Uyuşturucu ya da uyarıcı maddelere olan talebin azaltılması, bağımlılığın tedavisi ve iyileştirilmesi gibi hususlara destek olmaktadır¹¹⁴.

1971 yılında Avrupa Konseyi içinde oluşturulan Pompidou Grubu, yarı resmi niteliğe sahip bir oluşumdur. Farklı çalışma grupları barındıran bu grubun amacı, uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanımı ve ticaretinin kökeni ve bu maddelerden doğan sorunları çok farklı yönlerden incelemeye çalışmaktır¹¹⁵.

Maastricht Sözleşmesiyle 1992 yılında kurulacağı belirtilen ve 1994 yılında faaliyete başlayan Europol (Avrupa Polisi), terör ve organize suçların yanında yasa dışı uyuşturucu madde suçlarının önlenmesi için kurulmuştur. Bu suçlarla mücadelede üye devletlere katkıda bulunmakla birlikte, ülkemiz dahil Europol'e üye

---

¹¹² Şener Güngör, Ali Kınacı, (Öğreti ve Uygulama Boyutu ile) Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar, Yetkin Yayınevi, Ankara 2001, s.72; Ergül, a.g.e., s.86.

¹¹³ Balcı, a.g.e., s.103; Yokuş Sevik, a.g.e., s.56.

¹¹⁴ Salih Yaşar Özden, Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul 1992, s.436.; Sevik Yokuş, a.g.e., s.56.

¹¹⁵ Yokuş Sevik, a.g.e., s.56; Günel, a.g.e., s.33.; Güngör - Kınacı, a.g.e., s.74; Ergül, a.g.e., s.87.

olmayan pek çok devlet, operasyonel ve taktik alanlarda bu kuruluş ile işbirliği gerçekleştirmektedir¹¹⁶.

Yine Avrupa Birliği içinde 1993 yılında Lizbon'da kurulan Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA), uyuşturucu ya da uyarıcı maddelere ilişkin sorunların Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde takip edilmesi ve bu sorunlara çözüm bulunması amacıyla hizmet etmektedir¹¹⁷.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden kaynaklanan sorunlarla mücadele eden diğer uluslararası kuruluşlara, Uluslararası Uyuşturucu Kontrol İdaresi (INCB), Birleşmiş Milletler Yakın ve Orta Doğu Yasadışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde Kaçakçılığıyla Mücadele Eden Ulusal Kuruluş Bölüm Başkanları (HONLEA), Dublin Grubu, Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO), Mali Eylem Görev Grubu (FATF), Güneydoğu Çalışma Grubu, Sınırşan Suçlarla Mücadele Bölgesel Merkezi (SECI) ve Uyuşturucu Karşısı Avrupa Kentleri Birliği (ECAD) örnek verilebilir¹¹⁸.

1.3. Türk Hukukunda Uyuşturucu Madde

1.3.1.Genel Olarak

Uyuşturucu maddelerin toplum ve devlet nezdinde yarattığı sorunlarla etkin şekilde mücadele edebilmek için kanun koyucu, normlar hiyerarşisindeki hemen hemen bütün işlemlere başvurmuştur. Öncelikle Türk Hukukunda en üst norm olan Anayasa m.19. ve 58'de uyuşturucu maddelere değinilmiştir¹¹⁹. Bununla birlikte yasa koyucu, birçok yasa ve yönetmelik ile bu alanda düzenlemeler yaparak uyuşturucu madde ticareti yapanların mevzuatı dolanabilecekleri bir alan bırakmak istememiştir.

Uluslararası alanda devletlerin, birçok bağımlılık ve uyuşturma özelliği olan maddenin varlığı yanında bilhassa uyuşturucuyla mücadeleye özel bir önem verdikleri görülmektedir. Bağımlılık yapma tehlikesi, uyuşturucu maddeler kadar

---

¹¹⁶ Balcı, **a.g.e.**s.109 vd

¹¹⁷ Türkiye ile temas noktası Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) dir, bkz. Öner, **a.g.e.**, s.36.

¹¹⁸ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.55 vd.; Balcı, **a.g.e.**, s.103 vd

¹¹⁹ Yaşar, **a.g.e.**, s.106-107.

yüksek olan alkol ve sigara gibi maddelere, yasaklayıcı hükümlerde genellikle atıf yapılmamış olup, devletin bazı durumlarda alkol ve sigaradan daha az tehlikeli maddelerle daha fazla mücadele ettiği görülmektedir¹²⁰.

Günümüzde uyuşturucu maddelerle mücadele yalnızca toplum sağlığı ve güvenliğini bozan uyuşturucu madde kullanıcıları ile değil bunun yanı sıra yasa dışı örgütlerle de yapılmaktadır. Uyuşturucu ya da uyarıcı madde kaçakçılığını yapan kişiler çoğunlukla başka suçların da faili veya şeriki olmaktadır. Bu eylemleri işleyenlerin, bunların örgütlü halini işlemek hususunda tereddüt yaşadıkları söylenemez¹²¹.

1.3.2. Anayasa

1982 Anayasasında uyuşturucu maddelere ilişkin bazı düzenlemeler yer almıştır. Bu hükümlerde ilki Anayasa m.19/2'dir. Maddenin birinci fıkrasında, *“herkesin kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip”* olduğu belirtildikten sonra *“şekil ve şartları kanunda gösterilen: “...toplum için tehlike teşkil eden... uyuşturucu madde veya alkol tutkunu... bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi... kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.”* biçiminde bir istisna getirilmiştir. Başka bir deyişle uyuşturucu madde müptelası bir şahsın bir kurumda tedavisi, eğitimi ya da ıslahı amacıyla alınacak kanuna uygun tedbirler, kişi özgürlüğüne ya da güvenliğine zarar vermeyecektir.

Yine Anayasa'da uyuşturucu maddelere ilişkin daha doğrudan bir diğer hüküm ise m.58/2 düzenlemesidir. Bu hüküm şu şekildedir: *“Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır”*. Bu maddede

¹²⁰ Sulhi Dönmezer, **Hukuk ve Uyuşturucu, Alışkanlık Yaratıcı Maddeler (Kriminolojik Yaklaşım)**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C43. Prof Dr S.F. Ülgener'e Armağan, İstanbul 1987, s.458

¹²¹ Dönmezer, **Hukuk ve Uyuşturucu**, s.466.

“gençler” kavramından bahsedilmişse de, bunu, bütün yaş grupları şeklinde anlamak Anayasanın amacına daha uygundur¹²².

Öte yandan bu hükümler haricinde Anayasa m. 2’de “Cumhuriyetin Nitelikleri” sayılmış ve devlete bazı mükellefiyetler yüklenmiştir. Anılan hükme göre, “*Türkiye Cumhuriyeti, ... sosyal bir hukuk Devletidir.*” Bu hüküm kapsamında sosyal bir devlet olmanın bir gereği olarak devletin, vatandaşların sağlıklarını koruma görevi bulunmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımından bireylerin korunması, toplumun sağlığı ve refahı ile birebir ilişkilidir. Sosyal bir devlet, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını önlemek suretiyle toplumun sağlığı ve refahını koruyabilecektir¹²³.

Anayasa Mahkemesi de sosyal devleti, “*devletin temel amaç ve görevleri arasında insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak, kişiyi mutlu kılmak, onların hayat mücadelesini kolaylaştırmak, insan haysiyetine uygun bir ortam içinde yaşamalarını sağlamak gibi hususlar da yer alırlar. Gerçekten, yarattığı gelecek güvencesiyle bu mutluluğa hizmet eden araçlardan birisi de kişinin sosyal güvenliğinin temin edilmiş olmasıdır*” şeklinde ifade etmiştir¹²⁴. Kararda gösterilen sosyal devlet kavramı kapsamında, devletin görevleri arasındaki “insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi”nin gerçekleşebilmesi için toplumsal bir sorun olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele etmesi, yükümlülük şeklinde belirtilmektedir¹²⁵.

1.3.3. Türk Ceza Kanunu

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, “*Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti*” başlıklı 188. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye bakıldığında, birbirinden bağımsız üç suçun yer aldığı ifade edilebilir. Maddenin 1.fikrasında; “*uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edilmesi*”, 3. fıkrasında; “*uyuşturucu veya uyarıcı*

¹²² Yaşar, **a.g.e.**, s.107

¹²³ Balcı, **a.g.e.**, s.115

¹²⁴ Anayasa Mahkemesinin 22.10.1986 tarih ve E:1986/16, K:1986/25 sayılı kararı

¹²⁵ Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Yirminci Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2020, s.141.

maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satılması, satışa arz edilmesi, başkasına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi, bulundurulması”, 7. fıkrasında ise; “uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddenin ithal edilmesi, imal edilmesi, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi”, suç olarak ihdas edilmiştir¹²⁶.

Bu suçların cezayı ağırlaştırıcı nedenleri, TCK m.188'nin 4, 5 ve 8. fıkralarında yer almıştır. Yine aynı maddenin 2. fıkrasında; ihraç eylemi sebebiyle aynı eylemden ötürü başka ülkede verilen cezanın infaz edilen bölümünün Türkiye’de verilen cezadan indirilmesi hususu düzenlenmiştir.

TCK m.188'in başlığı, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti olup, başlıkta bulunan “ticaret” kavramının, maddede düzenlenen bütün suçları kapsayıcı kapsamadığı hususu, tartışılmıştır. Zira ticaret sözcüğü, üretim ile tüketim arasındaki aracılık veya değişim faaliyetleri manasına gelmektedir¹²⁷. Ticarete en önemli unsurun; değişimin para ya da onun yerini tutan değerlerle olmasıdır. Bu nedenle TCK m.188 başlığında yer alan ticaret sözcüğünün, suçu oluşturan seçimlik hareketlerin tümünü içermediği söylenebilir. Maddenin üçüncü fıkrasında yer alan seçimlik hareketlerden “başkalarına verme” ve “kabul etme” eylemlerinin, ticari amaçla ya da para karşılığı yapılması mecburi değildir. Bu durum dikkate alındığında, madde başlığında yer alan “ticaret” kavramı, maddedeki bazı seçimlik hareketleri kapsamamaktadır. Doktrinde burada “ticaret” ifadesi yerine “sağlama”, “tedarik” ya da farklı bir ifadenin kullanılmasının isabetli olacağı belirtilmiştir¹²⁸.

Bununla birlikte, 765 sayılı TCK m.403'deyen alan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun maddî konusu sadece uyuşturucu madde iken¹²⁹,

¹²⁶ Öner, **a.g.e.**, s.77-78.

¹²⁷ Hüseyin Ülgen, Ömer Teoman, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya, N. Füsün Nomer Ertan, **Ticari İşletme Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, s.1.

¹²⁸ Niyazi Güney, Kenan Özdemir ve Yusuf Solmaz Balo, **Gereğe ve Tutanaklarla Karşılaştırmalı Yeni Türk Ceza Kanunu**, Adil Yayınevi, Ankara 2005, s.519; Durmuş Tezcan, "Türk Ceza Kanunu'ndaki Değişiklikler Açısından Uyuşturucu Madde Tedarik Suçları", **AÜSBFD**, Prof. Dr. Yılmaz Günal'a Armağan, C.49, No.3-4, Haziran-Aralık 1994, (Tedarik Suçları) s.429; Çetin Arslan - Bahattin Azizağaoğlu, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Asil Yayınevi, Ankara 2005, s.785; Balcı, **a.g.e.**, s. 11 vd; Günal, **a.g.e.**, s. 55.; Öner, **a.g.e.**, s.82.

¹²⁹ Öner, **a.g.e.**, s.82.

5237 sayılı TCK'nda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerdir. Yine 5237 sayılı TCK m.188/3'de uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının ülke içinde işlenmesi açık şekilde düzenlenmiş iken, 765 sayılı mülga TCK'da buna yer verilmemişti.

1.3.4. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun

2313 sayılı Kanun¹³⁰ m.1'de gösterilen bazı maddelerin ithal, ihraç ve ülke içerisinde satışı kontrol altına alınmıştır¹³¹. Bu madde de uyuşturucu maddelerin tek tek sayıldığı görülmektedir¹³². Kanun m.2'de afyon maddesinin imali, ithali, ihracı ve satışı; m.3'de esrar elde etmek için kenevir ekimi ve esrarın hazırlanması, ithali, ihracı ve satışı yasaklanmıştır. 2313 sayılı Kanun m.4'de, m.1'de gösterilen uyuşturucu maddelerin ithalinin bildirim usulüne tabi tutulması düzenlenmiş; m.5'de uyuşturucu maddelerin ithaline ve m.8'de ihracına dair hükümler bulunmaktadır¹³³.

Yine Kanunda uyuşturucu maddelerin yalnızca eczanelerde satılabileceği ve toptan uyuşturucu madde satışının koşulları (m.15); eczacıların bu Kanun hükümlerine aykırı eylemlerine dair cezai düzenlemeler (m.24) yer almıştır. Kanun m. 19'da, m.1'de gösterilen yazılı maddelerden başka, bağımlılık yapan ve zararlı etkileri belirlenen maddelerin de Cumhurbaşkanı Kararı ile bu kanun hükümlerine tabi olacağı hükme bağlanmış; m.21'de ise ele geçen uyuşturucu maddelerin müsaderesi konusu yer almıştır.

Kanunda, lif, tohum, sap ve benzeri amaçlarla kenevir ekimi Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nın iznine bağlı tutulmuştur (m.23). Anılan maddede; izin verilenin haricinde kenevir ekimi yasak edilmiş, izinsiz yetiştirilen kenevirin imha edileceği, izin belgesi almadan ya da izin belgesindeki şartlara uymadan ekim yapanların ve esrar elde etmek için kenevir ekenlerin hürriyeti bağlayıcı ceza ve adli

¹³⁰ RG. T: 24/6/1933, Sayı: 2435.

¹³¹ 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanunun gerekçesinde kanunun kabul edilme amacı; *“Bu layihanın esası ve ruhuyukarıda arz edildiği gibi beynelmilel afyon mukavelenamelerinin hükümleridir veburada teşekkül eden inhisar idaresi bir hükmî şahsiyet addedilerek bu idareninithalât ve ihracat ve satışı murakabe altına alınmıştır. Çünkü bu tahditlerden maksat,uyuşturucu maddelerin tıbbi ve ilmi maksatlar haricinde kullanılmasına ve imaline mani olmaktır.”* şeklinde belirtilmiştir.

¹³² Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.28.

¹³³ Öner, **a.g.e.**, s.277.

para cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir. Ekim yapmak ifadesinden tohumun toprağa ekilmesinden ürünün hasadına kadarki sürecin anlaşılacağı, esrar elde etmek için kenevir ekme suçu açısından 5271 sayılı CMK m135'deki yer alan iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması ile m.140'daki teknik araçlarla izleme tedbirlerine dair düzenlemelerin uygulanabileceği belirtilmiştir (m.23/6).

Bu kanunun uygulama kapsamına ilişkin olarak, 21.11.1982 tarihinde, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ve 21.10.1990 tarihinde Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelikler yayınlanmıştır¹³⁴.

1.3.5. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun

19.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3298 sayılı Kanun m.1'de; haşhaş kapsülleri ile ham afyon, tıbbi afyon, morfin içeren afyon, koka yaprağının alımı, satımı, imali, ithali ve ihracının Cumhurbaşkanının belirleyeceği esaslara göre yapılacağı, kullanımının zararlı olduğu ve bağımlılık etkisi yaptığı Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen yeni doğal ya da sentetik maddelerin Bakanlığın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı Kararı ile bu kanun kapsamına alınabileceği düzenlenmiştir. Kanun m.2'de haşhaşın ekileceği, afyon ve kapsüllerin üretileceği yerlerin her yıl Cumhurbaşkanı tarafından belirleneceği, yine bu madde çerçevesinde haşhaş ekimi yapacakların izin belgesi alma zorunluluğu ve ne şekilde, hangi şartlarla, nereden alacakları ve izin süresi düzenlenmiş; m.3'de haşhaş ekimi, kontrolü, toplanması, değerlendirilmesi, imhası, satın alınması ya da satılması ile ilgili hususların düzenlendiği bir yönetmeliğin çıkarılacağı ve m.4'de ise ceza hükümleri yer almıştır¹³⁵.

Bu hükümler, Kanun yürürlüğe girdikten sonra ortaya çıkan doğal veya sentetik uyuşturucuların da Kanun kapsamına alınmasına olanak sağlamıştır. Haşhaş Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın Alınması, Satılması,

¹³⁴ Güngör ve Kınacı, **a.g.e.**, s.93; Yaşar, **a.g.e.**, s.111.

¹³⁵ Öner, **a.g.e.**, s.291.

İhracı ve İthalı ile İlgili Yönetmelik, Kanun m.3'de yapılan atıfla 04.05.1988 tarihinde yayınlamıştır¹³⁶.

1.3.6. TCK Dışında Uyuşturucu Maddelere İlişkin Uygulanma İhtimali Olan Diğer Kanunlar

TCK haricindeki mevzuata bakıldığında; 984 Sayılı Ecza Ticarethaneleriyle Sanat ve Ziraat İşlerinde Kullanılan Zehirli ve Müessir Kimyevi Maddelerin Satıldığı Dükkânlara Mahsus Kanun,1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu,2559 Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, 5584 Sayılı Posta Kanunu, 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun, Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu, 6284 Ailenin Korunmasına İlişkin Kanun,2918 Karayolları Trafik Kanunu, 4271 Sayılı Türk Medeni Kanunu ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin hükümler bulunduğu görülmektedir.

---

¹³⁶ Suat Çalışkan, **Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları**, İkinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.153 vd; Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s.73.

İKİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDELER

2.1. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Tanımı

Sözlük anlamına bakıldığında uyuşturucu kavramı; “*uyuşturma özelliği olan, uyuşturan, narkotik, hareketten, gereği gibi düşünmekten alıkoyan*”, uyuşturucu madde ise, “*morfin, kokain, eroin, afyon, esrar gibi duylara uyuşukluk veren madde*”, uyarıcı madde ise “*uyaran, uyarma özelliği olan*” şeklinde tanımlanmaktadır¹³⁷. İngilizce’de “*narcotics*” adıyla anılan bu maddelerin kökeni olan sözcük, Yunanca’da uyku manasına gelen “*narke*” sözcüğüdür¹³⁸.

Anılan maddeler, bireyde kendi iradesini aşacak biçimde güçlü bir arzu ve aşırı düşkünlük oluşturmaktadırlar¹³⁹. Uyuşturucu maddeler; uyuşturma fonksiyonu olan, kişilere keyif veren, insanların düşünme ve değerlendirme yeteneklerine etki eden, hayal alemine götüren, sakinleştiren ve onları bazen duymaz hale getiren maddelerdir¹⁴⁰. Bireylerin enerjisini yükselten, uyku getirmeyen, uyarıcı fonksiyonu olan bazı maddeler de uyarıcı madde olarak adlandırılmaktadır¹⁴¹. Uyuşturucu özelliği olmasa da, tutku ve bağımlılık oluşturma özelliği olan maddelerin keşfinden sonra bu maddeleri tanımlamak ve belli bir kapsam içine almak güçleşmiştir¹⁴².

Dünya Sağlık Örgütü bu maddeleri şu şekilde tanımlamıştır: “*bitkisel kökenli ya da sentetik olarak bulunup, merkezi sinir sisteminde fiziksel veya ruhsal bağımlılık etkilerine yol açan, bazı durumlarda tek konulu (kullanmanın devamı üzerine kullanım miktarını artırma ihtiyacının duyulması), bazı durumlarda ise çift*

¹³⁷ TDK, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi (28.10.2024).

¹³⁸ Alper Tunga Akgülen, **İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce Hukuk Sözlüğü**. İkinci Baskı, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 2010, s.108.

¹³⁹ Dönmezer, **Kriminoloji**, s. 374.

¹⁴⁰ Çalışkan, **a.g.e.**, s.706.

¹⁴¹ Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 471.

¹⁴² Güngör ve Kınacı, **a.g.e.**, s.37.

*konulu (aynı kişinin farklı türde uyuşturucu maddeleri kullanması) tutku yaratan bütün maddeler uyuşturucu madde sayılır*¹⁴³.

Öte yandan, 1961 Tek Sözleşmesinde uyuşturucu maddenin tanımı, “*doğal veya sentetik olan I ve II numaralı cetvellerdeki maddeleri*” kapsadığı şekilde yapılmıştır¹⁴⁴.

Türk hukukunda kanuni düzenlemelerde uyuşturucu veya uyarıcı madde tanımına açık şekilde yer verilmediği görülmektedir. “2313 sayılı *Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanun*” ve “2398 sayılı *Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun*’da” bu maddelerin açık tanımı yer almamış olup, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler sayma yöntemiyle gösterilmiştir¹⁴⁵. Ayrıca 5237 sayılı TCK’nda da bir tanım yer almamış olup, tanım yapılmamasının nedeni TCK m. 188’in gerekçesinde şu şekilde belirtilmiştir: “*Burada uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret bulunduğu tanımlanmadığı gibi, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Bunun nedeni, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilaç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasıdır. Böylece, psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etkisi yapan ve kişilerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmiştir.*”

Yargıtay ise, aşağıda daha ayrıntılı şekilde inceleyeceğimiz üzere, bir maddenin uyuşturucu madde olup olmadığına karar verebilmek için “1961 tarihli *Tek Sözleşmesi*’ndeki 1 ve 2 numaralı cetvellere”, 2313 sayılı Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun’a istinaden çıkarılan Cumhurbaşkanı kararlarında (Bakanlar Kurulu kararlarında) yer alması gerektiğini ve Adli Tıp Kurumundan da rapor alınması gerektiğini belirtmektedir¹⁴⁶. Bu uygulamadan çıkan sonuç, bir maddenin Cumhurbaşkanı kararı ile uyuşturucu madde kapsamına alınmadan önce uyuşturucu

¹⁴³ Veli Özbek- Koray Doğan- Pınar Bacaksız- İlkerTepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 759.

¹⁴⁴ Ferit Barut ve Melis Aydemir, **Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Işığında Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**, Birinci Baskı, Legal Kitabevi, İstanbul 2019, s.202.

¹⁴⁵ Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, **a.g.e.**, s. 758-759.

¹⁴⁶ Y. 10.C.D. 29.02.2012, E.2010/30978, K. 2012/2008; Ferit Yolcu, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s.16.

ve uyarıcı madde ticareti suçunun konusunu oluşturabilmesi pek mümkün gözükmemektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde türlerinin zaman içinde türlerinin çoğalması veya değişikliğe uğraması sebebiyle mevzuatımızda uyuşturucu madde tanımı kesin bir biçimde yapılmamıştır. Kanunilik ilkesi kapsamında kanunda kesin bir tanım yapılması, o güne kadar bilinmeyen ve yeni ortaya çıkacak olan bir uyuşturucu madde ile mücadelede aksaklıklara neden olacaktır. Bu yüzden uyuşturucu ve uyarıcı maddelere dair kesin bir tanım yapılmamıştır¹⁴⁷.

TCK'da uyuşturucu madde kavramının yanı sıra “uyarıcı” kavramı da yer almıştır. Keyif verici, tahrik edici ve uyanıklık veren maddelerin uyuşturucu maddelerden ayırt edilebilmesi ve bu maddelerin daha isabetli biçimde tanımlanabilmesi için bu maddeler için uyarıcı madde kavramına yer verilmiştir.

Bununla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin bir diğer uluslararası sözleşme olan 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesinde psikotrop madde; “sözleşmenin Ek I, II, III ve IV numaralı cetvellerinde yer alan doğal veya sentetik herhangi bir madde veya doğal ürün” şeklinde ifade edilmiştir¹⁴⁸. TCK'da bu kavrama açıkça yer verilmese de m.188/6'da yer alan düzenlemenin, psikotrop maddelere yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Psikotrop maddeler; uyuşturucu madde olmasa da kötü amaçlı kullanım halinde uyuşturucu maddelerle benzer zararlı etkiler doğuran, sentetik ilaç ya da maddelerdir¹⁴⁹. Bu maddeler, eğlenme veya tedavi amaçlı olarak kullanılabilir. Doktrinde bu maddeler için “ilaç alışkanlığı” ifadesi de kullanılmıştır¹⁵⁰.

2.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Çeşitleri

Geçmişte Sümerlerden beri haşhaş ve kenevir ekimi yapıldığı ve üretilen maddelerin ilaç şeklinde kullanıldığı bilinmektedir. Anılan bitkiler, pekçok alanda kullanıma elverişli olduklarından ekonomik değerleri de yüksektir. Bitkilerden

¹⁴⁷ A.Cemal Ruhi, **Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları**, Birinci Baskı, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.8.

¹⁴⁸ Güngör-Kınacı, **a.g.e.**, s.1245

¹⁴⁹ Ruhi, **a.g.e.**,s.8.

¹⁵⁰ Kurt ve Kurt,**a.g.e.**,s.18; Demirel, **a.g.m.**, s.11.

yapılan uyuşturucu maddeler haricinde 19. yüzyılın sonunda yapılan çalışmalarda Alman Kimyacı Heinrich Dreser tarafından eroin bulunmuştur¹⁵¹.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin birtakım sınıflandırmalar yapılmıştır. Yapılan sınıflandırmalarda, uyarıcı maddelerin geniş manada da uyuşturucu madde bölümünde kabul edildiği anlaşılmaktadır. Uyuşturucu maddeler; etkileri ve yapıları açısından tasnife tabi tutulabilir. Bu tasnifler arasında, yapıları açısından sınıflandırmanın yapıldığı görülmektedir¹⁵². Yapılarına göre uyuşturucu maddeler; doğal ve sentetik uyuşturucu maddeler şeklinde ikiye ayrılırlar. Uygulamada sık şekilde karşılaşılan uyuşturucu veya uyarıcı madde türlerine aşağıda yer verilmiştir.

2.2.1. Doğal Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler

Doğal uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, genelde bitkilerden doğal yollardan üretilmektedir. Ancak doğal yollarla elde edilen maddelerin kimyasal değişikliklere maruz bırakılması suretiyle de doğal uyuşturucuların farklı türleri de üretilmektedir. Doğal uyuşturucu maddeler içeriklerine göre; afyon, morfin, baz morfin, eroin, kodein gibi ham afyon ve türevleri; kokain, crack gibi koko ağacı yaprağı ve türevleri ile esrar, marihuana gibi kenevir türevleri şeklinde ayrıma tabi tutulabilir.

2.2.1.1. Afyon

Afyon bilinen en eski uyuşturucu maddelerden biri olup, afyon ve türevleri çoğunlukla bir arada kullanılmaktadır¹⁵³. Haşhaş bitkisinin olgunlaşmamış kapsüllerinin çizilmesi sonucunda akan sütünden elde edilen afyon, içeriğinde yirmibeşe yakın zehir türü içerir. Haşhaş bitkisi, gündelik hayatta pekçok yerde kullanılabilen bir bitki olduğundan ekonomik değeri de yüksektir. Bu yüzden haşhaş ekimi, ülkemizde uzun süredir yapılmaktadır. 1971 yılında ülkemizde haşhaş ekimi yasaklanmış olsa da, tepkiler üzerine 1974 yılında ise kontrollü bir şekilde

¹⁵¹ Timur Demirbaş, **Kriminoloji**, 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 314-315.

¹⁵² Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, **a.g.e.**, s. 760.

¹⁵³ Dönmezer, **a.g.e.**, s. 375-376.

kapsüllerin çizimi yapılmadan özellikle Ege ve Akdeniz bölgesinde belirlenen yerlerde ekimine izin verilmiştir. Bazı işlemler yapılarak afyon; morfin, eroin ve kodein haline dönüştürülebilir. Afyon kullanıldıktan sonra, merkezi sinir sistemi başta olmak üzere bütün organları kısa sürede etkisi altına alır. Bu madde, katı halde yutma, sigara gibi içme ya da sıvı hale getirilip enjeksiyon yoluyla kullanılabilir¹⁵⁴.

2.2.1.2. Morfin ve Kodein

Afyonun bir türevi olan morfin, ham afyonun onda birlik kısmını oluşturmaktadır. Morfin, ham afyonun kimyasal değişikliklere uğratılmasıyla oluşturulur ve suya karışabilen toz kristal şekline sahiptir. Morfinin, afyonla etkileri benzerlik gösterse de morfinin etkisi daha çoktur. Morfin, sağlık alanında da tedavi amaçlı kullanılmakta olup, çoğunlukla suda karıştırılarak ve şırıngayla deri altına enjekte etmek yoluyla kullanılır¹⁵⁵.

Kodein, ilk kez Fransa'da 1833 yılında Bobliquet tarafından afyondan ayrıştırılarak edilmiştir¹⁵⁶. Kodein; haşhaş kozası ve afyon içinde yer almakta olup, beyaz renkte, kokusuz ve acı bir tada sahiptir. Koedinden ağrı kesici ve öksürük tedavisinde yararlanılmaktadır¹⁵⁷. Eroin ya da diğer uyuşturucular kadar etkisi bulunmamaktadır. Kullanımı halinde, uyuşukluk, refleks azalması, iştah kaybı ve kabızlık gibi belirtilere neden olmaktadır. Uzun sürede düzenli ve yüksek miktarda kullanılması bağımlılık yapar ve eroin bağımlılarının tedavisinde kullanılır¹⁵⁸.

---

¹⁵⁴ Demirbaş, **a.g.e.**, s. 316; Özbek-Doğan-Bacaksız-Tepe, **a.g.e.**, s. 760.

¹⁵⁵ Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, **a.g.e.**, s. 760.

¹⁵⁶ Uzbay, s.127.

¹⁵⁷ Demirbaş, **a.g.e.**, s. 318.

¹⁵⁸ Ali Erdem Sevdin, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 35.

2.2.1.3. Eroin

Eroin, baz morfine asetik asitle beraber sıcaklık verilerek ve kimyasal bazı yöntemlerden geçirilerek elde edilmektedir. Bu madde; beyaz, gri, fildişi ve kahverengi olabilir. Kokusu olmayan, suda veya alkolde çözünebilen bir maddedir. Burun yoluyla ya da deri altına enjekte edilerek kullanılabilir. Bu madde kullanıldığında; hareketlilik, cinsel güçte artış ve özgüvenin yükselmesi gibi etkiler sağlasa da vücudun fiziki ve ruhi açıdan aşırı şekilde yıpranmasına yol açmaktadır. Doz aşımı ise ölümle sonuçlanabilir. En etkili ve tehlikeli, uyuşturucu maddelerden olup kısa bir sürede bağımlılığa neden olabilir¹⁵⁹. Eroin kullanıcıları, kolay ve hızlı bir şekilde bağımlı olduklarından eroin temin etmek için tüm yolları denerler. Bu yüzden eroin bağımlıları birçok suçu kolaylıkla işleyebilirler¹⁶⁰.

2.2.1.4. Kokain ve Crack

Kokain, koka bitkisinin yapraklarından üretilen sert bir uyuşturucu maddedir¹⁶¹. Koka bitkisinin uyuşturucu özelliği anlaşılınca değeri artmış ve Latin Amerika'daki And Dağları boyunca yetiştirilmeye başlanmıştır. 1860 yılında koka yapraklarından ayrılması sağlanarak keşfedilen kokain, ABD'de yaygın bir kullanım alanına sahip olmuş ve bağımlılık yarattığı anlaşılınca yasaklanmıştır. Fakat yasa dışı üretim ve tüketimi engellenememiştir¹⁶².

Kokain, kullanıcısının merkezi sinir sistemi üstünde uyarıcı etki yapan uyuşturuculardan olup, beyaz, tadı acı ve kokusuz bir tozdan oluşmaktadır. Kokaini kullanmasıyla kişide bir canlanma, göz bebeklerinde büyüme, cinsel güçte artma ve neşeli bir hal alma halleri gelişmektedir. Fakat bunlar geçicidir ve etkisi geçtikten sonra tende solma, uykusuzluk, iştahsızlık, sayıklama ve kusma gibi yan etkiler görülmektedir¹⁶³.

---

¹⁵⁹ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s.40; Uzbay, **a.g.e.**, s.127.

¹⁶⁰ Doğan Soyaslan, **Kriminoloji**, 3. Baskı. Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s.117; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 316.

¹⁶¹ Balcı, **a.g.e.**, s.31.

¹⁶² Çalışkan, **a.g.e.**, s. 715.

¹⁶³ Ruhi, **a.g.e.**, s.17.

Kokaine bağımlı olma riski yüksek olup bir kez kullanılmakla bağımlı olunması mümkündür¹⁶⁴. Kokain bırakıldığında yoksunluk durumu ortaya çıkabilir¹⁶⁵. Kokainin diğer uyuşturucu türlerinden farkı ise kişinin dünyadan ve maddeden uzak kalmasıyla bağımlılıktan kurtulma olanağının olmasıdır. Kokainin kullanımının aniden kesilmesi ile kişide ölüm riski çok azdır¹⁶⁶. Kokainin kullanım şekli; buruna çekilme, deri altına veya damara enjektörle verme veyahut sigara kâğıdına sararak içilme suretiyle olabilir¹⁶⁷.

Kokain maddesinin bir türü olan crack; kokainden daha düşük fiyatta olsa da daha tehlikeli bir maddedir. Beyaz veya krem rengine sahip olabilir. Burun yoluyla kullanılırsa; on saniyeden daha az bir sürede beyne ulaşabilir. Uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler arasında; en kısa sürede bağımlılık oluşturan yaratan maddedir¹⁶⁸.

Bu maddelerin genel ortak özelliği; bağımlısı olunan uyuşturucu maddenin olmaması hali olan yoksunluk durumunda bazı belirtilerin yanı sıra bireyde suç eğiliminin artmasıdır. Fuhuş, hırsızlık, yağma, adam öldürme suçları, bu madde bağımlılarının işlediği suç türleridir¹⁶⁹.

2.2.1.5. Esrar

Esrar, dünyanın pekçok yerinde yetişebilen kenevir bitkisinden elde edilmektedir. Esrar maddesinin etken maddesi, Tetra Hydro Cannabinol (THC)'dur¹⁷⁰. Kenevir bitkisinin tohumu bahar aylarında toprağa atılır ve yaz sonunda hasat edilir. Esrar, kenevirlerden sadece dişi olanlardan üretilmektedir. Kenevir bitkisinin ekim alanında, dişi hint kenevirlerinin yanında erkek kenevir bulunmazsa kenevir üretimi yapanının esrar üretmeyi amaçladığı kabul edilir¹⁷¹.

Kenevir bitkisi (cannabis sativa) eski dönemlerden beri kullanılmakta olup, fiziksel ve psikolojik bağımlılığa yol açabilmektedir ve kullanımı kolaydır. Esrar

¹⁶⁴ Uzbay, **a.g.e.**, s.44.

¹⁶⁵ Kültekin Ögel, **Bağımlılık Yapan Maddeler**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s.53.

¹⁶⁶ Kurt-Kurt, **a.g.e.**, s.36.

¹⁶⁷ Çalışkan, **a.g.e.**, s.711; Ögel, **a.g.e.**, s.54.

¹⁶⁸ Demirbaş, **a.g.e.**, s. 318, Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s.349.

¹⁶⁹ Sevim, **a.g.e.**, s.32.

¹⁷⁰ Ögel, **a.g.e.**, s.23.

¹⁷¹ Kurt-Kurt, **a.g.e.**, s.30-31; Berrin Akbulut, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. Baskı. Adalet Yayınevi, Ankara,2003,s.123.

maddesi; tütün, yiyecek ve içeceklere katılma suretiyle kullanılabilir. Kullanılmasından sonra birkaç dakika içinde etkisini gösterir. Esrar; kullanan şahıslarda, zaman ve uzaklık kavramlarının tespitinde yetenek kaybına neden olmakla birlikte halüsinasyonlara da yol açabilir. Şahıs, gerçek hayatla bağlarını koparır, acınacak ve uyuşuk bir hal alır. Beyin, kalp, ciğer ve üreme sistemi üstünde tahribatlara yol açarak uzun süre kullanılması kronik zehirlenmeye neden olur¹⁷².

Esrar kullanılmasıyla beraber kullanan kişide rahatlama olur ve çok konuşma, müzik dinleme, yemek yeme isteğinin arttığı görülür. Esrar kullanımı kişide yani geriye dönüş sendromu (flashback) da ortaya çıkarabilmektedir. Bu sendrom, madde etkisi altında yaşanılmış geçmiş anların tekrar yaşanması şeklinde gerçekleşmekte ve çoğunlukla erken yaşta kullanmaya başlayanlarda görülmektedir.

Yakın bir geçmişe kadar esrarın bağımlılık yapmadığı görüşü baskın iken son yıllardaki araştırmalar ile esrar kullanımının fiziki ve psikolojik bağımlılık etkilerine yol açtığı görülmüştür¹⁷³. Yargıtay da, esrarın bağımlılık yapabileceği ihtimaline ilişkin olarak esrarın bağımlılık oluşturup oluşturmayacağına araştırılması için Adli Tıp Kurumu'na (ATK) müzekkere yazılması gerektiğine karar vermektedir¹⁷⁴. Ceza yargılamalarda her somut uyuşmazlıkta ele geçirilen esrar maddesinin kullanıcıda bağımlılık yapıp yapmadığının tespiti için uzman bilirkişilerden ya da ATK'ndan rapor aldırılmaktadır¹⁷⁵.

Kenevir ibaresinin tanımı Kenevir Yetiştiriciliği ve Kontrolü Hakkında Yönetmelikte, "*Kenevir: Lif, tohum, sap ve benzeri amaçlarla yapılan yetiştiricilik yanında, farklı organlarından münhasıran esrar elde edilebilen, mahalli olarak bazı yörelerde kendir, hint keneviri, çedene veya çetene olarak isimlendirilen; cannabis cinsine bağlı bütün tür ve alt türlere ait bitkileri*" içerecek şekilde yapılmıştır. Yine

¹⁷² Özbek-Doğan-Bacaksız-Tepe, **a.g.e.**, s. 760., Timur Demirbaş, **a.g.e.**, s. 317., Dönmezer, **a.g.e.**, s.376., Soyaslan, **Kriminoloji**, s. 117.

¹⁷³ Uzbay, **a.g.e.**, s.222.

¹⁷⁴ Güngör-Kınacı, **a.g.e.**, s.59-60.

¹⁷⁵ Y. 20. C.D. 21.11.2017, E. 2017/2751, K. 2017/6235, "...Üniversitesi tarafından düzenlenen 20.04.2010 tarihli raporda yaptırılan tetkikler sonucu esrar bağımlılığı tanısı konulduğunun belirtildiği ancak söz konusu laboratuvar tetkiklerine ilişkin raporların dosya içerisinde bulunmadığı anlaşıldığından, belirtilen evrakın aslı ya da onaylı suretlerinin temyiz denetimine elverişli olacak şekilde getirilip incelenerek sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi, Bozmayı gerektirmiş, sanığın temyiz itirazları bu nedenle yerinde görülüş olduğundan",

1961 Tek Sözleşmesinde kenevir kavramı; “*kullanışı ne olursa olsun, reçinesi çıkarılmamış olan kenevir bitkisinin (dal uçlarıyla bir arada olmayan tohum ve yaprakları hariç) çiçekli veya meyveli dal uçlarını ifade eder*” olarak tanımlanmıştır¹⁷⁶.

Dişi hint keneviri bitkisinin yapraklarının kurutulması ve elenerek toz esrar, presleme yapılarak pres esrar ve başka bazı işlemlerin yapılmasıyla gonca esrar, likit esrar gibi esrar türleri üretilmektedir¹⁷⁷. Esrarın farklı işlenme şekilleri bulunmakta ve bu işlenme şekillerine göre marijuana, gubar, ganja adlı esrar türleri elde edilmektedir.

Esrarın üretildiği kenevir bitkisinin ekilme koşullarına ilişkin 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun’a (m.23) istinaden Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından Kenevir Yetiştiriciliği ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik¹⁷⁸ yayımlanmıştır. Yönetmelik ile ülkemizde hangi gerekçeyle üretilirse üretilsin kenevir yetiştiriciliği denetim altına alınmak istenmiştir. Bu Yönetmelik’te, izinli ve izinsiz kenevir yetiştiriciliğine ilişkin yürütülecek işlemlere dair usul ve esaslar belirlenmiştir. Yine Yönetmelik’te kenevir yetiştiriciliğinin izin verilecek il ve ilçeler¹⁷⁹ gösterilmiştir. İzin verilen il ve ilçelerin haricinde kenevir yetiştiriciliği yasaktır.

2.2.1.6. Marihuana

Marihuana, kenevir bitkisinin yaprak ve çiçeklerinin kurutulmasıyla üretilen, etkili bir uyuşturucu maddedir. Genellikle sigara şeklinde sarılarak kullanılmaktadır. İnsan vücudunda etkisini uzun süre devam ettirmektedir. Kullanan şahıslarda, ruhi ve fiziki bozukluklara neden olmaktadır¹⁸⁰.

---

¹⁷⁶ Güngör-Kınacı, **a.g.e.**, s.54.

¹⁷⁷ Öner, **a.g.e.**, s.92.

¹⁷⁸ RG: T.29.09.2016, S. 29842.

¹⁷⁹ Yönetmelik’te izinli kenevir yetiştiriciliğinin; Amasya, Antalya, Bartın, Burdur, Çorum, İzmir, Karabük, Kastamonu, Kayseri, Kütahya, Malatya, Ordu, Rize, Samsun, Sinop, Tokat, Uşak, Yozgat ve Zonguldak illerinde ve bu illerin bütün ilçelerinde yapılabileceği belirtilmiştir.

¹⁸⁰ Özbek,Doğan,Bacaksız veTepe, **a.g.e.**, s. 761., Sevdin, **a.g.e.**, s. 48-49-50;Yokuş Sevrük, **a.g.e.**, s. 349-350.

2.2.2. Sentetik Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler

2.2.2.1. Genel Olarak

Sentetik uyuşturucuların yirminci yüzyılın ortasından itibaren ortaya çıktığı görülmektedir. Tıp alanında “psikotropik maddeler” adıyla kullanılan bu maddeler, tıbbi amaçlarla ve bazı kimyasal yöntemlerle üretilebilen, yapay uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerdir. İlk olarak tıpta kullanılması için üretilen bu maddelerin zararlı etkileri çıkmaya başlayınca tümüyle yasaklanmış veya reçete sistemiyle doktor kontrolüne alınmaya çalışılmıştır. Bu denetim altına alma gayretleri ulusal hukukların ötesinde uluslararası seviyeye ulaşmış ve 1971 Psikotropik Uyuşturucu Maddeler Sözleşmesi kabul edilmiştir. Bu Sözleşme; sentetik uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri, bireylerin sinir sistemlerinde yaptıkları etkilere bakılarak dörde ayırmıştır. Buna göre; depresantlar, trankilizanlar, stimulantlar, halüsinojenler olarak sıralanmıştır. Bütün bunlara ilave olarak sonradan bonzai olarak bilinen sentetik kannabinoid maddesi de elde edilmiştir¹⁸¹. Bu türlerin sayısı çok fazla olduğu için üretimi ve ticareti çokça yapılan Ecstasy, LSD ve bonzai gibi uyuşturucu maddelerini açıklayacağız.

Türkiye’de ulusal seviyede uyuşturucu maddeler için 1985 yılında kırmızı reçete, psikotrop maddeler için ise 1986 yılında yeşil reçete sistemine geçilmiştir¹⁸². Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Genelge’de kontrole tabi olan uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin kırmızı reçeteye, psikotrop maddelerin ise yeşil reçeteye verilmesi yöntemi belirlenmiştir¹⁸³.

2.2.2.2. Depresantlar (Yatıştırıcı İlaçlar)

Depresantlar, yatıştırıcı olarak adlandırılmakta olup bu maddeler, kişilerin merkezi sinir sistemini uyuşturan barbitürat gibi bağımlılık yapan maddelerdir. Bu maddelerin etkisi alkole benzemekte olup, fizyolojik ve psikolojik etkileri bulunmaktadır. Bu maddeler, çoğunlukla uyku hali ve rahatlığa yol açsalar da,

¹⁸¹ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s. 348; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 319.

¹⁸² Akbulut, **a.g.e.s.**128; Kurt-Kurt, **a.g.e.**, s.36.

¹⁸³ Hakan Öz dabakoğlu, **5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s.126.

konuşmada pelteleşmeye ve odaklanma kaybına neden olabilmektedir. Gerek fiziksel gerekse psikolojik olarak bağımlılık oluşturabilmektedirler. Uzun süre kullanılması halinde kişide daha fazla alma gereksinimi doğururlar¹⁸⁴.

2.2.2.3. Hallüsinojenler (Hayal Gördürücüler)

Sinir sisteminde etkili olan hallüsinojenler; bireyin duyguları, düşünceleri ve algılama yeteneğinde değişimlere neden olmaktadır. Bu maddeler arasında en çok bilinenler; LSD, Mescaline ve Psilocybine maddeleridir. En çok kullanılan LSD' nin etkileri esrara benzese de çok daha güçlü etkileri vardır. Kişiler bu maddeleri sıvı ya da hap şeklinde kullanabilmektedir. Sıvı durumdaki kullanımı deri altına enjeksiyon yoluyla yapılmaktadır¹⁸⁵.

1934 yılında Albert Hofmann tarafından üretilen LSD, kuvvetli bir halüsinojendir ve yarı sentetik bir uyuşturucu maddedir. Kullanan kişiler hayaller görmekte veya evhama kapılmaktadırlar. LSD, çavdarın nemlendirilmesi sonucu elde edilen çavdarmahmuzunun kimyasal maddelerle etkileşime girmesiyle elde edilir¹⁸⁶.

LSD, kullanıcıların algılarını doğrudan etkilemekte olup, gerçek olmayan nesnelere mevcutmuş gibi görmek ve onlarla konuşmak gibi duygu-durum bozukluklarına yol açmaktadır. Beyaz, tatsız, kokusuz olan bu madde, toz durumunda veya farklı nesnelere örneğin kâğıtlara emdirilmiş biçimde bulunabilir. Ağız yoluyla bir şeyden emilerek ya da dilin altına konulup emilmek suretiyle kullanılmaktadır¹⁸⁷. LSD, insan bünyesine girdikten 30 ila 90 dakika arasında etki göstermeye başlamakta ve etkisi 12 saate kadar sürebilmektedir. Kullanıcılar, kendilerinde hayal gördürme etkisinin olduğunu, algı ve bilinçlerinde yoğun şekilde olumsuz etki yaptığını belirtmişlerdir¹⁸⁸. Kullanıcılar; renkler, sesler ve görüntülerin değişime uğradığını, eşyaların şekillerinin bozulduğunu ifade etmişlerdir. Hatta LSD'yi ilk kez üreten Hofmann, maddeyi kendi üstünde denemiş ve etkilerini rapor

¹⁸⁴ Demirbaş, a.g.e., s.319; Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, a.g.e., s. 761; Yokuş Sevük, a.g.e., s.350.

¹⁸⁵ Yokuş Sevük, a.g.e., s. 350.; Demirbaş, a.g.e., s. 319; Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, a.g.e., s. 761.

¹⁸⁶ Sınar, a.g.e., s.9; Akbulut, a.g.e., s.133.

¹⁸⁷ Akbulut, a.g.e., s.133; Ögel, a.g.e., s.59.

¹⁸⁸ Çalışkan, a.g.e., s.724-725.

haline getirmiştir. LSD kullanımı sonrasında meydana gelen bu etkiler “trip” olarak adlandırılmış ve daha sonra bu kelime bütün uyuşturucular ve uyarıcılar açısından kullanılmaya başlanmıştır¹⁸⁹.

2.2.2.4. Trankilizanlar

Trankilizanlar yani yatıştırıcılar olarak adlandırılan bu maddeler; ruhi bunalım ve gerilimin tedavisinde doktor reçetesiyle kullanılabilirler. Bu maddeler, merkezi sinir sistemi üzerinde etki ederek bireyin hareketlerinin sınırlandırılmasına yol açarlar¹⁹⁰.

2.2.2.5. Stimulantlar (Uyarıcılar)

Stimulantlar, yani uyarıcılar; merkezi sinir sistemini uyaran ve kullanıcıların dinç kalmasını temin eden maddelerdir. Fiziki ve ruhi şekilde enerjinin artmasını sağlayan bu uyarıcı maddeler, farklı kimyasal metotlarla üretilmektedirler. Bu maddeler; yorgunluğu azaltan, zihni ve algıları açık tutan, tokluk hissi verip az yemek yemeyi sağlayan ve uyku açan etkilere sahiptirler. Uyarıcı maddeler, kullanılmalarıyla beraber hızlıca bağımlılık yapmaktadırlar. Bu maddeler, hap olarak veya iğne ile vücuda alınabilirler¹⁹¹.

Uyarıcı maddelerin pekçok türü bulunmaktadır. Amfetamin, uyarıcı maddeler arasında ilk sıralardadır. Extasy, amfetamin içeriğine sahip olan yaygın bir biçimde kullanılan uyarıcı maddeler arasındadır¹⁹².

Amfetaminin aşırı seviyede bağımlılık yaratan ve yüksek zehirleyici özelliği olan bir diğer türü de metamfetamin olarak adlandırılmaktadır. Metamfetamin, şeffaf ve kaya gibi görünmesi sebebiyle kristal olarak da adlandırılmaktadır. Bu madde; sentetik uyuşturucu maddelerden olup, burun, ağız veya damar yoluyla alınabilmektedir.

---

¹⁸⁹ Ögel, a.g.e., s.60.

¹⁹⁰ Demirbaş, a.g.e., s.319.

¹⁹¹ Demirbaş, a.g.e., s.320.

¹⁹² Yokuş Sevik, a.g.e., s.350; Demirbaş, a.g.e., s.320.

Amfetaminler, feniletilamin türevidir ve ilk kez 1887 yılında üretilmiştir. Amfetaminler; narkolepsi adı verilen uyuma hastalığının tedavisinde, şişman kişilerde iştahın azaltılması, hiperaktif çocukların tedavisi, bazı epilepsi türleri ile parkinson hastalığında yardımcı ilaç şeklinde kullanılmaktadır. Ayrıca merkezi sinir sistemine ilişkin ilaç zehirlenmelerinde de kullanılmaktadırlar¹⁹³. Kolay bağımlılık oluşturan amfetaminler, bağımlı kişilerde; baş dönmesi, huzursuzluk, çok konuşma, uykusuzluk, iştahsızlık, deride kızarma, kalp çarpıntısı, nefes darlığı, kusma, yüksek ateş gibi etkilere yol açmıştır¹⁹⁴.

2.2.2.6. Bazı Sentetik Uyuşturucu Türleri

2.2.2.6.1. Captagon

Captagon, etken madde olarak fenetylline içermektedir ve Almanya'da yasal olarak imal edilmiştir¹⁹⁵. Sonrasında Arap ülkelerinde yaygın olarak kullanılmaya başlanmış ve kötüye kullanımı artınca üretimi yasaklanmıştır¹⁹⁶. Captagon, tablet şeklinde kullanılan sentetik bir uyuşturucu madde olup, fenetylline ve tuzları ile bunların müstahzarları, ülkemizde Bakanlar Kurulu'nun 01.04.1999 tarihli kararı ile 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun kapsamına girmiştir¹⁹⁷.

2.2.2.6.2. Ecstasy

Kimyasal adı MDA (Methylene Diaxy Amfetamin) olan ecstasy, 1912 yılında Alman Kimya firması Merck tarafından üretilmiştir¹⁹⁸. Ecstasy, amfetamin türevidir olup, merkezi sinir sistemini uyaran sert bir sentetik uyuşturucu maddedir. Bu madde tablet biçiminde üretildiğinden çoğunlukla ağız yoluyla tüketilmektedir. Fakat bu

---

¹⁹³ Güngör - Kınacı, **a.g.e.**, s.35; Kurt -Kurt, **a.g.e.**, s.38.; Özden, **a.g.e.**, s.38.

¹⁹⁴ Kurt ve Kurt, **a.g.e.**, s.38; Yaşar, **a.g.e.**, s.73.

¹⁹⁵ Kurt ve Kurt, **a.g.e.**, s.40.

¹⁹⁶ Balcı, **a.g.e.**, s.34.

¹⁹⁷ Güngör ve Kınacı, **a.g.e.**, s.65.

¹⁹⁸ Sınar, **a.g.e.**, s.10.

maddenin toz ya da sıvı halde üretilmesi ve bunların enjektör veya burun aracılığıyla yoluyla kullanılması mümkündür¹⁹⁹.

Ecstasy, başka maddelerin kimyasal yapılarının değiştirilmesi yoluyla üretilmektedir. Bu madde, eğlence merkezlerinden müziğin hızlı olduğu, heyecanın yükseldiği ortamlarda kullanılmaktadır. Kullanılmasıyla beraber bireyin vücut ısısı artmakta, rahatlama, korkusuzluk, güvenli hissetme ve duygusal olma hallerinin arttığı görülmektedir²⁰⁰. Kullanıldıktan 45 dakika sonra etki gösterir ve bu etki 4 ila 6 saat sürdüğü görülmektedir. Ecstasy, kullanıcının vücuduna girdikten yaklaşık 48 saat sonra vücuttan atılır²⁰¹. Bu madde tablet olarak alınır ve spor, cinsel ilişki gibi aşırı efor gerektiren eylemler yapılırsa, vücutta aşırı derecede su kaybı oluşmakta ve kalp ve tansiyon sorunlarına, yüksek ateşe, aşırı strese, krampa yol açarak ölüme neden olabilmektedir²⁰².

2.2.2.6.3. Bonzai (Sentetik Cannabinoid)

Bonzai²⁰³ olarak adlandırılan sentetik kannabinoid; kullanıcısının beyinde bazı olumsuz etkilere yol açan, kullanıcısında bağımlılık yapan bir uyuşturucu maddedir. Bonzai kullananlar çok sık kullanma gereksinimi doğurmakta ve bağımlılığı kısa sürede geliştirmektedir. Kullanıcılar, yoksunluk krizine girdiğinde terleme, uykusuzluk, çarpıntı, huzursuzluk, bedeni ağrılar, mide bulantısı ve kusma gibi belirtiler gösterir²⁰⁴. Bonzai kullanımı kişide beyinsel ve dengesiz sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Bonzai genelde, sigara içine sarılarak kullanılmakta ve kullanım sonrasında ilk 10 dakika içerisinde kullanıcısının algı durumunda etkilerini göstermeye başlamaktadır. Kullanımından sonra 2 ila 6 saat aralığında etkisi sona ermektedir²⁰⁵.

---

¹⁹⁹ Çalışkan, **a.g.e.**, s.718-719; Ögel, **a.g.e.**, s.47.

²⁰⁰ Çalışkan, **a.g.e.**, s.719-720.

²⁰¹ Ruhi, **a.g.e.**, s.18.

²⁰² Kurt-Kurt, **a.g.e.**, s.39.

²⁰³ Bonzai, bon (tabak) – sai (ağaç) kelimelerinden üretilmiştir, bkz. Sınar, **a.g.e.**, s.12.

²⁰⁴ Uzbay, **a.g.e.**, s.227.

²⁰⁵ Pınar Efeoğlu Özşeker, Aybike Dip, Nebile Dağlıoğlu Dağlıoğlu - Mete Korkut Gülmen, "Sentetik Kannabinoidler: Yeni Nesil Esrar", **Türkiye Aile Hekimliği Dergisi**, C:21, S:1, 2017, s.35-36-37.

Bu madde ilk olarak Çin’de ve Hindistan’da laboratuvar ortamında toz şeklinde üretilerek dünyaya dağıtılmıştır. Bu uyuşturucu maddelerin piyasada çok farklı isimleri olmakla birlikte ülkemizde bilinen isimleri bonzai ve jamaikadır²⁰⁶. Türkiye’de ilk olarak 2010 yılında rastlanılan sentetik kannabinoid çeşitleri, 2011 yılında uyuşturucu veya uyarıcı maddeler listesine eklenmiştir²⁰⁷. Fazla sayıda ölüm yaşanması sebebiyle 27.03.2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanun m.11 ile TCK m.188/4’de yapılan değişiklikle bonzai nitelikli uyuşturucu maddeler arasına eklenmiş ve bu maddenin ticaretini yapanların cezalarında artırım yapılmıştır.

2.2.2.7. Uçucu ve Çözücü Maddeler

Uçucu ve çözücü maddeler; pekçok türü olan, kullanan kişinin sinir sistemine etki eden kimyasallardır. Sanayide üretim aşamalarında ve günlük yaşamda yaygın olarak kullanılmaları sebebiyle bu maddeler, çevreden kolayca bulunabilmektedir. Bu maddelerin satımındaki kontroldeki yetersizlikler de bu tür maddelerin kullanımını kolay hale getirmektedir²⁰⁸. Kötüye kullanılan uçucu ve çözücü maddelerin bazıları; bally, zamk, uhu gibi plastik yapıştırıcılar, oje, aseton, saç spreyi, deodorant gibi kozmetikler, lokal anestetikler, yağ temizleyicileri, kuru temizleyiciler, yangın söndürücüler, benzin ve çakmak gazı gibi sıvı yanıcılar, havagazı, akrilik boyalar, tiner gibi incelticiler, cilalar, daksil, kokulu kalem, silgi gibi bazı maddelerdir²⁰⁹.

Bu maddeler; plastik torba içinde koklama, soluma, kumaş parçası ve elbise üzerine döküp koklanma şeklinde, burun ve ağız yoluna püskürtülerek ya da ısıtılıp buharının solunması yoluyla kullanılabilir²¹⁰.

Uçucu ve çözücü maddeleri kullanan şahıslarda; uyarılmışlık, baş dönmesi, hayal görme, neşelenme ya da yapay bir canlılık hissi oluşmaktadır. Fakat fazla alındığında kullanıcıda baş ve mide ağrısı, uyku hali, algılama yetersizliği ve kontrol kaybı gibi durumlar olabilmektedir. Uzun müddet kullanıldığında, daha fazla

²⁰⁶ Uzbay, **a.g.e.**, s.226.

²⁰⁷ Aksüt, **a.g.e.**,s.81; Demirbaş,**a.g.e.**, s.321.

²⁰⁸ Güngör veKinacı, **a.g.e.**, s.68; Kurt ve Kurt, **a.g.e.**, s.40.

²⁰⁹ Kurt ve Kurt, **a.g.e.**, s.40.

²¹⁰ Özden, **a.g.e.**, s.111.

kullanım ihtiyacı meydana çıkmaktadır. Bu maddeleri uzun süreli kullananlarda; karaciğer bozukluğu, işitme ve görme bozukluğu ve bazı beyin hasarları meydana çıkabilmektedir. Bu maddeler koma ve ölüme de neden olabilmektedirler²¹¹.

2.3. Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Uygulamadaki Tespit Yöntemi

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ticaretine ilişkin suç oluşturan eylemler, TCK m.188'de düzenlenmiştir. TCK m.188/1 ve m.188/3'deki düzenlemelere bakıldığında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımı yapılmamış ve hangi maddelerin bu hüküm kapsamına girdiği özel olarak ifade edilmemiştir. Doktrinde anılan düzenlemelerin yapısı itibariyle eksik ceza normu olduğu, düzenlemelerdeki uyuşturucu veya uyarıcı madde, ruhsat, ruhsata aykırılık, imal, ithal, ihraç gibi kavramlarının manaları, kapsamaları ve sınırlarının, kanunilik ilkesi kapsamında ulusal kanunlar ve ülkenin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler temel alınarak belirleneceği belirtilmektedir²¹². Sadece TCK'nın 188/4-a'da, yakalanan uyuşturucu maddelerin bu hükümde sayılan maddelerden birinin olması durumu ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir.

Doktrinde hemen hemen her gün yeni bir uyuşturucu veya uyarıcı madde ortaya çıktığı, bu maddelerden bazılarının TCK m.188/4-a'da gösterilen maddelerden daha tehlikeli olduğu, bu yüzden uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunu ağırlaştırıcı neden bakımından sayma yönteminden vazgeçilmesi ve maddenin türüne göre cezanın ağırlaştırılmasının hâkimin takdirine bırakılması gerektiği belirtilmektedir²¹³.

Yine doktrinde uyuşturucu veya uyarıcı madde tanımının yapılmasının ve soyut şekilde bu maddelerin neler olduğunun teker teker sayılmak suretiyle Kanun'da yer almasının, kişi özgürlüklerini korumak açısından faydalı olabileceği ileri sürülmektedir²¹⁴. Doktrinde katıldığımız diğer görüş uyarınca, her gün yeni

²¹¹ Kurt ve Kurt, **a.g.e.**, s.40; Demirbaş, **Kriminoloji**, s.284; Özden, **a.g.e.**, s.113.

²¹² Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar**, 3. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2017, s.95.

²¹³ Öner, **a.g.e.**, s.158.

²¹⁴ Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s.487

uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ortaya çıkması ve etkilerinin de birbirlerinden farklı olması sebebiyle uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımlanarak veyahut sayılarak kanunda yer alması, işlevsel olmayacaktır²¹⁵. Çünkü kanunun öngöremediği bir uyuşturucu türünün yakalaması halinde suç ve cezada kanunilik ilkesi gereğince, yasal düzenleme yapılması gerekecek ve bu süre içinde faillerin cezalandırılabilmesi mümkün olmayacaktır.

Ele geçirilen hangi çeşit uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin cezalandırmayı gerektirdiğinin belirlenmesi sorunu, bu maddeleri sayma yoluyla belirten “1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi”nin, “1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi”nin ve “1988 tarihli “Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” gibi uluslararası sözleşmeler, iç hukuk düzenlemeleri ve idarenin kanunlara dayanarak bu alanda çıkardığı düzenleyici işlemler temel alınarak çözümlenmektedir. İç hukukta uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanması ya da ruhsata bağlanması, 2313 ve 3298 sayılı Kanunlar ve bu kanunlara dayanılarak çıkartılan idarenin düzenleyici işlemleri²¹⁶ ile sağlanmaktadır. 2313 sayılı Kanun gereğince uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imal, ithal ve ihracı için Sağlık Bakanlığından ruhsat alınması gerekmektedir. Yine 2313 sayılı Kanun m.19/1’de yer alanlar dışındaki uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin bu Kanun hükmüne tabi olacağı Cumhurbaşkanı kararıyla Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenir ve ilan edilir. Bu çerçevede bu alanda Sağlık Bakanlığının yayınladığı düzenleyici işlemler de önemlidir. 3298 sayılı Kanun’un 1. maddesinin son fıkrasına göre Sağlık Bakanlığının teklifi üzerine doğal ve yapay nitelikteki uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, Cumhurbaşkanlığı kararı ile 3298 sayılı “Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun” kapsamına dâhil edilebilirler²¹⁷.

²¹⁵ Yılmaz Günel, **Uyuşturucu Madde Suçları**, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara, 1976, s. 64-65.

²¹⁶ 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, m.1: “*bu Yönetmelik; kanun kapsamında olup da imali, ithali, ihracı, satılması, devri, bulundurulması, kullanılması, tedariki suç teşkil eden uyuşturucu madde ve müstahzarlardan gerek analiz ve profillemeye için, gerekse hükmün kesinleşmesine kadar saklanmak üzere örnek alınması, tahlil için gönderilmesi, uyuşturucu maddenin zaptı ve imhası, uyuşturucu madde örneğinin hükmün kesinleşmesine kadar saklanması, imhada hazır bulunacak heyetin kuruluşu, imhanın ne şekilde yapılacağı ve teslim usulü ile ilgili hususları düzenler*”, RG: T. 21/11/1982, S.17875.

²¹⁷ Yokuş Sevik, **age**, s. 127-128; Ersin Şare, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Yönünden Suça İştirak”, **AndHD**, C: 8, S: 1, 2022, s.110.

Uygulamada ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, alanında uzman ilgili kurumlara sevk edilmekte, uzmanlık kurumu ele geçirilen maddenin yasaklı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden olup olmadığını belirlemekte, mahkemeler de çoğunlukla bu kurumlar tarafından hazırlanan raporlar çerçevesinde karar vermektedirler. Bu çerçevede ele geçirilen maddenin vasfının tespitinde, kolluk gücü içinde faaliyette bulunan gösteren kriminal laboratuvarlar ile Adli Tıp Kurumu 5. Adli Tıp İhtisas Kurulu görev yapmaktadır²¹⁸. Yargıtay da²¹⁹ bir maddenin TCK'nın 188 ve devamı maddelerindeki suçun konusunu oluşturan uyuşturucu ve uyarıcı madde olup olmadığını belirlemek için, bunun herhangi bir listede yer almasından ziyade, kişinin algılama, muhakeme ve irade yeteneği üzerindeki etkisine bakmak gerektiğini belirterek, bu hususta bilirkişi raporu aldırılması gerektiğine karar vermektedir.

Bu açıklamalar kapsamında, ele geçirilen maddelerin uyuşturucu ve uyarıcı madde olup olmadığının tespiti yöntemi hususunda doktrinde iki görüş bulunmaktadır. Katıldığımız görüş uyarınca; ele geçirilen maddeler, laboratuvar niteliği olan ve bilimsel araştırma yapabilme olanağı olan bir kuruluşa gönderilerek TCK m.188/4'te, 2313 sayılı Kanun'un 1, 2 ve 3. maddelerinde; 3298 sayılı Kanun'un 1. ve 4. maddelerinde; bu iki kanunun verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararları'nda gösterilmişse uyuşturucu maddedir. Şayet gösterilmemişse, yakalanan şüpheli madde uyuşturucu ve uyarıcı madde kabul edilemeyeceğinden ötürü TCK m.188/3'teki suç oluşmayacaktır²²⁰. Yargıtay da kararlarında bu görüşü doğrultusunda karar vermektedir²²¹. Doktrindeki bir başka

²¹⁸ Şare, **a.g.m.**, s.110.

²¹⁹ Yargıtay, 10. CD., T. 30.11.2016, E. 2016/2536, K. 2016/3941, "... bir maddenin TCK'nın 188 ve devamı maddelerinin konusunu oluşturan uyuşturucu ve uyarıcı madde olup olmadığını belirlemek için, bunun herhangi bir listede yer almasından ziyade, kişinin algılama, muhakeme ve irade yeteneği üzerindeki etkisine bakmak gerekir. Somut bir madde ile ilgili bu bağlamda yapılacak olan değerlendirmenin, ancak bilirkişi (Adli Tıp Kurumu) tarafından yapılması gerekmektedir."

²²⁰ Çetin Akkaya, **Örgüt Suçu & Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s.127; Güngör ve Kınacı, **a.g.e.**, s.117; Sevdım, **a.g.e.**, s.114.

²²¹ Y. 10. C.D., 23.01.2020, 2017/541E., 2020/549K., "Antalya Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğü'nün 09.01.2013 tarihli raporunda ele geçirilen 1 adet tabletin esermiktarda uyuşturucu maddelerden MDMA içerdiği, 171 adet tabletin eser miktarda uyuşturucu maddelerden phenmetrazine içerdiği, Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulunun 17.03.2014 tarihli raporunda eser miktarlardaki phenmetrazine ve MDMA dışında uyuşturucu madde tespit edilemediği belirtildiğinden, bu tabletler açısından TCK'nın 188. maddesinin 3. fıkrası bakımından işlenemez suçun söz konusu

görüŖe göre ise; yakalanan madde Adli Tıp Kurumu'na gönderilerek incelettirilmeli, bilirkiŖi raporu sonucunda keyif veren, uyarıcı, hayal gördüren, tahrik ve sarhoŖ eden, insanın iradesi ve bilincini etkileyen bir madde olduğunun anlaşılması durumunda herhangi bir yasada, Cumhurbaşkanının kararında, katalogta ya da cetvelde gösterilmiş olmasına gerek olmadan uyuşturucu ya da uyarıcı madde kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmüŖtür²²². Bu görüşe dayanak olarak TCK'da da yalnızca uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramının kullanıldığı (m.188/4 hariç), suçun konusunun tanımlamadığı ve liste biçiminde bir sayma usulünün yer almadığı belirtilmiştir. Başka bir deyiŖle yasa koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramlarını genişletici yoruma açık bırakarak, yeni keŖfedilmiş maddelerin de bu kapsamda değerlendirilmesini kabul etmiştir. Bu görüşe göre, yakalanan maddenin uyuşturucu madde olup olmadığına ilişkin uzman bilirkiŖiler ya da ATK'dan alınan rapor sonucunda maddenin, uyuşturucu veya uyarıcı madde özellikleri taşıdığı görülüyorsa herhangi bir kanunda ya da listede olup olmadığına bakılmaksızın uyuşturucu madde kabul edilmelidir²²³.

Uygulamada bazı hallerde yeŖil reçete ile sayılan ilaçların uyuşturucu veya uyarıcı madde suçunun (TCK m.188/6) konusu oluşturmadığı görülmektedir. Yargıtay bir kararında²²⁴ herhangi bir kanun, liste veya Bakanlar Kurulu kararında

---

olduğu, her iki raporda ele geçirilen suç konusu tabletlerin uyarıcı özelliğe sahip kafein içerdiği anlaşıldığından; kafeinin 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'da, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesinin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında sayılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler arasında yer almaması nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilmesine olanak bulunmadığı dikkate alınarak, olayda ele geçen tabletlerin üretiminin resmi makamların iznine veya satışının yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olup olmadığına Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğünden sorulması, sonucuna göre eylemin TCK'nın 188. maddesinin 6. fıkrasında düzenlenen "uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran maddenin ticaretini yapma" suçunu oluşturup oluşturmadığının tartışılarak, sanığın hukukî durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik araştırma ile hüküm kurulması yasaya aykırı"; aynı yönde bkz. Y. 10. C.D. 29.09.2014, 2012/12700 E. , 2014/9291 K.

²²² Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s.490; Yaşar, **a.g.e.**, s.287.

²²³ Yargıtay 5. CD 26.09.1975, E. 1975/2272, K.1975/2484, karar için bkz. Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s.490; Şafak, **a.g.e.**, s.81.

²²⁴ Y. 20. C.D. 19.12.2019, E.2019/3229, K.2019/7405, "Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulunca, "satışı yeŖil reçeteye tabi olan "benzodiazepin" isimli maddenin, 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'da, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da, uyuşturucu maddelere dair 1961 sayılı Tek Sözleşmesi'nin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar

yer almadığı için yeşil reçete ile satılan benzodiazepin içeren maddenin TCK m.188/4'de, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'da ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'daki suçları oluşturmayacağına karar vermiştir. Ancak Yargıtay bazı kararlarında²²⁵ “sarı açık yeşil bitki parçalarının MDMB-CHMICA etken maddesi içerdiği, MDMB-CHMICA'nın 3-numaralı konumda amid taşıyan indal türevi sentetik cannabinoid olduğu, TCK'nın 188/4. maddesi kapsamındaki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden olduğu Adli Tıp Kurumu (ATK) raporu ile tespit edilmiş olup uygulama yeri bulunmayan 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 19. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu Kararına gerek bulunmadığından” elde edilen maddenin ATK Raporu ile uyuşturucu madde etkisinin belirlendiğinden söz ederek ilgili kanunlarda veya Bakanlar Kurulu Kararlarında sayılmaması halinin uyuşturucu veya uyarıcı madde sayılmasına engel teşkil etmediğine karar vermiştir²²⁶.

Yukarıda sayılan etkilere sahip maddelerin uyuşturucu olup olmadığının tespiti için anılan yasal düzenlemelere bakılması ve Cumhurbaşkanı kararı aranması, kanaatimizce hukuki belirlilik ilkesi açısından daha isabetli olacaktır. Kaldı ki, bir idari karar alınması, bir yasa değişikliğine oranla daha kolay ve hızlıdır. Elbette bu maddelerin belirlenmesinde Cumhurbaşkanı kararı veya idarenin düzenleyici işlemlerinin etkili olması, kanaatimizce Anayasa m.38'de yer alan suç ve cezada kanunilik ilkesi açısından sorunlu olsa da, bir ceza politikasının yürütülebilmesi, LSD veya bonzai gibi sonradan ortaya çıkan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin hızlıca cezalandırılabilmesi ve suç ile cezaların adil ve caydırıcı olabilmesi için daha isabetli olacaktır.

Kurulu Kararları'nda sayılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler arasında yer almaması nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilmesine olanak bulunmadığı”

²²⁵ Y. 10. C.D. 30.11.2016, E.2016/2536, K.2016/3941.

²²⁶ Şafak, a.g.e.,s.82.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN YASAKLANMASI VEUYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDELERE İLİŞKİN SUÇLAR

3.1.Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Yasaklanması

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını yasaklama veya suç olmaktan çıkarma tercihleri, ülkelerin izledikleri hukuk siyaseti ve özelde suç ve ceza siyasetine tabi olarak değişebilmektedir. Bu açıdan alkol, tütün gibi maddelerin kullanımını yasaklamayan, bu maddelerin üretimini tekeline alan, dağıtım ve satışından gelir elde eden devletlerin,bazı alkol ve tütün ürünlerine göre daha az zararlı olabilen uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin kullanılması ve ticaretine yaptırım getirmiş olması, ele alınması gereken bir hukuk ve ceza siyaseti sorunudur²²⁷.

Türkiye’de alkol ve tütün ürünlerinin toplumda bir zarar tehlikesi oluşturduğu kabul edilmekle beraber, bu maddelerin toplum içinde yaygın kullanımına ve ticaretine ceza hukuku aracılığıyla müdahale yapma gereksinimi duyulmamaktadır. Uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler bahse konu olduğunda ise bu maddelerin toplum sağlığı üstünde bir zarar tehlikesi oluşturduğuna atıf yapılarak, toplumun bu maddelerden uzak tutulması gerektiği kabul edilmektedir. Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti ve kullanımına müdahale edilmesi ve bunların yaptırıma tabi tutulmasının temelinde de toplumun bu maddelere yönelik gösterdiği reaksiyon, duygusal tepkiler ve toplumun ahlaki değerlerinin olduğu ifade edilmektedir²²⁸.

Öncelikle, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve dolayısıyla ticaretine ceza hukukunun müdahalesinin gerekli olup olmadığı belirlenmelidir. Bu tespitten

---

²²⁷ Hamide Zafer, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti”, **Özel Ceza Hukuku Cilt V**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, ss. 313-368, s. 325; Dönmezer, “**Kriminolojik Yaklaşım**”, s. 458.

²²⁸ Arzu Tuncer, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti ve Kullanılmasına İlişkin Suçlar**, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2011, s. 55; Dönmezer, **Kriminolojik Yaklaşım**, s. 470.

sonra uyuşturucu madde kullanımı ve ticaretine ceza hukuku yoluyla müdahale edilmeye karar verilirse, bu müdahalenin ne şekilde yapılacağı, sistematik, etkili bir hukuk siyaseti ve suç siyaseti ilkelerine istinaden belirlenmelidir²²⁹. Bu yüzden devletler, uyuşturucu madde suçlarına dair suç siyasetlerini; uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin özellikleri, bireylerin psikolojisi ve fizyolojisi üstündeki etkilerini, diğer ülkelerde bu konuda takip edilen suç ve ceza siyasetlerini ve bunların neticelerini, toplumun bakış açısı ve menfaatini dikkate alarak tespit etmeli²³⁰ ve uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretini asgariye indirmek ve umulan diğer yararları temin etmek için en uygun kanuni düzenlemeleri yürürlüğe koymalıdır.

Farklı hukuk sistemlerinde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ile ticaretinin suç sayılması durumu, ülkelerin takip ettikleri suç siyasetlerinin birbirlerinden farklı olması nedeniyle hem doktrinde hem de uygulamada tartışılan bir konu olmuştur. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretinin suç olarak düzenlenmesi gerektiğini ileri süren geleneksel görüşler içinde, bu maddelerin kullanımını suç kabul etmekle beraber bu suçun failinin cezalandırılmamasını veya tedavi yapılarak ve topluma kazandıran tedbirler uygulanarak rehabilite edilmesini sağlayan yeni yöntemlerin uygulanmasını savunan görüşler de ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte çağdaş ceza hukukunda özellikle uyuşturucu madde kullanımının suç olmaktan çıkarılmasını ileri süren yeni görüşler de ortaya atılmıştır²³¹. Bunun yanında Hollanda, Kanada, Uruguay gibi ülkelerdeki uygulamalar dikkate alındığında, uyuşturucu madde kullanımına dair tartışmaların sadece ceza vermeme ya da suç olmaktan çıkarma üstüne yapılmadığı, maddenin türüne bağlı olarak yasallaştırmaya ilişkin tartışmalarının da mevcut olduğu ifade edilebilir²³².

Bu bağlamda uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretinin suç olarak kabul edildiği ve hapis cezası ile cezalandırıldığı ya da güvenlik tedbiri uygulandığı

---

²²⁹ Suç politikasının temel ilkeleri için bkz. M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 50-56; Dönmezer, **Kriminolojik Yaklaşım**, s. 470.

²³⁰ Köksal Bayraktar, "Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C: 51 S: 1-4, 1985, ss. 45-64, (Suç Siyaseti), s. 51.

²³¹ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s. 78.

²³² Başak Berkün, **Uyuşturucu Madde Kullanımını Yasallaştırma Eğilimi: Türkiye – Almanya – Hollanda Hukuk Sistemlerinin Karşılaştırılması**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2023, s.61.

geleneksel sistem ve bu sistem içinde uzun süredir ülkelerin uyguladığı failin tedavi edilmesi eğilimi, bu eğilime ilişkin görüşler ve bazı ülkeleri politikaları, ardından uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını suç olmaktan çıkarma ya da yasallaştırma politikasını uygulayan yenilikçi sistemler, bu sistemlerin uygulanma nedenleri ile bazı ülkelerin politikaları ifade edilecektir.

3.1.1. Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Ticaretinin Suç Olarak Düzenlenmesi

Tarih boyunca ve günümüzde, uyuşturucu maddeler yaygın kullanılmaları nedeniyle tartışmaya devletlerin müdahalesine konu olmuştur. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretine ilişkin eğilimler temelde yasaklama, suç olmaktan çıkarma ve yasallaştırma olmuştur. Geleneksel sistemde bu maddelerin kullanımı ve ticaretine dair temel eğilim, yasaklama olmuştur²³³.

Uyuşturucu madde kullanımı ve ticareti ile mücadelede devletler, birbirlerinden farklı suç politikaları üretmiş olsalar da geleneksel sistemde uyuşturucu madde kullanımı ve ticareti suç olarak düzenlenmiş ve failer için hapis cezası gibi yaptırımlar getirilmiştir. Diğer suçlarda olduğu gibi uyuşturucu madde kullanma ve ticaretini yapma eylemlerinin hürriyeti bağlayıcı bir yaptırımla cezalandırılmasının amacı, bireylerin bu suçları işlemekten sakınmalarını temin etmek ve dolayısıyla onları caydırmaktır²³⁴.

Zaman içinde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve hatta bu maddelerin ticaretini cezalandırmanın, bu eylemleri azaltmada etkin bir yöntem olup olmadığı tartışılmaya başlanmıştır. Zira uyuşturucu ve uyarıcı madde bulamayan kişilerin piyasada ticari amaçlarla ve yasal olarak satılan uçucu maddelere yönelmeleri, hapis cezasının infazı sırasında karşılaşılan güçlükler, bu kişilerin cezaevi yerine bağımlıların tedavi edildiği yerlere ihtiyaç duymaları gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda özellikle uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretinin suç

²³³ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 39, 41.

²³⁴ Berkün, **a.g.e.**, s.63; Robert J. Maccoun ve Peter Reuter, **Drug War Heresies : Learning From Other Vices, Times, and Places**, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, s. 78.

olarak düzenlenmesi ve ceza verilmesinin bu suçları önlemediği anlaşılmaya başlanmış olup bazı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı ve ticaretinin suç olmaktan çıkarılması ve yasallaştırma görüşü öne sürülmüştür²³⁵.

3.1.2. Suç Olarak Düzenlemenin Kabul Gerekçeleri

Geleneksel sistemde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretine ceza hukuku yoluyla müdahale sebeplerini açıklayan farklı görüşler ileri sürülmüştür²³⁶. Doktrindeki bir görüş uyarınca, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı haricinde, bu maddelerin üretimi, satışı ve ticareti yüzünden bir suç ağı meydana gelmektedir²³⁷. Elbette yasa dışı şekilde meydana çıkan bu ağın başındaki şahıslar, bu gayrimeşru ağın sürekliliğini sağlamak amacıyla tereddüt etmeksizin çevrelerindeki şahıslara her türlü suçu işletebilirler. Bununla birlikte, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticareti, doğrudan ya da dolaylı biçimde başka suçların işlenmesine yol açmakta ve bu maddeleri kullanan kişilerin yasa dışı olan bu ticaret ağıyla zorunlu bir ilişkisinin olması, bireyde ve toplumda büyük bir zarar tehlikesi oluşturmaktadır. Bütün bu gerekçelerle uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ceza hukuku aracılığıyla müdahale edilmesi bir zorunluluktur²³⁸.

Doktrindeki bir diğer görüşe göre, sadece idari önlemlerle denetim altında tutularak uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımının suç olmaktan çıkarılması, devletin, bireyleri ve toplumu bu maddelerden uzaklaştırarak kamu sağlığını koruma amacını icra etmesinde etkisiz kalır²³⁹. Alkol ve tütün mamullerine hoşgörü gösterilmesi gerekçesiyle uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasal hale getirilmeye çalışılması, bu maddelerin zararlarının göz önüne alınmaması anlamına gelebilecektir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı ve hatta ticaretinin serbest hale getirilmesi durumunda, bu maddeleri sağlamanın kolay olması nedeniyle kullanımlarının artacağı belirtilmiş, bu yüzden uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının sınırlanmasının tek yolunun ceza hukukundaki caydırıcı yaptırımları

---

²³⁵ Berkün, **a.g.e.**, s.62.

²³⁶ Berkün, **a.g.e.**, s.64.

²³⁷ Dönmezer, **Kriminolojik Yaklaşım**, s. 465.

²³⁸ Dönmezer, **Kriminolojik Yaklaşım**, s. 466.

²³⁹ Ergül, **a.g.e.**,s. 107.

uygulanması olduğu, bu yaptırımlar olmadan kişilerin ve toplumun bu maddelerden etkili bir biçimde korunmasının mümkün olmadığı ileri sürülmüştür. Bunun yanında bu maddeleri kullanan kişiler için hapis cezasının kişinin yenisensağılığına kavuşması açısından yararlı olmayacağı dikkate alınması gerektiği, gerçekleştirilecek ceza yargılamasının ise kullanıcıyı tedavi etme ve topluma yeniden kazandırma yani rehabilitasyon amaçlarına sahip olması gerektiği ifade edilmiştir²⁴⁰.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılması ve ticaretine ceza hukukunun müdahale etmesi gerektiğini ileri süren bir başka görüşe göre ise, Anayasa m.17'ye istinaden bireyin sağlığı ve vücut bütünlüğü üstündeki haklarının dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez nitelikte olduğu, ancak bireyin fiziki ve ruhi sağlığını bozacak maddeleri kullanma hususunda özgür olduğunun kabul edilemeyeceği belirtilmiş ve devletin, alkol, uyuşturucu madde, tütün mamulleri gibi olumsuz alışkanlıklara karşı vatandaşlarını²⁴¹ koruma yükümlülüğü altında olduğu ifade edilmiştir²⁴². Bu çerçevede uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretinin suç olarak düzenlenmesi ve bireylerin bu maddeleri kullanmaları durumunda, karşı karşıya kalacakları cezai yaptırım sayesinde, bu tür maddeleri kullanmaktan uzak durmalarının sağlanacağı ve bu şekilde gerek kişinin gerekse toplum düzeninin korunacağı ileri sürülmüştür²⁴³.

Uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanma ve ticareti fiillerine ceza hukuku müdahale etmediği takdirde, bireylerin bu maddeleri kullanmamak yönündeki iradelerinin bozulacağı, bu maddeleri deneme olasılıklarının artacağı ve bunun neticesinde de bu maddeleri sürekli biçimde kullanmaya devam etme olasılığının bulunduğu ifade edilmiştir²⁴⁴. Fakat uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanımının toplumda anlayışla karşılanması ve yasal hale getirilmesi neticesinde, kullanımın

---

²⁴⁰ Ergül, **a.g.e.**, s.107.

²⁴¹ Anayasa m.58/2: “Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.”

²⁴² Doktrinde Anayasa m.58/f.2'deki “gençler” kavramının geniş yorumlanması ve bundan bütün vatandaşların anlaşılması gerektiği, bu düzenlemeye istinaden devletin tüm vatandaşlarını uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden korumakla yükümlü olduğu belirtilmiştir, bkz. Ece Selbes, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu**, Adalet Yayınevi, Ankara 2017., s. 40; Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s. 65; Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s. 71.

²⁴³ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s. 80

²⁴⁴ Dönmezer, **Yeni Gelişmeler**, s. 209.

meşru olacağı ve yaygınlaşacağı, aynı zamanda uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretine ilişkin suçlarda da artış görüleceği belirtilmiştir²⁴⁵.

Doktrinde Dönmezer, uyuşturucu ya da uyarıcı madde bağımlısı bir şahsın daha önce bu türden bir maddeyi kullanmamış bir kişiyle arkadaşlık kurması durumunda artık bu maddeyi birlikte kullanmaya başlayabilecekleri, daha sonra bu iki kişinin kurdukları arkadaşlıklar sonucunda başka kişileri de bu maddelere alıştırebilecekleri ve sonuçta uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanımının hızla artacağı belirtilerek, yaygın hastalıkların durdurulmasında kısıtlayıcı tedbirlerin uygulanması gibi madde bağımlılığıyla baş etmek için uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin her türünün kullanımının suç olarak düzenlenmesi ve bu kanunların uygulanmasının önemle takip edilmesi gerektiğini öne sürmüştür²⁴⁶.

Ayrıca Dönmezer'e göre, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak için yapılan satın alma, kabul etme ve bulundurma fiillerinin cezalandırılmasının temel nedeni, bu maddeleri kullanmanın toplumda oluşturduğu tehlikeyle mücadele etmektir²⁴⁷. Bu yüzden, kullanma fiili açısından hazırlık hareketi niteliğinde olan bu fiillerin cezalandırılması durumunda, maddeyi kullanmak için temin etme istemi cezalandırılarak bu suç önlenmiş olacaktır. Bu şekilde bu maddelerin arzının da ortadan kalkacağı ve ceza hukuku yoluyla bu maddelerin kötüye kullanımı ve bunun toplum üstünde oluşturduğu tehlikenin de engelleneceği ifade edilmiştir²⁴⁸. Buna ilave olarak Batılı devletlerin uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımına ilişkin izledikleri hoşgörü siyasetinin, kişilerin bu maddeleri kullanmasını önleyen sosyal tabuların zamanla yıkılmasına neden olduğu ve madde kullanıcısı olanların, polis müdahale etmediği bazı bölgeler oluşturduğu belirtilmiştir²⁴⁹.

²⁴⁵ Günsel Koptagel, "Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Kullanımının Sosyal-Psikolojik Dinamizması", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 45 S. 1-4, 1981, s. 1054; Zafer, **a.g.e.**, s. 324-325.

²⁴⁶ Dönmezer, **Hukuk ve Kriminoloji**, s. 9.

²⁴⁷ Sulhi Dönmezer, Uyuşturucu ve Tutku Yapan Maddeler Konusunda Avrupa Mukayeseli Mevzuatında Yeni Gelişmeler", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, S.11, 1974, (**Yeni Gelişmeler**), s. 193.

²⁴⁸ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s. 125

²⁴⁹ Berkün, **a.g.e.**, s.65; Sulhi Dönmezer, "Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Konusunda Sosyo-Politik Yaklaşım", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 45 S. 1-4, 1981, (**Sosyo-Politik Yaklaşım**) s. 1037.

Uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanma ve bulundurma fiillerinin suç olmaktan çıkarılmasını ileri süren doktrindeki görüşlere karşı, bir şahsın uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi kullanmak ve buldurmak için ön suç olarak satın alma eylemini işleme gerektiği, bu yüzden kullanmanın ve buldurmanın suç olmaktan çıkarılması durumunda, arzulanan amaca erişebilmek için bu türden maddelerin kullanılması için satın alınmasının da suç olmaktan çıkarılması gerektiği, fakat ülkemizin de taraf olduğu sözleşmelerde kullanmak için uyuşturucu maddelerin satın alınmasının, kabul edilmesinin ve buldurulmasının yasaklandığı belirtilmiştir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin birey ve toplum üzerinde oluşturabileceği zarar tehlikesi karşısında, kişisel ve toplumsal menfaatleri korumak için ceza hukukunun bu maddelerin kullanılması ve buldurulmasına müdahale ettiği belirtilmiştir. Toplumun bu maddelerden cezai yaptırımlarla korunması gerektiği ve bu maddelerin müptelası olmuş kişilerin ise cezanın yanı sıra tedavi ve denetimli serbestlik tedbirlerine tabi tutulmaları gerekliliği belirtilmiştir²⁵⁰.

Öte yandan, bu maddeleri kullanan bireylerin topluma muhalefet duygusuna sahip bireyler olduğu, bu maddelerin kullanımının suç olmaktan çıkarılması halinde, bu duygulara sahip kişilerin hukuka aykırı başka eylemlere yönelebileceği, topluma muhalefet etme duygularının kamu düzeni bakımından daha zararlı olabilecek fiillerle ortaya çıkabileceği ve uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı toplum açısından zararlı olsa da denetim altına alınabilir durumda olduğundan, toplum düzeni içerisinde bu maddelerin kullanımından daha fazla tehlike oluşturabilecek başka hukuk dışı fiillerin meydana çıkacağı savunulmuş, bu yüzden bu maddelerin kullanımının suç olarak düzenlenmesinin sürdürülmesi gerektiği ifade edilmiştir²⁵¹.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmanın yasaklanmasına dair görüşlerin temelinde paternalist devlet görüşünün²⁵² bulunduğu belirtilmiştir. Hukuki

---

²⁵⁰ Tuncer, **a.g.e.**, s. 55-56; Doktrinde Erman, devletin bu maddelerin buldurulmasını ve kullanılmasını suç olmaktan çıkarması ve yaptırıma bağlanmamasının mümkün gözükmediği açıklanmış, bununla birlikte yalnızca bağımlı kişiler için değil uyuşturucu madde kullanıcısı tüm kişiler için tedavi imkanı sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Bkz. Erman, s. 1069-1070, 1080.

²⁵¹ Bayraktar, **Suç Siyaseti**, s. 61; Dönmezer, **Sosyo-Politik Yaklaşım**, s. 1034-1036.

²⁵² Paternalizmi bir devletin veya bireyin, kişinin iradesine bakılmaksızın onu zarardan korumak veya onun için daha iyi olanı sağlamak iddiasıyla kişiye müdahale etmesi olarak tanımlamıştır, **Stanford**

paternalizm kişilerin özgürlüğü ve iradesini sınırlayan yasaklayıcı hükümlerin meşru gerekçesini, bireylerin kendi kendine zarar vermesini önleme gereksinimi olarak açıklamaktadır²⁵³. Paternalizm ilkesi çerçevesinde getirilen yasaklara; bireyin araç kullanırken emniyet kemeri takma mecburiyeti, motosiklet sürücüsünün kask takma mecburiyeti, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımının yasak edilmesi örnek olarak verilmektedir²⁵⁴.

Geleneksel sistemlerin karşıtı olarak ortaya çıkan uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve hatta ticaretinin suç olmaktan çıkarılması ve yasallaştırma eğilimleri ortaya çıkmış olup, bu konuya “3.2. *Uyuşturucu Ve Uyarıcı Maddeleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimleri*” bölümünde değinilecektir.

3.1.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımının ve Ticaretinin Yaptırıma Bağlanma Süreçleri

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretini suç olarak düzenleyen geleneksel sistemlerde, failer için uygun görülen yaptırımlar, izlenen suç politikasının ayrılmaz bir parçası şeklinde ortaya çıkmaktadır²⁵⁵. 1961 tarihli Tek Sözleşmesi m.33 ve m.38’de uyuşturucu maddelerin yasal ruhsatlar alınmadan bulundurulması veya Sözleşmeye aykırı biçimde uyuşturucu maddenin bulundurulması durumunda ise cezalandırılması gerektiğinden bahsedilmiş ve bu yükümlülük taraf devletlere yüklenmiştir²⁵⁶. Bu yüzden geleneksel sistemin uyguladığı olağan yaptırım modeli, cezalandırmadır.

Encyclopedia of Philosophy: Paternalism, Stanford University Center for the Study of Language and Information (yazar: Gerald Dworkin), <https://plato.stanford.edu/entries/paternalism/>, (Erişim Tarihi: 31.10.2024).

²⁵³ bkz. Joel Feinberg, **The Moral Limits of The Criminal Law Volume Three: Harm to Self**, Oxford University Press, New York 1986, s. 4 aktaran Berkün, **a.g.e.**, s.66.

²⁵⁴ **Stanford Encyclopedia of Philosophy: Paternalism**, Stanford University Center for the Study of Language and Information (yazar: Gerald Dworkin), <https://plato.stanford.edu/entries/paternalism/>, (Erişim Tarihi: 31.10.2024).

²⁵⁵ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s. 90.

²⁵⁶ 1925 tarihli Cenevre Sözleşmesi m.7 ve m.28’de benzer bir hüküm bulunmaktadır, bkz. Berkün, **a.g.e.**, s.68.

Bununla birlikte, 1961 tarihli Tek Sözleşme'sinde uyuşturucu madde kullanıcıların bağımlılığına ilişkin tedavi olanağından söz edilmesi ile²⁵⁷ bu suçlarla mücadelede klasik ceza anlayışı haricinde bir olanak yer almış, daha sonra hem 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi (m.20)²⁵⁸ hem de 1961 Tek Sözleşmesi'nin tadiline yönelik 1972 tarihli Protokol'de (m.14)²⁵⁹ uyuşturucu madde kullanıcıları için tedavinin gerekli olduğu, cezalandırma yerine ya da cezaya ek olarak tedaviye karar verilebileceği düzenlenmiştir. 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi m.3/4'de de bu düzenleme aynen yer almıştır. Bu şekilde, klasik ceza anlayışının yanında tedavi de bir yaptırım şeklinde düzenlenmiştir. Elbette bu Sözleşmelerde uyuşturucu madde ticaretine ilişkin böyle bir seçenek yaptırım veya suç olmaktan çıkarma eğilimine dair hükümler bulunmamaktadır.

Uyuşturucu madde kullanmanın suç olarak düzenlendiği geleneksel sistemlerde kullanıcılar açısından getirilen yaptırımlar hususunda iki görüş yer almıştır. Birincisi, kullanıcının hapis cezasıyla cezalandırılması, ikincisi ise kullanıcının cezalandırılması yerine tedavi tedbirinin ya da cezaya alternatif şekilde tedavi tedbirinin uygulanmasıdır. Bu çerçevede geleneksel sistemde zaman içinde cezalandırma yanında tedavi seçeneği de yer almıştır.

---

²⁵⁷ Selbes, **a.g.e.**, s. 35.

²⁵⁸ 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi m.20: “1. Taraflar, psikotrop maddelerin kötüye kullanılmasını önleyebilecek ve ilgili kişilerin, erken teşhis, tedavi, eğitim, tedavi sonrası bakım; readaptasyonu ve toplumla yeniden kaynaşmalarını sağlayacak bütün tedbirleri alacaklar ve bu amaca yönelik çabalarında eşgüdüm sağlayacaklardır. 2. Taraflar, olanaklar ölçüsünde, psikotrop maddeleri kötüye kullanan kişilerin tedavisi, tedavi sonrası bakımı, readaptasyonu ve toplumla yeniden kaynaşmalarını sağlamak için personel yetiştirilmesini geliştireceklerdir...”; m.22: “...Yukarıdaki alt paragrafta rağmen psikotrop maddeleri kötüye kullananlar bu tür suçlar işlediklerinde. Taraflar mahkumiyet veya cezaya bir alternatif olarak veya cezaya ek olarak bu kötüye kullananların tedavisi, eğitimi, tedavi sonrası bakımı, rehabilitasyonu ve 20. maddenin 1. paragrafı uyarınca topluma yeniden kaynaşmaları için gerekli tedbirleri alabilirler...”

²⁵⁹ 1961 tarihli Tek Sözleşmesini tadil eden Ek 1972 tarihli Protokol m.14: “...Bir önceki bendin hükümlerine rağmen, uyuşturucu madde kullanıcıları bu tip yasak fiilleri yaptıklarında, Taraflar mahkumiyet kararları veya ceza yerine ya da bunların yanı sıra 38. madde 1. fıkra hükümlerine uygun olarak bu kullanıcıları tedaviye, eğitime, tedavi sonrası bakıma, rehabilitasyona ve topluma yeniden kazandırmaya yönelik önlemlere tabi tutabilir.”

765 sayılı Türk Ceza Kanununda uyuşturucu madde suçları düzenlenirken, ulaşılmak istenen amacın bu maddelerin kullanımını önlemek olduğu belirtilmiş, cezalandırma safhasında da kullanma fiilinin bulunması gerektiği vurgulanmıştır²⁶⁰.

3.1.3.1. Uyuşturucu Madde Kullanımının Suç Olmasına Karşı Gelen Görüş

Doktrinde Erman, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmayı azaltmakta geleneksel sistemin yani cezalandırma usulünün başarılı olmadığını, bu maddelerin kullanımını önlenemediğini hatta kişiyi daha fazla bu tür maddeleri kullanmaya özendiren bir sebep oluşturduğunu ileri sürmüştür. Doktrinde Bayraktar²⁶¹ ise uyuşturucu madde kullanma suçunda kullanıcıların cezalandırılması ve uzun bir müddet cezaevinde tutulmalarının, tedaviye gereksinim duyan ve tedavi edilmediğinde daha fazla bağımlı duruma gelen kullanıcıları tedavi edilemez bir pozisyona soktuğu, kullanıcıların bir şekilde bu maddeleri temin ettiği, bu yüzden kullanıcıları cezalandırma yerine zorunlu bir tedavi usulüne tabi kılınmasının ve tam iyileşme sağlanana kadar bu tedavinin devam ettirilmesinin sağlanması gerektiği ve sonuçta kullanıcının bu maddeleri kullanmaktan tamamen arındırılabilirliğini belirtmiştir. Bu görüşü paylaşan Yokuş Sevük, cezalandırmanın bu maddelerin kullanımını engellemeyeceğini ve Anayasa m.41, m.56 ve m.58 gereğince devletin bütün bireylerin yaşamlarını sağlıklı biçimde sürdürme, toplumun düzen ve huzurunu sağlamakla yükümlü olması nedeniyle, şahısları uyuşturucu madde kullanımından koruması gerektiğini belirterek, devletin kullanıcılara yönelik tedavi olanakları geliştirmek zorunda olduğunu ifade etmiş, tedavinin, kullanıcının toplum dışına itilmesi suretiyle değil, toplum içindeyken uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerden uzaklaşmasını temin ettiğini belirterek, gerek toplumsal gerekse kişisel menfaat

²⁶⁰ Günal, **a.g.e.**, s. 149; Doktrinde Dönmezer, Norveç'in Ceza Kanunu Tavsiye Komitesi'nin uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını engellemek için ceza hukuku tedbirlerine mutlak surette duyulan gereksinime dayandırmıştır, bkz. Dönmezer, **Yeni Gelişmeler**, s. 208.

²⁶¹ Bayraktar, **Suç Siyaseti**, s. 63-64.

açısından tedavinin cezalandırmaya oranla ulaşılmak istenen amaca daha uygun olduğu belirtilmiştir²⁶².

3.1.3.2. Uyuşturucu Madde Kullanımının Suç Olması Gerektiğini Belirten Görüş

Doktrinde Yenisey ise uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmanın suç olmaktan çıkarılmasının cezai yaptırıma uğrama endişesini ortadan kaldırdığı, bu tür maddelerin ticaretini yapan failleri ve olası kullanıcıları cesaretlendirdiği, toplumda bu maddelere ilişkin yanlış görüşlere yol açacağından söz ederek, bu maddeleri kullanmanın suç olarak düzenlenmesinin sürdürülmesi gerektiğini, ancak bireysel kullanıcılarının bir suçlu şeklinde ağır cezalara maruz kalmasının isabetli olmadığını ve bu tür bir ağır cezalandırmanın kullanımı önlemede yarar getirmediğini söylemiştir²⁶³. Ayrıca bu kişileri cezalandırmak yerine geleneksel yöntemden sapılarak kullanma fiili sonucunda tedavi ve denetimli serbestlik tedbirlerinin uygulanmasının, bu tür madde suçlarıyla mücadelede etkili bir vasıta ve orantılı bir çözüm yolu olduğu ifade edilmiştir²⁶⁴.

Son olarak doktrinde uyuşturucu madde kullanan şahısları cezalandırma tehtidi ile karşılaşmadan sadece tedavi edilmesi görüşü benimsenmese bile, en azından kullanıcının cezasının ertelenmesi, cezalandırılması halinde de hapis cezasıyla birlikte şahsın mutlaka tedavi ettirilmesi, kullanıcının cezaevinden tahliyesinden sonra da topluma kazandırılması doğrultusundaki çalışmaların sürdürülmesi gerektiği belirtilmiştir²⁶⁵.

---

²⁶² Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s. 94.

²⁶³ Feridun Yenisey, Uyuşturucu Maddeler Sorununun Ceza Hukuku Yönü”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:1 S:1,1983, s. 190.

²⁶⁴ Selman Dursun, “Türk Ceza Hukuku’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Kullanımına Dair Düzenlemelerin Gelişimi: Suç Olmaktan Çıkarma ve Diversiyon (Cezalandırmadan Sapma) Eğilimleri”, **Adalet İstanbul Dergisi**, C.6, S: 13, Haziran 2019, s. 73; Yenisey, **a.g.e.**, s. 190.

²⁶⁵ Günal, **a.g.e.**, s. 173-176

3.1.4. Türk Ceza Kanununda Düzenlenen Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları Arasındaki Farklar

3.1.4.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımı ve Ticareti Suçları Arasındaki Farklar

Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satın alınması, kabul edilmesi veya kullanılması eylemleri TCK m.191’de suç olarak düzenlenmiş iken, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti eylemleri TCK m.188’de suç olarak yer almıştır.

TCK m.190’da ise uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma eylemleri suç olarak düzenlenmiştir. Bu üç suç türü için, uyuşturucu veya uyarıcı madde esas itibariyle aynıdır²⁶⁶. Bu hükümlerde, uyuşturucu ya da uyarıcı madde kavramından ne anlaşılması gerektiği açıkça belirtilmemiştir. TCK m.6’da gösterilen tanımlar içinde uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin tanımı da yapılmamıştır. Daha önce belirttiğimiz üzere, uyuşturucu, morfin, kokain, eroin, afyon, esrar gibi duylara uyuşukluk veren madde; uyuşturucu ise uyuşturma özelliği olan, uyuşturan maddelerdir²⁶⁷.

3.1.4.2. Nitelikli Hal

Uyuşturucu ve uyarıcı madde imali ve ticareti suçlarında m.188/4’de nitelikli haller düzenlenmiştir. Uyuşturucu madde türleri, TCK m.191 ve m.190’da düzenlenen suçlar açısından önemli olmasa da, uyuşturucu ve uyarıcı madde imali ve ticareti suçlarında kanun koyucu, ekonomik değerleri ve zararları dikkate alınarak TCK m.188/4’de “*eroin, kokain, morfin, bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevleri, sentetik katinon ve türevleri, sentetik opioid ve türevleri veya amfetamin ve türevleri*”nin ticareti, cezanın artırım nedeni olarak öngörmüştür.

²⁶⁶ Yokuş Sevik, a.g.e.,s.126; Elmas, a.g.e., s.434.

²⁶⁷ Çetin, a.g.e., s.1371.

3.1.4.3. Kast, Saik ve Diğer Subjektif Unsurlar

Uygulamada faillerin uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi kullanma suçunu (TCK m.191) işlediğine ilişkin beyanı çoğunlukla ticari amaçla uyuşturucu madde bulundurmak suçundan (TCK m.188) kurtulmak amacına yönelik olabilmektedir. Her iki suçun ayırt edilmesindeki en önemli kriter, kuşkusuz, failin kastında, yani suçun manevi ögesinde kendisini göstermektedir. Sanığın uyuşturucu maddeyi hangi amaç ile bulundurduğu veya satın aldığı, suçun ticari amaç ile uyuşturucu madde bulundurmak mı (TCK m.188), yoksa kullanmak amacıyla bulundurmak suçunu mu (TCK m.191) oluşturacağına saptanması önem arz etmektedir²⁶⁸. Dolayısıyla sanık savunmasının bu açıdan irdelenmesi, önemli olmaktadır. TCK m.191'de yer alan suçun oluşabilmesi için, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin sadece kullanmak için satın alınması gerekmektedir²⁶⁹. Failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kendi kullanımını haricindeki bir amaçla satın alması halinde, TCK m.191'deki değil, TCK m.188 yer alan ticari amaç ile uyuşturucu madde satın alınması suçu gerçekleşmiş olacaktır.

Elde edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarının, bir kişinin kişisel kullanımının çok üstünde bir miktar olması halinde, TCK m.191'deki suç değil, TCK m.188'deki ticari amaçla, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması suçu oluşacaktır²⁷⁰. Yargıtay, kişisel kullanım sınırını metamfetamin için 10 gram, sentetik uyuşturucu haplar için 50 adet hap olarak kabul etmektedir.

Yine failin evinde hassas terazi bulunması, uyuşturucunun tek içimlik olarak birden fazla pakette olması, birden fazla uyuşturucu türünün ele geçirilmesi, uyuşturucuyu içme veya kullanma düzeneğinin bulunması, iletişimin tespiti yapılmışsa faillerin telefon tapelerindeki beyanları gibi delillere bakılarak failin eyleminin TCK m.188'deki ticari amaçla, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması suçu olup olmadığına karar verilmektedir.

²⁶⁸ Çetin, **a.g.e.**, s.1377.

²⁶⁹ Kurt/Kurt, **a.g.e.**, s.212

²⁷⁰ Öner, **a.g.e.**, s.12 vd.

TCK m.191’de düzenlenen suçlar açısından Cumhuriyet savcısına faile tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanması kararı verme hususunda takdir yetkisi tanınmışsa da, TCK m.188/3’de düzenlenen suçlar açısından bir tedavi veya denetimli serbestlik tedbiri uygulaması bulunmamaktadır.

3.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimleri

Geleneksel yöntemin uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretini engelleyememesi ve kullanıcıların hürriyeti bağlayıcı cezadan çok tedavi edilmesi gerekliliği, yeni eğilimlerin tartışılmasına yol açmıştır. Yeni eğilim tartışmasında birbirine yakın kavram ve tanımların olduğu ve bunların önemli bir yere sahip oldukları görülmektedir. Özellikle yasallaştırma kavramı ile suç olmaktan çıkarma kavramı eş anlamlı şekilde kullanılabilen, bazı durumlarda da yasallaştırmaya, uyuşturucu madde kullanma, üretim ve satışını kanuni olarak düzenleyen bir sistemi anlatmak için başvurulabilmektedir. Bazen suç olmaktan çıkarma kavramı, uyuşturucu maddelere ilişkin ceza miktarının azaltılmasını kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır²⁷¹.

Uyuşturucu madde kullanımı ve ticaretine ilişkin temel eğilimler; yasaklama, suç olmaktan çıkarma ve yasallaştırma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yasaklamanın temelini suç kavramı oluşturur. Suç, toplumsal düzende korunan hukuki değerleri ihlal eden, bu yüzden hukuk düzenince suç olarak tanımlanan ve işlenmesi durumunda ceza ve/veya güvenlik tedbirine karar verilen, kanunda öngörülen tipik haksızlıklar şeklinde ifade edilmektedir²⁷². Bir eylemin bütün unsurlarıyla beraber kanunlarda suç olarak tanımlanması ve yaptırımla karşılanması hali, yasaklama şeklinde tanımlanabilir. Ceza vermekten vazgeçme kavramı ise işlenen fiil karşılığında kanunda yer alan hürriyeti bağlayıcı cezaların daha hafif bir yaptırımla yer değiştirmesidir. Başka bir deyişle, suç olarak kanunda yer alan eylemler için öngörülen yaptırımlarının azaltılması, bu suçlar için gösterilen

²⁷¹ Maccoun ve Reuter, **a.g.e.**, s. 40; Berkün, **a.g.e.**, s.84.

²⁷² Koca ve Üzülmez, **a.g.e.**, s. 39, 41.

cezaların hafifletilmesi şeklinde adlandırılabilir²⁷³. Burada bir cezasızlık durumu söz konusu değildir. Bununla birlikte, bu suçların işlenmesi durumunda kamu yararının bulunmaması nedeniyle bir kovuşturma muafiyeti getirilmesi de bu kavram içinde değerlendirilmektedir²⁷⁴. Örneğin Almanya’da kullanım için yapılan az miktarda uyuşturucu madde yetiştirme, satın alma, bulundurma fiillerine getirilen kovuşturma muafiyeti, ceza vermektен vazgeçme veya yaptırımı hafifletmeye örnek verilebilir²⁷⁵. Yine TCK m.191’de ilk kez uyuşturucu madde kullanımı için kamu davasının ertelenmesi ve asgari bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaktadır. Bu hüküm de ceza vermektен vazgeçmenin bir örneğidir.

Bir fiilin suç olmaktan çıkarılması, ceza kanunu ya da özel kanunlarda suç şeklinde tanımlanmış ve yaptırımı gösterilmiş bir fiilin, bu kanunlardan çıkartılmasıdır. Suç olmaktan çıkarma, bazı durumlarda o fiilin ceza kanunundan ve özel kanunlardan çıkarılması ile birlikte hukukun başka hiçbir alanında düzenlenmemesi veya bazı hallerde ceza kanunundan çıkartılan o fiilin idare hukuku gibi başka hukuk alanlarında yaptırımı bağlanmasıdır²⁷⁶. Bu yüzden bu kavram, ceza kanununun dışına itilen hareketin doğrudan yasal kabul edildiği manasına gelmemektedir. Çünkü daha önce ceza kanununda düzenlenen ve suç kabul edilen bir fiilin Kabahatler Kanunu kapsamına alınması halinde, bu fiil için ceza hukuku yaptırımları haricindeki yaptırımlar halen uygulanabilmektedir²⁷⁷.

Bu noktada belirleyici husus, fiilin yasada suç olarak düzenlenmesinin yanısıra uyuşturucu maddelerin kullanımı veya ticaret fiilleri neticesinde failin karşı karşıya kalacağı yaptırımın çeşididir. Bu fiillerin yaptırımı, yasada hapis cezası şeklinde düzenlenmişse fiillerin suç olarak kabul edildiği açıktır. Fakat bazı yaptırım çeşitlerinin ceza olup olmadığı tartışmalı olduğundan, o hukuk düzeninde uyuşturucu

²⁷³ Köksal Bayraktar, “Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı”, *İÜHFİM*, C: 50 S: 1-4 1984, (Suç Olmaktan Çıkarma Akımı), s. 200.

²⁷⁴ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), *Cannabis legislation in Europe: an overview*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2018, s. 13; Doktrinde Bayraktar, muhakemeyi durdurmak ya da kovuşturma başlatmamak biçimindeki muafiyet olanağını ceza durumundan çıkarma içinde ele almamış, diversiyon şeklinde ayrı bir başlıktagöstermiştir, bkz. Bayraktar, *Suç Olmaktan Çıkarma*, s. 200.

²⁷⁵ Berkün, *a.g.e.*, s.85.

²⁷⁶ Bayraktar, *Suç Olmaktan Çıkarma*, s. 198-199.

²⁷⁷ EMCDDA, *Cannabis Legislation*, s. 13.

maddelere dair eylemlerin suç kabul edilip edilmediği de belirsiz hale gelebilir. Örnek olarak uyuşturucu madde kullanma fiili açısından hapis cezası yerine zorunlu tedavi yaptırımı²⁷⁸ öngörülmüşse, uyuşturucu madde kullanımının suç olmaktan çıkartılıp çıkartılmadığı tartışmaya açıktır²⁷⁹.

Bu bağlamda zorunlu tedavinin hukuki niteliğinin kesinleştirilmesi gerekmektedir. Vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı, Anayasa m. 17’de teminat altına alındığından, insan vücuduna müdahalenin istisna olduğu kabul edilmelidir. Bunun yanında, Hasta Hakları Yönetmeliği²⁸⁰ m.24 ve m.25 gereğince, hastaya tıbbi müdahale yapılabilmesi için hastanın bilincinin açık olmadığı ya da rızası alınamasa da hayati tehlikesinin bulunduğu istisnai durumlar dışında, hastanın müdahaleye rızasının alınması gerekmektedir. Öte yandan, hastanın tedavi edilmemesi durumunda oluşabilecek neticeler hususunda aydınlatılmış olması şartıyla tedaviyi reddetme ya da tedavinin durdurulmasını talep etme hakkı vardır. Bu düzenlemelerden yola çıkarak bir hastanın son raddeye kadar tedaviyi reddetme hakkının bulunması ve hastanın rızasına verilen değer de dikkate alındığında, bir uyuşturucu madde kullanıcısının zorunlu biçimde tedavi ettirilmesi, vücut bütünlüğe olan müdahalenin yoğunluğu ve şahsın rızasına bir değer verilmemesi nedeniyle bir ceza hukuku yaptırımı şeklinde kabul edilmelidir.

Uyuşturucu madde kullanımı suç olarak düzenlenmiş ve yaptırım olarak da zorunlu tedavinin yer aldığı bir ceza hukuku sisteminde suç olmaktan çıkarmanın uygulama alanı olduğu söylenemez. Bu yüzden zorunlu tedavi, kullanıcıların cezai

---

²⁷⁸ Zorunlu tedavi yaptırımı, genelde cinsel saldırı suçlarında cerrahi sterilizasyon veya kimyasal kastrasyon (hadım etme) yönteminin uygulanmasında gündeme gelmektedir. Cerrahi sterilizasyon, kadında veya erkekte kısırlaştırma amacıyla yapılan cerrahi uygulamadır. Kimyasal kastrasyon ise, testosteron üretimini azaltacak şekilde vücuda dışarıdan ilaç verilmesi işlemidir. Yöntemin uygulanmasında Kanada, ABD, Plonya, Almanya, İsveç gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Avrupa’da cerrahi kastrasyon bir tek Çekya’da uygulanmaktadır, bkz. Tevfik Sönmez Küçük, “Bir Ceza Hukuku Yaptırımı Olarak Zorunlu Kastrasyonun Anayasa Hukuku Açısından İncelenmesi” GÜHFD, C:19, S:4, 2015, ss.297-322, s.300; Erhan Temel, “Hadımlaştırma Operasyonlarından Dolayı Alman Hukukunda Sorumluluk”, Ankara Barosu III. Sağlık Hukuku Kurultayı (7-8 Mayıs 2010), Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2011, s.116-117; Baran Kızıllırmak, “Kimyasal Kastrasyonun Cinsel Suç Faillerine Uygulanabilirliği Üzerine Kapsamlı Bir İnceleme, MÜHF-HAD, Cilt 25, Sayı 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Aralık 2019, ss.1025-1071, s.1027.

²⁷⁹ Berkün, a.g.e., s.86.

²⁸⁰ Hasta Hakları Yönetmeliği, RG S: 23420 T:01.08.1998.

yaptırım tehdidi altında olmadan uyuşturucu madde kullanabilmesi anlamına gelen suç olmaktan çıkarma kavramı ile uyumlu değildir²⁸¹.

Uyuşturucu madde kullanımını suç olmaktan çıkarmayı savunanlar arasında, uyuşturucu madde satıcılarının cezalandırılmamasına ilişkin bir fikri birlik bulunmamaktadır. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere dair yasal bir tedarik zinciri kurulması hususunda bir fikir birliği bulunmasa da, bu akımın savunucuları için ortak görüş, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının suç olarak düzenlenmemesidir. Çünkü suç olmaktan çıkarma görüşü, uyuşturucu madde kullanıcılarını odak olarak almıştır²⁸².

Bununla birlikte, suç olmaktan çıkarmanın kabulü, her halükarda uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımına devletçe izin verildiği anlamına gelmez. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını suç olmaktan çıkartan devletler, medya aracılığıyla vatandaşlarını uyuşturucu madde kullanımının zararları hususunda uyarabilir, tedavi olmak isteyen madde kullanıcılarına destek olabilir ve bu alanda reklam yasağı koyarak kullanımın teşvik edilmesini önleyebilir. Bunun yanında, uyuşturucu madde kullanımını suç olarak kabul etmeyen bir devlet, alkollü araç kullanımının yasaklanması gibi, madde etkisi altında iken şahsın araç kullanması veya ameliyat yapması gibi faaliyetlerde bulunmasını cezai bir yaptırıma bağlayabilir. Bu durumda da ilgili devletin uyuşturucu madde kullanımını suç olmaktan çıkarma politikasını izlediği söylenebilir. Zira bu noktada suç olan fiil, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı değil, tehlikelilik arz eden bir fiili işlerken uyuşturucu ve uyarıcı madde etkisinde olmaktır²⁸³.

Suç olmaktan çıkarma eğiliminin sınırının ve ölçüsünün belirsiz olması, bu eğilimin kamu düzenini bozmaya yol açması, ceza adaletine olan güven ve saygının azalmasına neden olacağı gerekçeleriyle suç olmaktan çıkarma eğilimi

---

²⁸¹ Berkün, **a.g.e.**, s.87; AIHM, Wenner v. Almanya kararında uyuşturucu madde ticareti suçundan tutuklu olan ve bağımlı olan bir kişinin ikame tedavi istemesi ve cezaevi doktorunun da bu doğrultuda görüş bildirmesine karşın, tutuklunun ikame tedavi talebinin reddedilmesi ve bu kişiye arındırma tedavisi uygulanmasını AIHS m.3'de yer alan işkence ve kötü muamele yasağının ihlali olduğuna karar vermiştir, Başvuru no. 62303/13, 01.09.2016.

²⁸² Bayraktar, **Suç Olmaktan Çıkarma**, s. 204; Berkün, **a.g.e.**, s.87.

²⁸³ Douglas Husak ve Peter De Marneffe, **The Legalization of Drugs (For and Against)**, Cambridge University Press, Cambridge 2005, s.9-12 aktaran Berkün, s.87.

eleştirilmiştir²⁸⁴. Bu eleştiriler karşısında, bu eğilimin sağlıklı uygulanabilmesi için, suç olmaktan çıkartılacak fiillerin net şekilde tespit edilmesi, suç olan fiil ile bireyin hak ve hürriyetleri arasında bir değerlendirme yapılması, fiilin suç olmaktan çıkarılmasının ceza sistematığının geneline aykırı olmaması, toplumsal açıdan yararlarının ve zararlarının belirlenmesi gerektiği ve bunlar göz önüne alınarak bir eylemin fiilin suç olmaktan çıkartılması gerektiği ifade edilmiştir²⁸⁵.

Yasallaştırma ise, daha önce ceza kanunlarında yasaklanmış bir fiilin yasal bir düzenleme ile meşru ve hukuki bir hale getirilmesidir. Bu yüzden yasallaştırma, bir fiilin hukukun bütün alanlarında yaptırım haricinde bırakılması manasına gelir. Bunun yanında alkol ve tütün ürünlerini kullanmaya dair sınırlamalarda olduğu gibi bu fiilin de hukuki anlamda sınırlarının tespit edilmesi gereklidir²⁸⁶.

3.2.1. Uyuşturucu Kullanma Fillerini Suç Olmaktan Çıkarma Eğiliminin Kabul Gerekçeleri

Çağdaş ceza hukukunda yasal düzenlemeler ile ahlaki değerlerin birbirlerinden ayrıldığına dair görüşler bulunmaktadır²⁸⁷. Bu ayırım sonucunda, mağduru bulunmayan suçlar olarak adlandırılan ve sadeceahlaka aykırı fiillerin cezalandırılmaması ilkesi uygulanmıştır. Bu yüzden suç olmaktan çıkarma görüşüne ilişkin ilk gerekçe, kullanıcının aslında kendine zarar verdiği uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma suçunun, sadece ahlaka aykırı bir fiil olarak kabul edilmemesi, bunun sonucunda da suç olarak düzenlenmesi ve bu şekilde ceza hukukunun alanını aşırı genişletip ultima-ratio ilkesine aykırı bir uygulama alanı oluşturmasıdır²⁸⁸. Çünkü kanun koyucunun yasada uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmayı suç olarak düzenlenmesi ve yaptırım öngörmesi, yalnızca kullanıcının fiilini ahlaka

²⁸⁴ Bayraktar, **Suç Olmaktan Çıkarma**, s. 205.

²⁸⁵ Bayraktar, **Suç Olmaktan Çıkarma**, s. 206.

²⁸⁶ EMCDDA, **CannabisLegislation**, s. 13

²⁸⁷ Yener Ünver, **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 643.

²⁸⁸ Ünver, **a.g.e.**, s.704.

aykırı olarak kabul ettiğini ve bu yüzden kullanıcıyı suçlu kabul ettiğini göstermektedir²⁸⁹.

Kabul edilmelidir ki, ceza kanunlarında yasaklanan diğer fiiller gibi uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı da bir ceza yaptırımıyla cezalandırılırsa, az veya çok bir önleme imkânına sahip olacaktır. Fakat ceza hukuku düzenlemelerinin son çare olması ilkesi, suç ile yaptırım arasındaki ölçülülük ilkesi, bir fiilin suç kabul edilmesinin ve suça verilen cezanın meydana getireceği yararlar ve zararlar göz önüne alınmalıdır²⁹⁰. Bu yüzden uyuşturucu madde kullanıcılarının rehabilitasyon programları ile yeniden topluma kazandırılması, bu suçlarla mücadele bakımından daha yararlı olacaktır²⁹¹. Kaldı ki, bu maddelerin kötüye kullanımıyla gerçekleşen ilk zarar, kullanıcının kendi kendine verdiği zarardır. Bu zararın yanı sıra bu fiilin toplum açısından tehlike oluşturma olasılığı ve topluma verebileceği zararlar, ikincil niteliğe sahiptir. Bu zarar ya da zarar verme olasılığı ise kullanımın suç olarak düzenlenmesini gerektirmez²⁹². Çünkü uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı bireyin özgürlüğü olup; birey, topluma doğrudan zarar vermediği müddetçe devletin, kişilerin hak ve hürriyetlerinin haklarının kullanımını sınırlandırma gibi bir mükellefiyeti veya hakkı bulunmamaktadır. Bu yüzden uyuşturucu madde kullanımının yasaklanması, bireylerin kendi kaderlerini belirleme ve özgür iradeleriyle seçim yapma hakkının ihlal edilmesi manasına gelmektedir²⁹³.

Başka bir görüşe göre, suç olmaktan çıkarma eğilimi ile hedeflenen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasının engellenmesi ve bu şekilde toplum sağlığının iyileştirilmesi olsa dahi, uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanımının aslında tedavi gerektiren bir fiil olması ve bu maddeleri kullanmanın suç kabul edilerek hapis cezası uygulanması sonucunda, bu maddelerin kullanımının ve suç oranlarının azalmadığı, tersine bu maddelerin kullanımının arttığı belirtilmiş, ceza ve caydırma yoluyla madde kullanımını önleme yönteminin isabetli olmadığı

---

²⁸⁹ John Kaplan, “The Role of the Law in the Drug Control”, **Duke Law Journal**, S. 1971/6, 1972, s. 1071-1072, <https://www.heinonline.org/>, (Erişim Tarihi: 1.11.2024).

²⁹⁰ Ünver, **a.g.e.**, s. 704.

²⁹¹ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s. 82.

²⁹² Kaplan, **a.g.e.**, s. 1068-1069.

²⁹³ Berkün, **a.g.e.**, s.89.

ifade edilmiş ve takip edilmesi gereken suç siyasetinin, kullanıcıları kullandıkları maddelerden arındırması ve sağlıklı hale dönmeleri amacını taşıması gerektiği vurgulanmıştır²⁹⁴.

Bu maddeleri kullanmanın suç olmaktan çıkarılması konusunda yumuşak ve sert uyuşturucu madde ayrımına gidilmiş, yumuşak uyuşturucu maddelerin suç olmaktan çıkartılmasının yasa dışı uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretini ve madde kullanıcıların uğrayacağı olası zararları önleyebileceği belirtilmiştir. Benzer bir görüş de kullanılan her uyuşturucu ve uyarıcı maddenin, kullanıcılar ve toplum üstünde değişik etkileri olduğunu ifade etmiştir²⁹⁵. Bu yüzden bu maddelerin kullanımı ve ticaretinin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik bir uyuşturucu madde siyasetinin belirlenmesinde madde türüne göre bir ayırım yapılmasının daha isabetli olacağı belirtilmiştir²⁹⁶. Örnek olarak esrar, en yaygın kullanılan ve en az tehlikeli yasa dışı uyuşturucu maddedir²⁹⁷. İntihara teşebbüs durumunda ceza verilmemesi gibi, kullanıcının kendisi üstünde işlediği zarar verici her fiili ceza hukukunun bir yaptırıma bağlamadığı ifade edilmiş, bilhassa sert uyuşturucu madde kullanımı açısından bunun şahsa zarar vermesi durumunda, bu eylemi cezai yaptırımlarla karşılamak yerine şahsı bu kullanımdan arındırmak için tedavi ve güvenli uyuşturucu madde tüketim odaları üstüne kurulu bir zarar azaltma politikasının izlenmesi gerektiği belirtilmiştir²⁹⁸.

Bir diğer görüşe göre, ceza hukukundaki kurallarının bireyleri koruma görevi göz önüne alınarak, bu maddelerin kullanımına tabi kılınan ceza hukuku yaptırımlarının kullanıcılar yararlı olmak yerine zarar verdiği, bunun da devletin vatandaşını koruma yükümlülüğü ile uyumlu olmadığı belirtilmektedir²⁹⁹. Bununla birlikte, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin birbirinden farklı etkileri ve bağımlılık

²⁹⁴ Yokuş Sevik, **age**, s. 83; Karakaş Doğan, **age**, s. 279-280.

²⁹⁵ Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s. 275; Husak ve de Marneffe, **a.g.e.**, s. 13-14 .

²⁹⁶ Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s. 275.

²⁹⁷ Bu konuda yapılan araştırma için bkz. Dirk W. Lachenmeier ve Jurgen Rehm, “Comparative Risk Assessment Of Alcohol, Tobacco, Cannabis And Other Illicit Drugs Using The Margin of Exposure Approach”, **Scientific Reports**, S: 5, 2015, s. 1-7, <https://www.nature.com/articles/srep08126>, (Erişim Tarihi: 1.11.2024).

²⁹⁸ Neslihan Ateş, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçu (TCK M. 191)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 222.

²⁹⁹ Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s. 272.

oluşturma olasılığına sahip çok çeşitli maddeler olduğu, bu maddelerin kullanımına ilişkin sorunların çözülmesinin tıp bilimini ilgilendirdiği ifade edilmiştir. Bu çerçevede uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımına ilişkin düzenlemelerin yer aldığı kanunlar, bu farklılaşmayı hesaba katmaması nedeniyle eleştirilmiştir³⁰⁰.

Devletin vatandaşlarını bu maddelerden koruma amacını gerçekten taşıması durumunda, kullanma fiilinin cezalandırılması yerine, bu maddelerin kullanımının daha güvenli bir ortamda yapılması ve devletin kullanıcıların fiillerinin takibinin sağlanması için kullanım odaları oluşturarak zararları azaltma eğilimi çerçevesinde hareket etmesi gerektiği ileri sürülmüştür³⁰¹. Kaldı ki Almanya, Hollanda, İsviçre gibi pek çok devlet, kullanıma ilişkin zarar azaltma siyasetini uygulayarak ve bu maddelerin kullanımını suç olarak düzenleyerek ceza hukuku yaptırımıyla cezalandırmak yerine güvenli odalar oluşturarak, uzmanların kontrolünde kullanıcıların bu maddeleri kullanmasına imkân vermektedir. Bu politika ve oluşturulan güvenli oda sistemi sayesinde gerek kullanıcıların aşırı dozdan ölümleri gerekse sağlıklı olmayan olmayan yerlerde bu maddelerin kullanımıyla meydana çıkan hastalıklar da engellenmektedir³⁰².

Bir başka görüş ise uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticareti ile suç arasındaki ilişki temelinde ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre bu maddelerin kullanımı ve ticareti ile ekonomik suçların işlenmesi arasındaki ilişki, uyuşturucu maddenin kullanımından değil, yasaların uyuşturucu madde kullanımını yasaklamasından doğmaktadır. Çünkü bu maddelerin kullanıcıları, yasa dışı uyuşturucu madde piyasasındaki fiyatların yüksekliği karşısında o maddeyi satın alabileceği parayı sağlayabilmek için suç işlerler³⁰³. Bununla birlikte, yukarıda atıf yapılan psikiyatrik araştırmalarda esrar veya eroiden etkilenen şahısların saldırgan ve şiddete eğilimli

---

³⁰⁰ Doktrinde Koptagel, tütün ve esrarın doku alışkanlığı yapmadığı halde kullanımı bırakıldığında psikolojik yoksunluğa bağlı davranışlara neden olduğunu, eroin ve morfin gibi afyon çeşitlerinin ise kişide doku alışkanlığı ve fiziksel bağımlılık oluşturduğunu belirtmiştir, bkz. Koptagel, **a.g.e.**, s.1045.

³⁰¹ Dönmezer, **Hukuk ve Kriminoloji**, s. 5.

³⁰² European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, “**Perspectives On Drugs Drug Consumption Rooms: An Overview Of Provision And Evidence**”, 2018, s. 5, <https://www.emcdda.europa.eu/topics/pods/drug-consumption-rooms>, (Erişim Tarihi: 1.11.2024); Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s. 277.

³⁰³ Berkün, **a.g.e.**, s.94; Husak ve de Marneffe, **a.g.e.**, s. 67-68.

olma olasılığının aksine kullanıcıların pasifleşmesine yol açtığını ifade ederek, alkolün suç işlenmesine neden olma ihtimalinin en yüksek madde olduğu belirtilmiştir.

Uyuşturucu madde kullanıcılarını cezalandırmak için maddelerin psikofarmakolojik özellikleri ve buna bağlı olarak şiddet suçlarını işleme potansiyellerinin dikkate alındığı iddiasıyla bir cezalandırma gündeme gelecekse, cezalandırmanın içki kullanımından başlaması gerektiği ifade edilmektedir³⁰⁴. Nitekim 1998 yılında ABD’de yapılan bir araştırmada³⁰⁵ eyalet hapisanelerindeki şiddet suçu işleyen suçluların %21’inin suçu işlediği esnada sadece alkol etkisi altında olduğu, %3’ünün kokain ve %1’inin eroin etkisi altında olduğu, %12’sinin birden çok uyuşturucu madde etkisi altında olduğu, %16’sının ise gerek alkol gerekse uyuşturucu madde etkisi altında olduğu rapor edilmiştir. 2010 yılında yayımlanan başka bir raporda ise madde türleri ayrı ayrı incelenmemekle birlikte şiddet suçlarını işleyen mahkumların %57.7’si ve diğer suçları işleyen mahkumların %52’sinin suçu işledikleri sırada alkol etkisi altında bulunduğu belirtilmiştir³⁰⁶.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanıcılarının uzun süreli hapis cezalarının infazlarının tamamlanıp yeniden toplum içine girdiklerinde iş ya da barınma veya aileleriyle ilişki kurmada sorun yaşadıkları için sadece uyuşturucu madde ile bağlantılı suçlar dâhil tüm suçları işleme ihtimallerinin arttığını, kullanıcıların hapis cezasıyla cezalandırılması ve sicil kaydı nedeniyle hayatları boyunca etkisini hissedecekleri biçimde şekilde toplumdan uzaklaştıkları ifade edilmiştir³⁰⁷.

Ayrıca doktrinde, bu maddelerin kullanılması nedeniyle cezalandırma durumu söz konusu olduğunda ilk olarak, tütün ürünlerinin, ikinci olarak alkolün cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir. Kişisel olarak kötü etkileri bulunmakla birlikte, topluma zarar verme açısından uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin daha alt

³⁰⁴ Berkün, **a.g.e.**, s.94.

³⁰⁵ Columbia Üniversitesi Ulusal Madde Suistimali ve Bağımlılığı Merkezi, The National Center on Addiction and Substance Abuse at Columbia University, “**Behind Bars: Substance Abuse and America’s Prison Population**”, 1998, s. 9, <https://www.amityfdn.org/behind-bars-substance-abuse-and-americas-prison-population/>, (Erişim Tarihi: 1.11.2024).

³⁰⁶ The National Center on Addiction and Substance Abuse at Columbia University, “**Behind Bars II: Substance Abuse and America’s Prison Population**”, 2010, s. 2, 13, <https://eric.ed.gov/?id=ED509000>, (Erişim Tarihi: 01.11.2024).

³⁰⁷ Bayraktar, **Suç Olmaktan Çıkarma**, s. 202-203; Husak / de Marneffe, **a.g.e.**, s. 70.

sıralarda olduğu, tütün mamüllerinin uyuşturucu maddelerden daha çok ölüme sebebiyet verdiği, uyuşturucuya oranla alkolün şiddet eğilimi yaratmada ve saldırganlıkta birinci sırada olduğu belirtilmiş olup, uyuşturucu maddelerin alkolün tersine bireyleri saldırganlaştırma yerine pasifleştirdiği belirtilmiştir³⁰⁸.

Bir başka görüşe göre ise, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımının yasaklanması durumunda sağlanabilmesi zor olacağından bu maddeleri temin etmenin çekiciliği daha da artacaktır³⁰⁹. Çünkü bu maddeleri kullananlar için uygulanan ağır yaptırımlar ve önlemler ile toplum tepkisi, bu maddelerin kullanımında artışa yol açabilecektir³¹⁰.

3.2.2. Yasallaştırma Eğiliminin Kabul Gerekçeleri

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını yasallaştırma eğilimini kabul eden görüşlerin temelinde ilk olarak, kullanımın suç olmaktan çıkarılması görüşü kabul edilmelidir. Çünkü kişilerin madde kullanmak suretiyle sağlıkları açısından risk almaları nedeniyle cezalandırılması gerektiği görüşü, ceza hukuku açısından kabulü güç görünmektedir. Bu maddelerin kullanımının cezalandırılması gerekliliğinin kabulü için öncelikle bu maddelerin sağlıksız olduğu kanıtlanmalıdır³¹¹. Bu kanıtlandıktan sonra yasal olan maddeler ve yasa dışı olan uyuşturucu maddeler ile sağlık sorunlarına yol açan diğer maddeler arasında bir karşılaştırma yapılması ve tehlikelerin değerlendirilmesi gerekir. Bu bağlamda ilk akla gelen yasal maddeler reçeteli satılan ilaçlar, tütün mamülleri ve alkoldür³¹².

³⁰⁸ Berkün, **a.g.e.**, s.95.

³⁰⁹ Koptagel, **age**, s. 1054

³¹⁰ Dönmezer, **Sosyo-Politik Yaklaşım**, s. 1041.

³¹¹ Berkün, **a.g.e.**, s.95; Husak ve de Marneffe, **a.g.e.**, s. 42-43.

³¹² ABD'de tütün mamülleri nedeniyle her yıl en az 480.000 kişinin, kazalar ve cinayetler dışında alkol nedeniyle 2019 yılında 39.000 kişinin öldüğü raporlanmıştır. 2018 yılında ise 70.000 kişinin aşırı dozda uyuşturucu maddeden öldüğü, üç ölümden ikisinin reçeteli ve yasal olarak edinilen opiyat, eroin ya da sentetik opiyatların yol açtığı belirlenmiştir, bkz. **Alcohol Use**, Centers for Disease Control and Prevention, <https://www.cdc.gov/nchs/fastats/alcohol.htm>, (Erişim Tarihi: 1.11.2024); **America's Drug Overdose Epidemic: Putting Data to Action**, Centers for Disease Control and Prevention, <https://www.cdc.gov/injury/features/prescription-drug-overdose/>, (Erişim Tarihi: 1.11.2024). Yine ABD'de obezite ve diyabet başlıca ölüm nedenlerinden biridir. 2019 yılında diyabet, ABD'de 87,647 ölümlle ilişkilendirilerek ülkenin en çok ölüme yol açan 7. sebebi olarak

Anılan bu istatistikî bilgiler karşısında, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretinin cezalandırılmasında toplum sağlığının korunması gerekçesinin makul görülmediği belirtilmiştir³¹³. Hatta eğlence için alınan yasa dışı uyuşturucu maddelerin çoğunluğunun sokakta ruhsatı bulunmayan satıcılardan satın alındığı için içeriklerinin kullanıcılar ve satıcılar tarafından tam olarak bilinmediği ifade edilmiştir. Bu sorunun çözümünün, suç olmaktan çıkarmayı üretim ve satışı da kapsayacak şekilde genişletme ve yasallaştırma olduğu ileri sürülmüştür. Çünkü yasa dışı uyuşturucu maddelere yönelik devlet kontrolünün bulunması gerek uyuşturucu maddeleri kalite denetimine tabi olmasını sağlayacak gerekse vergilendirme sağlanarak devletin vergi geliri sağlamasına olanak verecektir³¹⁴.

Yine yasallaştırmayı savunan görüşe göre, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasa dışı kullanımına devam ederse, kullanıcılar ile bu maddeleri yasa dışı satanlar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar da hukuk dışı alanda çözülmek zorunda kalırlar. Bu durum da şiddet suçlarının meydana gelmesine yol açabilir. Bu yüzden bu maddeleri kullananlara cezai yaptırım getirilmesi, amaçlananın aksine bu suçların işlenmesini daha da artırma olasılığı olduğu söylenebilir. Çünkü cezai yaptırımın artması ile ticaret yapan faillerin aldıkları riskler artmakta ve satıcıların kârları da yükselmektedir. Suç olmaktan çıkarma, bu maddelerin ticareti suçunun görülme sıklığını azaltacaktır. Hollanda da olduğu gibi esrar gibi bazı uyuşturucu maddelerin üretimi ve satışını da içerecek biçimde yasal hale getirilmesi hali ise yasa dışı kabul edilmesi sürdürülen maddelere ilişkin sistematik suçları da azaltacaktır³¹⁵.

Doktrinde yasalaştırma eğilimini kabul eden görüşler de, bazı maddeler açısından daha farklı bir değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmektedir³¹⁶. Örneğin eroin yasağı, eroinin yasallaşması durumuna oranla eroin kullanımını azaltmaktadır. Eroinin yasallaşması halinde hem yetişkinler hem de gençlerin eroin kullanımında bir artışa yol açacağı, fakat eroinin vücuttaki etkilerinden dolayı eroin kullanıcısı anne-babaların çocuklarına iyi şekilde bakamayacağı, gençlerin

---

raporlanmıştır olmuştur, bkz. **Diabetes**, Centers for Disease Control and Prevention, <https://www.cdc.gov/nchs/fastats/diabetes.htm>, (ET: 1.11.2024).

³¹³ Berkün, **a.g.e.**, s.96.

³¹⁴ Husak ve de Marneffe, **a.g.e.**, s. 66.

³¹⁵ Husak ve de Marneffe, **a.g.e.**, s. 66.

³¹⁶ Husak ve de Marneffe, **a.g.e.**, s. 121-122.

kendilerini geliştirme isteğinin düşeceği ve toplumda önemli kayıplara yol açabileceği belirtilmektedir. Bu nedenle maddeler arasında ayrıma gidilerek bazı maddeleri kullanma ve ticaretinin yasak olmayı sürdürmesi söz konusu olabilir³¹⁷.

Bir başka görüşe göre, geleneksel yaklaşımın uyuşturucu madde ticareti hususunda yasa dışı bir trafik ve saklı bir ekonominin meydana gelmesine yol açtığı, bu maddeleri kullananların, bu yasa dışı trafik içinde bir çeşit zulme maruz kaldığı ileri sürülmüş olup, madde türüne bağlı şekilde uyuşturucu madde kullanımının yasallaştırılması ve devlet denetiminde bir tedarik zinciri kurulmasıyla kullanıcıların bu maddeleri yasa dışı şekilde sağlama arayışlarında bir azalma görüleceği belirtilmiştir³¹⁸. Bunun yanında yasal tedarik zincirinde bulunmayan bazı uyuşturucu maddelerin sağlanmasına dair fiillerin yapılması durumunda ise bunun idari bir ihlal olarak kabul edilmesi ise yeterli görülecektir. Bu görüşe göre sadece uyuşturucu madde kullanımının yasallaştırılması durumunda korkulan seviyede bir uyuşturucu madde kullanım yaygınlığının gözlemlenmeyeceği, fakat uyuşturucu madde kullanıcılarının yasa dışı uyuşturucu madde tedarikine bağlılıkları sürecek ve bu nedenle uyuşturucu madde yasa dışı trafiği yine önlenemeyecektir. Bu yüzden de uyuşturucu madde kullanımında belirli maddelerle sınırlı şekilde yasal bir tedarik zincirinin kurulmasının isabetli olduğu belirtilmektedir³¹⁹.

3.3. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçu

18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanunla değişik TCK m.191'e göre "Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak" suçu düzenlenmiştir. Bu hükümle getirilen en önemli yenilik, bu suçun işleyenler için Cumhuriyet başsavcılıklarına davanın açılmasını erteleme ve

³¹⁷ Berkün, **a.g.e.**, s.98.

³¹⁸ Pierre Joset, **Weg vom Verbot Skizze einer liberalen schweizerischen Drogenpolitik**, NZZ-Folio Nr. 4 Drogenpolitik auf Irrwegen April 1992, <https://folio.nzz.ch/1992/april/weg-vom-verbot>, aktaran Berkün, **a.g.e.**, s. 99.

³¹⁹ Uyuşturucu madde kullanımının yasal hale getirilmesi ve bazı uyuşturucu maddelere ilişkin yasal tedarik zincirinin kurulmasının temeli, John Stuart Mill'in bireysel serbestlik anlayışına ve zarar ilkesine dayanmaktadır. Mill'in zarar ilkesine göre kişinin fiilleri toplumda yaşayan diğer bireylerin menfaatlerini ilgilendirmediği sürece, bireyin topluma karşı bir sorumluluğu yoktur ve bu nedenle de sebeple de kişinin yalnızca kendi üstindeki tasarruflarına müdahale edilemeyecektir, bkz. John Stuart Mill, **Özgürlük Üzerine**, Çev.: Berkay Tartıcı, Kutu Yayınları, İstanbul 2019, s. 121 vd.

şüphelihakında tedavi ve tedbirlere karar verme yetkisi tanınmıştır³²⁰. Bu düzenlemelerin temel amacı, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanan kişileri tedavi ettirmek, onları yeniden topluma kazandırmak olup, bu kişilerin de topluma yük olma yerine yararlı kişiler olmasının sağlanmasıdır³²¹.

3.3.1.Suçla Korunan Hukuki Yarar

Suç ile korunan hukuki yarar veya suçun hukuki konusu, belirli bir fiilin suç haline getirilmesiyle korunmak istenen hak veya menfaattir³²². Bu hükümle, bu suçun işleyenlerin sağlığının korunması ve dolayısıyla toplum sağlığının korunması amaçlanmaktadır. Birey sağlığının korunması ise, bireye rağmen ve bireyin rızası dikkate alınmayarak yapılmaktadır. Bu suçla korunan hukuksal yarar, "*bireyin sağlığını da kapsar nitelikte genel sağlık veya kamu sağlığı*" şeklinde ifade edilebilir³²³.

3.3.2. Suçun Faili ve Mağduru

Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçunun faili, "*kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kimsedir*". Bu yüzden, bu suçun faili, gerçek kişi olan herkes olabilmektedir³²⁴. Bu suçun mağduru, diğer uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında olduğu gibi toplumdur³²⁵.

³²⁰ Soner Hamza Çetin, "Kullanmak İçin Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek, Bulundurmak Ya Da Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak Suçu (TCK m.191)" **Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi**, 65 (4) 2016, ss. 1353-1480, s.1366.

³²¹ Asiye Selcan Ataç, "Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarında Uygulanan Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri", **Alman Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku**, Yayına Hazırlayanlar: Erik Hilgendorf / Yener Ünver, Cilt II, Yeditepe Üniversitesi Yayını, İstanbul 2010, s.1041.

³²² İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10.Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s.154 vd.; Nevzat Toroslu/Haluk Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, Savaş Yayınevi, 21.Baskı, Ankara 2015, s.102.

³²³ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s.121; Anayasa Mahkemesi, hükmün amacını ve suç ile korunan hukuki yarar; "saniği ceza tehdidi altında tedaviye zorlayarak, onu yeniden topluma kazandırmak" olduğunu ve bunun Anayasanın 2.maddesine aykırı olmadığını belirtilmiştir, AYM, 26.02.2009,E.2007/22, K.2009/37.

³²⁴ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s.131; Kurt/Kurt, **a.g.e.**, s.45.

³²⁵ Birsen Elmas, **Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**. 3. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018, s.434; Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s.131.

3.3.3. Suçun Konusu

Bu suçun konusu, kullanmak için satın alınan, bulundurulmuş veya kullanılan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kendisidir³²⁶. Uyuşturucu madde; morfin, kokain, eroin, afyon, esrar gibi duylarda uyuşukluk oluşturan madde; uyuşturucu ise uyuşturma özelliği olan maddeşeklinde tanımlanabilir. TCK m.188 hükmünün gerekçesinde belirtildiği üzere, bu hükümlerde uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin neler olduğu tanımlanmamış ve bunların teker teker sayılması yoluna başvurulmamıştır. Psikotrop madde vasfına sahip, doğal veya sentetik (depresantlar, hallüsinojenler, simulantlar, uçucu veya çözücü madde) olan, uyuşturucu ya da uyarıcı etkisi bulunan ve bireylerde bağımlılıkyapan tüm maddeler, bu suçun konusunu oluşturacaktır³²⁷.

Suçun konusunu oluşturabilmesi için uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin kullanmaya elverişli olması gerekmektedir. Ele geçen maddenin uyuşturucu ya da uyarıcı madde içerip içermediğinin belirlenmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kesin miktarının tespiti konusunda, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Kriminal Laboratuvarı veya Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Laboratuvarından rapor alınması gerekir³²⁸.

3.3.4. Fiil

TCK m.191'ye göre suç oluşturur fiil³²⁹, *kullanmak amacıyla* uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veyahut bulundurmak veya uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanmaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satın alınmasında, kullanmak amacıyla satın alan açısından fiil TCK m.191'de yer alan suç oluşturursa da, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satan kimse bakımından ise fiil, TCK m.188'de yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapmak suçunu oluşturur. TCK m.191'de yer alan suçun

---

³²⁶ Kurt/Kurt, **a.g.e.**, s.210.

³²⁷ Çetin, **a.g.e.**, s.1373.

³²⁸ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.128.

³²⁹ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2013, s.80 vd.

işlenebilmesi için, uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin sadece kullanmak için satın alınması gerekir³³⁰.

3.3.4.1. Kullanmak

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un³³¹ 68. maddesi ile TCK m.191 hükmüne eklenmiştir. Yargıtay, bu yasa değişikliğinden önce uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan failin, bu maddeyi kullanmadan evvel bir anlığına bile olsa, satın almış, bulundurmuş veya kabul etmiş olacağı gerekçesiyle, bu eylemi TCK m.191 kapsamında kabul etmektedir³³².

Kullanma eyleminden anlaşılması gereken, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin vücut içerisine alınmasıdır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yenilmesi, içilmesi, vücuda şırınga edilmesi, yakılarak dumanın solunması veya koklanması, kullanmak kavramı içine girmektedir³³³. Madde kullanımının, hangi amaç veya saikle yapıldığının önemi bulunmamaktadır. Fail, keyif almak, sıkıntısını gidermek, acı ya da ağrısını azaltmak veya intihar etmek için bu maddeleri kullanabilir. Bu maddelerin birçok defa art arda ya da belli aralıklarla kullanılması hareketleri bir bütün halinde tek bir suçu meydana getiren eylemler olarak kabul edilmelidir³³⁴.

Yargıtay, kullanma eyleminin, failin rızası ile uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi doğrudan vücuda enjekte etmesi veya içmesi hallerinde kişi, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi fiili egemenlik alanına sokulmasına rıza göstermiş sayılacağından, bu durumlarda da, bulundurma fiilinin gerçekleştiğini kabul etmektedir³³⁵.

---

³³⁰ Kurt/Kurt, **a.g.e.**, s.212.

³³¹ RG 28.06.2014, S.29044.

³³² Y. 10.CD., 08.03.2006 gün 19876/3511, karar için bkz.Akkaya, **a.g.e.**,s.338.

³³³ Güngör/Kınacı, **a.g.e.**,s.346; Kaya, **a.g.e.**,s.51; Akkaya, **a.g.e.**, s.339.

³³⁴ Çetin, **a.g.e.**,s.1388.

³³⁵ Y. 1.CD., 07.05.2007,E.2007/12505, K.2007/5296, karar için bkz. Akkaya, **a.g.e.**,s.338.

3.3.4.2. Kullanmak İçin Bulundurmak

Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmak, failin kullanmak amacıyla kendisine ya da bir başka kişiye ait uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi tasarruf olanağı bulunacak biçimde, fiili zilyetliği altında bulundurmasıdır³³⁶. Fail, bir başkasına ait olan uyuşturucu maddeyi, kendisi kullanmak amacıyla, kendi egemenliği altında tutuyorsa suç gerçekleşmektedir. Kullanmak için bu maddeleri bulunduran fail, bu maddeyi kullanmamış olsa dahi cezalandırılacaktır. Failin bu maddeleri bir bağ evinde saklaması, tarlasının ya da sokağında belirli yerlerine gizlemesi arasında bir fark yoktur³³⁷. Hatta uyuşturucu maddeyi bir başka kişiden çalan, bir başkasından cebirle alan ya da bir dolandırıcılık suçu sebebiyle maddeyi ele geçiren kişi de, bulundurmak suçunu işlemiş kabul edilir³³⁸.

Bir başkasının kullanımı için uyuşturucu maddenin bulundurulması durumunda, kanaatimizce, TCK m.191'de yazılı bu suç değil ve fakat örneğin; TCK m.190 da tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu meydana gelebilir³³⁹. Bir kişi yanında bulundurduğu örneğin 1 gr esrarı kendisinden sigara isteyen bir kişiyle paylaşmak istemesini, yani esrarı birlikte içmeyi teklif etmesini Yargıtay, “kullanmak için uyuşturucu madde satmak değil ve fakat bulundurmak” suçu olarak kabul etmektedir³⁴⁰.

3.3.4.3. Kabul Etmek

Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kabul edilmesi ile anlatılmak istenen, bir kimsenin kullanmak için bir başkasına ait olan uyuşturucu veya uyarıcının zilyetliğini, tasarrufta bulunmak imkânını elde edebilecek şekilde ve herhangi bir karşılık (ivaz) vermeksizin kendi üzerine almasıdır. Fail burada fiili zilyetliği de ele geçirmelidir³⁴¹.

³³⁶ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s.135; Kaya, **a.g.e.**,s.55.

³³⁷ Balcı, **a.g.e.**,s.184.

³³⁸ Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe, **Özel Hükümler**, s.771.

³³⁹ Çetin, **a.g.e.**, s.1386.

³⁴⁰ Y. 10.CD., 19.06.2007 gün, E.2007/6700, K.2007/7597, karar için bkz. Akkaya,**a.g.e.**, s.337.

³⁴¹ Parlar /Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.1409.

Uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin kullanmak amacı haricinde başka bir amaçla kabul edilmesi halinde TCK m.191’de öngörülen suç değil, TCK m.188’deki ticaret suçu başta olmak üzere başka suçlar meydana gelecektir³⁴².

3.3.4.4. Satın Almak

Kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alma suçunun oluşabilmesi için, bu madde karşılığında bir bedelin (ivazın), zilyetliğı devreden kişiye verilmesi ve uyuşturucunun da zilyetliğinin satın alana geçirilmiş olması gerekir³⁴³. Bu bedelin, ekonomik değeri olan her hangi bir şey olması mümkündür. Uyuşturucu karşılığı, bir başka tür uyuşturucunun verilmesi de yine bedel veya karşılık şeklinde kabul edilmelidir³⁴⁴. Önemli olan husus, satın alınan madde için nakdi bir ödemenin yapılması ya da ödeme vadinin yapılmış olması ve uyuşturucu maddenin hakimiyetinin, satın alana fiili olarak geçirilmiş olmasıdır³⁴⁵. Yargıtay fiili zilyetliğin, sanığa geçmediğı hallerde dahi, satın alma işleminin meydana geldiğini belirterek suçun tamamlandığını kabul edebilmektedir³⁴⁶.

Kullanmak için uyuşturucu satın alan açısından fiil TCK m.191'deki suçu oluşturmakta olup, maddeyi satan kişi açısından ise fiil TCK m.188'de yer alan uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu oluşturacaktır. Yargıtay bu ayrımın yapılabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı, sanık tarafından satın alma iradesinin ortaya konulduğu dış unsurlar, bu maddelerin satılmasını kolaylaştıracak biçimde küçük parçalara ayrılmış olması gibi ölçütlere bakılması gerektiğini belirtmektedir. Bu ölçütlere göre suçun maddi unsurunun fiil unsuru değerlendirilecektir³⁴⁷. Doktrinde anne veya babanın uyuşturucu madde krizine girmiş olan çocuğı için, uyuşturucu madde satın alması halinde, bir başkasının kullanması için bu eylemi işlemektedirler ve bu noktada anne ya da babanın,

³⁴² Yokuş Sevük, **a.g.e.**,s.133.

³⁴³ Yokuş Sevük, **a.g.e.**,s.132; Güngör/Kınacı, **a.g.e.**,s.271.

³⁴⁴ Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğın/Tepe, **Özel Hükümler**, s.770.

³⁴⁵ Akkaya, **a.g.e.**, s.339.

³⁴⁶ Y. 10.CD., 08.04.1996,E.1996/3157, K.1996/3613, karar için bkz. Akkaya, **a.g.e.**, s.339.

³⁴⁷ Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğın/Tepe, **Özel Hükümler**, s.770.

uyuşturucuyu satın alması zorunluluk hali sebebiyle bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilebileceği belirtilmektedir³⁴⁸.

3.3.5. Manevi Unsur

Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya buldurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçunun manevi unsuru kasttır ve bu suç kasten işlenebilecek bir suçtur. Kastın unsurları olan bilme ve isteme; kullanmak amacıyla satın alınan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmek, bu niteliklere sahip maddeyi satın almayı istemek; kabul etmeyi bilmek ve istemek; bu maddeyi buldurmamayı bilmek ve istemek ile uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bilerek ve isteyerek kullanmak şeklinde anlaşılmalıdır³⁴⁹. Bu suç işlenirken saikin bir önemi yoktur. Kişi, keyif almak, sıkıntısını gidermek, ağrısını azaltmak gibi nedenlerle bu maddeleri kullanabilir veya kullanmak için buldurabilir, ancak bu hallerde de fail cezalandırılacaktır³⁵⁰.

Eylemin taksirli hali kanunda düzenlenmemiş olup, bu suçun olası kastla işlenebileceğine dair görüşler bulunmaktadır. Örneğin satın aldığı maddenin, uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğu hususunda yeterli bilgiye sahip olan bir kişinin, alım satım safhasında, "satın aldığım madde uyuşturucu veya uyarıcı madde olabilir. Ancak olursa olsun" diyebilmişse ya da böyle bir kastla eylemde bulunduğu belirlenebilir olduğu hallerde, sanığın olası kastla bu suçu işlediği kabul edilmektedir³⁵¹.

TCK m.188'de yer alan uyuşturucu ticareti yapma suçu ile TCK m.191'de düzenlenen suçu ayıran en önemli özelliklerden biri, bu suçlunun manevi unsurlarında açığa çıkmaktadır³⁵². TCK. m.191'de düzenlenen suç açısından satın almak, kabul etmek ve buldurmak fiillerinin mutlak surette kullanmak amacıyla olması gerekir.

³⁴⁸ Aksi halde bu durumda, anne veya babanın eyleminin TCK m.190 ya da TCK m.188/3 hükmünde yer alan uyuşturucu temin etme suçu kapsamında olup olmadığının tartışılması gerekir, bkz. Çetin, **a.g.e.**, s.1381-1382.

³⁴⁹ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s.142; Kurt/Kurt, **a.g.e.**, s.217; Elmas, **a.g.e.**, s.443.

³⁵⁰ Kurt/Kurt, **a.g.e.**, s.217; Elmas, **a.g.e.**, s.443.

³⁵¹ Çetin, **a.g.e.**, s.1396.

³⁵² Balcı, **a.g.e.**, s.41-42.

TCK m.191'deki suçun manevi unsuru olan failin kastı belirlenirken failin hareketlerine, bu maddelerin ticaretini yapmaya yönelmemesi, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma alışkanlığının bulunması³⁵³, failin ekonomik durumu ve failde ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı gibi kriterlere bakılmaktadır³⁵⁴.

3.3.6. Hukuka Aykırılık Unsuru

Ceza hukukunda hukuka aykırılık, suç tipini ihlâl eden hareketin, yalnızca ceza hukuku ile değil, tüm hukuk düzeniyle çelişki halinde bulunması anlaşılmalıdır³⁵⁵. Başka bir deyişle uyuşturucu madde kullanma suçu açısından suç tipini ihlâl eden hareketin, hukuk düzeni tarafından uygun görülmesini sağlayan ve hukuka uygunluk sebebi olarak adlandırılan bir durumun bulunmaması gerekmektedir³⁵⁶.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma iradi ve kastla işlenebilen bir suç olduğu için, failin rızası dışında zorla veya hile ile verilmesi halinde, kişinin kendi rızası ile bu maddeyi kendi egemenlik alanına alması ve burada tutması söz konusu olamayacağına göre, böylesi bir durumda, TCK m.191 anlamında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak ve kullanmak suçundan söz edilemeyecektir³⁵⁷.

Yine bir hakkın kullanılması bağlamında örneğin, hastanın yaşam hakkı çerçevesinde, tıbbi bir tedavinin yapılabilmesi için hekimin yazdığı bir yeşil veya kırmızı reçetede yazılı uyarıcı veya uyuşturucu maddeyi satın almış, kabul etmiş taşımış veya kullanmış kişi de cezalandırılmaz³⁵⁸. Başka bir hukuka uygunluk nedeni olan zorunluluk hali kapsamında, uyuşturucu krizine girmiş birinin hekim ya da hastaneye gitme olanağı olmadığı bir yerde, bu kriz halini atlatmak için ve bununla sınırlı şekilde, bir kişiden uyuşturucu satın alması ya da verilen uyuşturucuyu kabul etmesi veya kullanması halinde eylemi hukuka uygun olacaktır.

³⁵³ Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe, **Özel Hükümler**, s.774; Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.145.

³⁵⁴ Yargıtay, örneğin metmafetamin maddesi açısından kişisel kullanım miktarını 10 gram olarak kabul etmektedir. Yine sentetik uyuşturucu haplarda kişisel kullanım miktarını 50 hap olarak kabul etmektedir, bkz. Y. 10.CD., 25.01.2011, 2010/44886, 2011/1056; Y. 10. CD, 15.1.2016, 2015/4593, 2016/105.

³⁵⁵ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.282 vd; Demirbaş, **a.g.e.**, s.254; Hakeri, **Genel Hükümler**, s.301-302.

³⁵⁶ Demirbaş, **a.g.e.**, s.267 vd.; Hakeri, **Genel Hükümler**, s.301 vd.

³⁵⁷ Elmas, **a.g.e.**, s.449

³⁵⁸ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.152

3.3.7. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

3.3.7.1. Teşebbüs

Teşebbüs, failin başladığı icra hareketlerinin elde olmayan nedenlerle yarıda kesilmesi veya tamamlanamamasıdır³⁵⁹. Teşebbüste kullanılan araç, suçun yasal tanımında yer alan eylemi gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır.

Kullanmak amacıyla uyuşturucu satın almak veya kabul etmek eylemleri bölenebilir nitelikte olduğundan, bu suça teşebbüs mümkündür. Yine kullanmak için uyuşturucu satın alınması ya da kabul edilmesine ilişkin yapılan anlaşma sonrasında, satın alan veya kabul eden faile uyuşturucu maddenin zilyetliğinin geçirilmesi safhasında oluşan bir kesilme ile bunun meydana gelmemesi durumunda, kullanmak için satın almak veya kabul etmek suçuna teşebbüsten söz edilir³⁶⁰. Yargıtay da "*Uyuşturucu maddeyi teslim almak üzere olay yerine gittiklerinde henüz uyuşturucu madde kendilerine teslim edilmeden görevliler tarafından yakalanmış sanıkların eylemlerinin, suça teşebbüs aşamasında kaldığı gözetilerek, haklarında 5237 sayılı TCK'nın 35.maddesinin uygulanması gerektiği*"ne karar vermiştir³⁶¹. Yine Yargıtay'a göre, "*Fail üzerinde yakalanan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olmadığı anlaşılması durumunda, sanığın ifadesinde daha önceleri kullandığını beyan ettiği maddelerin de yakalanmadığı veböylece bunların da uyuşturucu olup olmadığını tayin ve tespit edilmediği durumlarda*³⁶²" işlenemez suç olduğunu belirtmiş³⁶³ ve sanığın beraatine karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

³⁵⁹ Ali Parlar- Muzaffer Hatipoğlu, **Suçta Teşebbüs, İştirak, İctima ve Yaptırımlar**, İkinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010, s.24; Özgenç, **a.g.e.**, s.501.

³⁶⁰ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.154.

³⁶¹ Y. 10.CD., 03.10.2006, E.2006/8712, K.2006/10972, karar için bkz. Kurt/Kurt, **a.g.e.**, s.243.

³⁶² Y. 10.CD., 21.02.2013, E.2012/25834, K.2013/1693.

³⁶³ Uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak için satıcı olan kişiye parayı verdiği halde, maddeyi almaktan kendi serbest iradesi ile kişi vazgeçmişse, burada gönüllü vazgeçme vardır., bkz. Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s.159.

3.3.7.2. İştirak

İştirak, birden fazla kişinin aralarında yaptıkları anlaşma uyarınca yasada tanımlanmış bir suçun unsurlarını icra etmeleridir. TCK'da iştirak türleri, eylemin işlenişi üstünde kurulan hâkimiyet kriter alınarak belirlenmiştir (m.37)³⁶⁴. Yine suçun işlenmesinde bir başkasını vasıta olarak kullanan kişi, eylemi yapan gibi sorumlu tutulur (m.37/2)³⁶⁵. Suç işlemeye azmettiren TCK m.38, suçun işlenmesine yardım eden kişi ise TCK m.39 uyarınca sorumlu tutulur³⁶⁶.

TCK m.191'de yer alan suçlar açısından iştirak düzenlemelerinin uygulanması bir özellik göstermemektedir³⁶⁷. Ancak iştiraktan söz edebilmek için, iştirak edenin eyleminin öncelikle, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak için yapılsa dahi, TCK m.190'da³⁶⁸ öngörülen bağlı hareketlerden biri olmamalıdır. TCK m.190 kapsamına girmemesi kaydıyla, TCK m.191'de düzenlenen suça yardım etme şeklinde bir iştirak mümkündür³⁶⁹. Yine bu suça TCK m. 191'de düzenlenen bu suça dolaylı fail şeklinde katılmak da olanaklıdır. Örneğin, içerisinde kişisel eşyalarının olduğunu belirterek çantasını bir başkasına veren kişi, çantanın görevlilerce arandığı sırada içinde esrar olduğunun anlaşılması halinde, TCK m. 37/2 uyarınca dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır³⁷⁰. Ayrıca, kişinin her zaman az da olsa uyuşturucununun olması gerektiğini söyleyerek kişide uyuşturucu bulundurma niyeti ve kararı meydana getiren kişi, azmettirmeden sorumlu olacaktır³⁷¹.

Birden fazla kişinin bir araya gelerek uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması halinde ise, her bir kullanıcı diğerinden bağımsız olarak kendi kullanma fiilinden sorumlu tutulur³⁷².

³⁶⁴ Vesile Sonay Evik, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, İkinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011, s.5; Artuk-Gökçen, **a.g.e.**, s.717.

³⁶⁵ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.568.

³⁶⁶ Balcı, **a.g.e.**, s.197.

³⁶⁷ Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe, **Özel Hükümler**, s.778.

³⁶⁸ TCK m.190: "(1) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak için; a) Özel yer, donanım veya malzeme sağlayan, b) Kullanıcıların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alan, c) Kullanma yöntemleri konusunda başkalarına bilgi veren, Kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır". (2) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirilen veya bu nitelikte yayın yapan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır".

³⁶⁹ Tezcan/Erdem/Önok, **a.g.e.**, s. 746.

³⁷⁰ Özgenç, **Gazi Şerhi**, s. 522.

³⁷¹ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s. 161.

³⁷² Kurt/Kurt, **a.g.e.**, s. 216; Özdebakoğlu, **a.g.e.**, s. 182.

3.3.7.3. İçtima

Ceza hukukunda, “kaç eylem varsa o kadar suç vardır” kuralının istisnası, suçların içtimaı ve cezaların içtimaıdır. Fail tek eylemle birden çok suç işlemiş olmasına rağmen tek suçtan ceza verilmektedir³⁷³. TCK’da “suçların içtimaı” başlığıyla bileşik suça (m. 42), zincirleme suça (m. 43/1) ve fikri içtima (m. 44) düzenlemelerine yer verilmiştir. Bileşik suçta, yağma gibi, bir suçun bir başka suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğunda, ortada tek suç olduğu kabul edilmektedir. Zincirleme suç ise değişik zamanlarda bir şahsa karşı aynı suçun, bir suç işleme kararının icrası çerçevesinde, birden fazla kez işlenmesidir. Fikri içtima, bir eylemle kanundaki birden fazla ve farklı suçun işlendiği durumlarda, her suç için ayrı ayrı ceza vermek yerine fail, işlenen suçlardan cezası en ağır olanından sorumlu olur³⁷⁴. Gerçek içtima ise her suçun cezasının toplanmasıdır.

Ticari amaçla uyuşturucu bulunduran kişinin, aynı zamanda bu uyuşturucuyu kullanması halinde, ticari amaçla bulundurulan maddenin kullanmak için olandan ayrılması halinde, hem TCK m.191 ve TCK m.188/3’den ayrı ayrı cezalandırılması gerekir. Bu kastın ayrılamaması halinde fail, fikri içtima kuralı gereğince TCK m.188/3’deki suç oluşacaktır. Yargıtay da bu durumda iki suçtan soruşturma yürütülmesinin isabetli olmadığını belirtmektedir³⁷⁵.

Ceza infaz kurumuna kullanmak amacıyla uyuşturucu madde sokulması halinde TCK m.297/1’de düzenlenen ve daha ağır cezayı gerektiren “İnfaz kurumunda uyuşturucu bulundurma” suçu oluşmaktadır³⁷⁶.

TCK m.191’deki suçun başka suçlarla birlikte işlenmesi mümkündür. Örneğin sanığın sahte reçete düzenleyerek, uyuşturucu bir maddeyi satın alması

³⁷³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.509.

³⁷⁴ Parlar ve Hatipoğlu, **Suçta Teşebbüs**, s.158.

³⁷⁵ Y. 10. CD., 20.04.2015, 2015/1751, 2015/31103."338,2 gr esrarı evinde ve eklentisindebulunduran sanığın tek olan fiilinin, esas itibarıyla Cumhuriyet başsavcılığınca yanlışdeğerlendirilmesi sonucu, uyuşturucu madde ticareti yapmak ve kullanmak için uyuşturucu maddebulundurma suçu olarak değerlendirilmesinin ve bu nedenle soruşturmanın birbirinden ayrılması suretiyle iki ayrı soruşturma şeklinde yürütülmesinin kanuna aykırı olduğuna, uyuşturucu madde bulundurma suçuna ilişkin soruşturma sonucunun araştırılması gerektiğine ve sanığın tek olan fiilinin hangi suç oluşturduğunun karar yerinde tartışılması gerektiğine" karar vermiştir.

³⁷⁶ Y. 10.CD., 21.03.2007 gün, 3691/3390; Akkaya, **a.g.e.**, s.341; Elmas, **a.g.e.**, s.463.

halinde sanık TCK m.191 ve TCK m.210 yollamasıyla m.212/1 uyarınca ayrı ayrı cezalandırılır³⁷⁷.

3.3.8. Suçun Nitelikli Hali

TCK m.188'den farklı olarak TCK m.191'de sadece bir nitelikli hal fıkrası öngörülmüştür. TCK m. 191/10'a göre, "Birinci fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır". Bu düzenlemeyle, suçun işlendiği göz önüne alınarak verilecek ceza artırılacaktır³⁷⁸.

3.3.9. Suçun Yaptırımı

Kanun koyucu kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçunu işyelenlerin yargılanmasında bazı farklı düzenlemeler getirmiştir. Bilhassa soruşturma safhasında Cumhuriyet savcısına kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve denetimli serbestlik tedbirine karar vermesi için geniş bir yetki tanınmıştır. Bu yetkinin Türk ceza hukukunda özgün bir düzenleme olduğu söylenebilir³⁷⁹.

3.3.9.1. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçundan dolayı başlatılan soruşturmada Cumhuriyet savcısı, TCK m.191/2 gereğince, suçun işlendiği kanaatine varırsa, şüpheli hakkında, CMK m.171'deki koşulları aranmadan beş yıl süreyle, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verir. Cumhuriyet savcısı, erteleme kararı verdikten sonra, şüpheliyi, erteleme müddeti içinde kendisine yüklenen yükümlülüklerle uygun davranmaması ya da yasakları ihlâl etmesi halinde kendisi

³⁷⁷ Çetin, a.g.e., s.1421.

³⁷⁸ Kurt/Kurt, a.g.e., s. 212.

³⁷⁹ Çetin, a.g.e., s.1431.

açısından meydana çıkabilecek sonuçları ihtar etmelidir³⁸⁰. Erteleme kararı verilebilmesi için, şüphelinin daha önce kasıtlı ya taksirli bir suç işlemiş olmasının bir önemi yoktur.

CMK m.171 uyarınca aranan kamu davasının açılmasının ertelenmesi durumunda bir daha suç işlemekten çekineceği kanaati meydana gelmese bile yine de, kamu davasının açılmasının ertelenmesine kararı verilebilir. Diğer bir ifadeyle, CMK m.171/3'de yer alan şartların tersi durumlar bulunsa bile, yine de, şüpheli hakkında, TCK m.191/2 düzenlemesi uyarınca, kamu davasının açılmasının ertelenmesine kararı verilebilir. Ancak TCK m.191/9'a göre, "*Bu maddede aksine düzenleme bulunmayan hallerde CMK'nın kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin 171 inci maddesi veya hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına ilişkin 231 inci maddesi hükümleri uygulanacaktır*". Bu hükümle CMK m.171'in tümüyle uygulama dışı bırakılmadığı görülmektedir³⁸¹.

3.3.9.2. Denetimli Serbestlik Tedbirinin Uygulanması

TCK m.191/3'e göre, hakkında beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilen kişi hakkında, bu erteleme süresi içinde, en az bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri³⁸² uygulanacaktır. Kanun koyucu asgari süreyi göstermiş, gerekli görülürse bu sürenin uzatılabileceğini de kabul etmiştir. Önemli olan husus, denetimli serbestliğin amacına ulaşmasıdır³⁸³. Ancak aynı hükme göre uzatma süreleri dâhil denetimli serbestlik en fazla iki yıl süreyle uygulanabilecektir³⁸⁴.

Denetimli serbestlik uygulanacak şüpheli açısından, bu şahsın içinde olduğu genel durum, uyuşturucu ya da uyarıcı maddeye olan bağımlılığının şiddeti, sosyal ve ekonomik durumu, işi, ailesi gibi özellikleri dikkate alınmalıdır. Örneğin Yargıtay,

³⁸⁰ Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe, **Özel Hükümler**, s.779.

³⁸¹ Çetin, **a.g.e.**, s.1431.

³⁸² Denetimli serbestlik, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 4/f fıkrasında tanımlanmaktadır. Buna göre, denetimli serbestlik; şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyulan her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza ve infaz sistemidir, bkz. Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe, **Özel Hükümler**, s.783.

³⁸³ Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe, **Özel Hükümler**, s.779.

³⁸⁴ Çetin, **a.g.e.**, s.1432.

askerliğini yapan fail hakkında denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmayacağına, bu tedbirin askerlik hizmeti bittikten sonra uygulanması gerektiğine karar vermiştir³⁸⁵.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 34 maddesine göre, "*denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, toplum içinde denetim, takip ve iyileştirilmesine karar verilen sanık veya hükümlülerin (TCK m.191 bakımından şüphelilerin), yeniden topluma kazandırılmasına yönelik çalışmalara temel oluşturması amacıyla objektif bir değerlendirme sistemi ile risk ve ihtiyaçların belirlenmesi, denetimli serbestlik uygulamalarının temelini oluşturur*".

3.3.9.3. Tedavi Yükümlülüğüne Karar Verilmesi

TCK 191/3'e göre; "*Hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilen kişi, gerek görülmesi halinde, denetimli serbestlik tedbiri süresi içinde tedaviye tabi tutulabilir*"³⁸⁶. Hükme bakıldığında tedaviye tabi tutulmanın zorunlu olmadığı, diğer denetimli serbestlik tedbirlerinin de uygulanabileceği, hakkında erteleme kararı verilen şüphelinin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanan şahıs olması halinde, denetimli serbestlik süresi içinde, tedaviye de karar verilebilmesidir. Burada da tedavi yükümlülüğüne Cumhuriyet savcısı karar vermektedir.

Cumhuriyet savcısı idari görevli de olduğu için işlemlerinin hukuki niteliği, Türk ceza hukukunda tartışmalıdır³⁸⁷. Kişi hak ve hürriyetlerini kısıtlayan bu tür bir kararın Cumhuriyet savcısı tarafından verilmesi eleştirilmiştir³⁸⁸.

TCK m.191/9'deki "*Bu maddede aksine düzenleme bulunmayan hallerde CMK'nun kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin 171 inci maddesi... hükümleri uygulanır*" hükmü sebebiyle, Cumhuriyet savcısının burada kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararına karşı, CMK m.171'de yer alan itiraz kanun yoluna başvurulabileceği kabul edilmektedir.

³⁸⁵ Y.10.CD., 26.12.2007, E. 2007/11715, K.2007/13773.

³⁸⁶ Y. 9. CD., 14.12.2015, E.2015/17069, K.2015/8139.

³⁸⁷ Gülsün A .Aygörmez Uğurlubay, "Alman Hukuku Karşılaştırmalı Olarak Bireysel Başvuru Kabul Edilebilirlik Koşullarında Ceza Hukuku Sorunları", **Haşim Kılıç'a Armağan, C II**, Sayı 2, ss.1237-1268, Ankara 2015, s.1246.

³⁸⁸ Çetin, **a.g.e.**, s.1435.

Suçtan zarar görenin CMK m.173 hükmüne göre itiraz edebileceği kabul edilmiştir. Çünkü, kamu davasının açılmasının ertelenmesi sanık lehine, suçtan zarar gören aleyhine bir karardır. CMK m.173'e göre şüpheli; hakkında verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi, denetimli serbestlik ve verilmişse tedavi altına alınmasına ilişkin kararına karşı, kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde, kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edebilir. İtiraz dilekçesinde, kamu davasının açılmasını gerektirebilecek olaylar ve deliller gösterilir (m.173/2).

CMK 173/3'e göre "*Sulh ceza hâkimliği, kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine gerek görür ise bu hususu açıkça belirtmek suretiyle, o yer Cumhuriyet başsavcılığından talepte bulunabilir; kamu davasının açılması için yeterli nedenler bulunmazsa, istemi gerekçeli olarak reddeder; itiraz edeni giderlere mahkûm eder ve dosyayı Cumhuriyet savcısına gönderir. Cumhuriyet savcısı, kararı itiraz edene ve şüpheliye bildirir*". Bu hükümde sulh ceza hâkimliğinin talebi kabul veya reddedebileceği veyahut kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine gerek görürse Cumhuriyet başsavcılığından talepte bulunabilir³⁸⁹.

3.4. Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçu (TCK m.188/3)

"*Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti*", TCK m.188'de düzenlenmiştir³⁹⁰. Bu maddedeki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti kavramı, "*uyuşturucu maddeyi elde etmek için ekilen bitkinin ekimini, hasadını, üretimini, sentetik uyuşturucu maddelerin üretimini, satışını, satışa arz edilmesini, satın alınmasını, kabul edilmesini, nakliyesini, sevkini, başkalarına verilmesini, depolanmasını, bulundurulmasını ve bu eylemlerden elde edilen gelirlerin kullanılmasını, saklanmasını, ikame malvarlıklarına*" çevrilmesi anlamına gelmektedir³⁹¹.

³⁸⁹ Çetin, a.g.e., s.1436.

³⁹⁰ M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, **Gerekçeli Ceza Kanunları**, Yirminci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s.228.

³⁹¹ Muhammet Faruk Çakır, "Yasadışı Uyuşturucu Ticaretinin Terör Örgütleri Üzerinde Etkileri", **BAİBÜ S.B.E. Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 1, 2020, s.304.

Uyuşturucu madde kavramına ilişkin, 765 sayılı TCK’da yer alan hüküm, 5237 sayılı TCK ile aynen korunmuş ve “uyuşturucu” kavramı yanına “uyarıcı” kavramı da ilave edilmiştir. Bu şekilde kanun koyucu, kullanıcılarda alışkanlık ve bağımlılık yaptığı belirlenen ilaçları ve sentetik maddeleri, uyarıcı madde kavramı içinde açıklanmıştır³⁹². Bu değişikliğin gerekçesi, TCK m.188/4’de sınırlı şekilde gösterilen ve nitelikli hal içine giren yasaklı maddelerden bazılarının uyarıcı etki yapması biçiminde ifade edilmiştir.

TCK m.188’de uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları öngörülürken, kanun koyucu bu maddelerin ülkemize girişini, ülkemizden çıkışını ve üretilmesini önlemeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede m.188/1’de bu maddelerin imali, ithali ve ihracı suçları düzenlemiştir. Ayrıca uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ülke içerisinde dolaşmayı önleyici tedbirler alma yolunda TCK m.188/3 hükmünü getirmiştir. Anılan fıkradaki suçların gerçekleşmesi için fiillerin “ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde” işlenmesi gerekmektedir³⁹³.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarına ilişkin hükümler, kanunun hazırlık çalışmalarında eleştirilmiştir. Eleştirilen en büyük husus, bu madde başlığında yer alan “ticaret” kavramıdır. Zira bu suçlar işlenirken failin öncelikli amacı elbette ticaret ve kazanç olsa da³⁹⁴, maddedeki sağlamak, temin etmek, depolamak, sevk etmek, kabul etmek, başkalarına vermek ve bulundurmak gibi seçimlik hareketlerin icrası esnasında bir kazanç amacı olmayabilir³⁹⁵.

³⁹² İzzet Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, Üçüncü Baskı, Adalet Bakanlığı Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, Ocak 2006, s.920; Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s.21; Balcı, **a.g.e.**, s.24.

³⁹³ Balcı, **a.g.e.**, s.166.

³⁹⁴ Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s.137.

³⁹⁵ Fahrettin Kızıl, **Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 103; Balcı, **a.g.e.**, s.11; Öner, **a.g.e.**, s.103; Y. 20. C.D. 07.07.2020, E.2019/3308, K.2020/3967, “Sanığın babannesine ait evin bahçesinde yapılan aramada ele geçirilen boyları 80 cm ve 210 cm arasında değişen 45 kök dikili kenevir bitkisi ile kurutulmaya bırakılmış hint keneviri bitkilerinden elde edilebilecek esrar miktarının 1062 gr olduğu dikkate alındığında sanığın kişisel kullanım miktarından çok kabul edilebileceğinden sanığıneyleminin kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmamak suçunu değil, **uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunu oluşturacağından mahkumiyet kararı yerine beraat kararı verilmesi**”.

3.4.1. Suçla Korunan Hukuksal Yarar ve Suçun Konusu

Kanunda korunan hukuksal yarar kavramından, suçun doğrudan ihlal ettiği hukuki yarar anlaşılmalıdır. Kanunda yaptırıma bağlanan her eylem ile korunmaya çalışılan bir hukuki menfaat vardır. Bu hukuki menfaat ya da değerlerin çoğunlukla somut bir varlığı bulunmayıp, toplumsal menfaatleri gibi soyut olgulardan oluşmaktadır³⁹⁶.

TCK m.1’de³⁹⁷ belirtildiği üzere, kanunun korumaya çalıştığı amaçlardan birisi de kamu güvenliğidir. Uyuşturucu madde kullanıcısı, kullanacağı maddenin teminine ilişkin ekonomik rahatlığa sahip olmadığı durumlarda, bu uyuşturucu maddeyi alacağı bedeli bulabilmek için kasten yaralama, kasten öldürme, hırsızlık, yağma, fuhuş gibi pekçok suçu işleyebilmektedirler. Bu maddelerin ticaretini yapanlar da alan paylaşımı, kâr paylaşımı veya suç örgütleri arasındaki anlaşmazlıklar sebebiyle anılan suçları işleyebilmektedirler. Örgütlerin mali kaynak sağlamak ve para kazanma istekleri, toplumun huzuruna ve güvenliğine zarar vermektedir³⁹⁸. Yine madde kullanıcıları, kendi sağlıklarına zarar verdikleri gibi bu zararları genetik yolla aktarabilmekte ve bu şekilde bütün toplumun sağlığını tehlikeye sokmaktadırlar. TCK m. 188/3’te öngörülen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, yasada düzenlendiği yere bakıldığında, topluma ve kamunun sağlığına karşı işlenen suçlar arasındadır³⁹⁹.

Yine TCK m.188/3 düzenlemesi bakımından bu maddelerin imal, ithal veya ihracı fiilleriyle üretilmesini, ülkeye girişi ya da ülkeden çıkışını önlemeye çalışmış ve bu mümkün olmazsa TCK m. 188/3 kapsamındaki yasaklayıcı fiillerle ülke içinde ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak dolaşımının önlenmesi amaçlanmıştır⁴⁰⁰.

TCK m.188/3’de öne görülen suçların konusunu, “ uyuşturucu veya uyarıcı maddeler” teşkil etmektedir. Uyuşturucu ya da uyarıcı madde suçlarının konusunu meydana getiren maddeler, TCK’da yer almamış ve bir tanımı da yapılmamıştır.

³⁹⁶ Zafer, **a.g.e.**, s.184; Artuk, Gökçen, Yenidünya, **a.g.e.**, s.310.

³⁹⁷ TCK “*Amaç, Madde 1- (1) Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir.*”.

³⁹⁸ Sevdim, **a.g.e.**,s.105; Selbes, **a.g.e.**,s.50; Kıldıl, **a.g.e.**, s.141.

³⁹⁹ Ali Parlar ve Muzaffer Hatipoğlu, **Türk Ceza Kanunu Yorumu C:3**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010, s.2904; Balcı, **a.g.e.**, s.115.

⁴⁰⁰ Yaşar, **a.g.e.**, s.225.

Madde gerekçesinde “...Bunun nedeni, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilaç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasıdır...”⁴⁰¹ şeklinde ifade edilmiştir.

TCK’da bu maddeler ilişkin bir tanım veya sıralama yapılmamış olsa da, “1961 tarihli Tek Sözleşmesi, 1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”nde bu maddelerin tanımlanmasa da sayıldığı görülmüştür. Yine 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Kanunu’nda ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda bu maddelerin tanımına yer verilmese de, sayıldığı görülmektedir.

Yargıtay da⁴⁰² bir maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığına ilişkin bilirkişi (Adli Tıp Kurumu) raporu alınmasını, bu maddenin TCK m.188’in yanı sıra “2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun’da, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun’da, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi’nin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında sayılan maddelerden olup olmadığının araştırılması gerektiğini belirtmektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, soyut tehlike suçlarından⁴⁰³ olup kamunun sağlığı için yoğun seviyede tehlike ihtimaline sahiptir⁴⁰⁴. Bu suçlarda bir tehlikenin ya da somut bir zararın meydana çıkmasına gerek olmadan ilk hareketin yapılması ile suç oluşur. Örneğin bu maddeleri satma suçu, toplumu oluşturan bireylerin sağlığının bozulması aranmadan satma fiilinin yapılması ile gerçekleşmektedir. Bu suçlar aynı zamanda bir sosyal tehlike suçudur⁴⁰⁵. Yargıtay, uyuşturucu madde ticareti suçlarında korunmaya çalışılan hukuki değer “genel kamu esenliği” olduğunu ifade etmiştir⁴⁰⁶.

⁴⁰¹ TCK 188. Madde Gerekçesi.

⁴⁰² Y. 10 CD., 2019/1942 E., 2020/3554 K., 30.06.2020.

⁴⁰³ Kanuni tipe uygun hareketin icrası ile o suçun işlendiğinin kabul edildiği hallerde soyut tehlike suçlarından bahsedilir, bkz. İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 12. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s.222; Koca-Üzülmez, **a.g.e.**, s.118.

⁴⁰⁴ Tezcan-Erdem-Önok, **a.g.e.**, s.904.

⁴⁰⁵ Kurt-Kurt, **a.g.e.**, s.43; Özdebakoglu, **a.g.e.**, s.24 Koca-Üzülmez, **a.g.e.**, s.119.

⁴⁰⁶ YCGK. 18.12.2018, 2017/470E, 2018/657K. “Ceza Genel Kurulu’nun 20.12.1993 tarihli ve 301-338 sayılı kararında belirtildiği üzere, uyuşturucu madde ticareti suçları ile korunan hukuki yarar genel kamu esenliği olduğundan, iştirakçilerin kimliklerinin veya uyuşturucu maddelerin saklandığı yerin

3.4.2 Suçun Maddi Unsurları

3.4.2.1. TCK m. 188/3. Fıkrasındaki Seçimlik Hareketler

TCK m.188/3'te, uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi; ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak; ülke içerisinde satma, satışa sunma, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme, bulundurma eylemleri suç olarak düzenlenmiştir. Bu suça ilişkin fiil unsuru, hükümde seçimlik şekilde düzenlenmiştir. Suçun oluşabilmesi için bu fiillerden birinin ülke içinde meydana gelmesi gerekir.

Madde metninin başlığı, bütün seçimlik hareketleri kapsamamaktadır. Maddedeki ticaret kavramından, bu suçun sadece para veya maddi çıkar karşılığında işlenebileceği düşünülmemelidir. Aksine, maddedeki eylemlerin bir bölümünün para veya maddi bir menfaat karşılığında yapılması koşulu aranmaz. Suçun meydana gelebilmesi için, bütün bu fiiller bakımından en önemli koşul; fiillerin, bu maddelerin kullanılması amacı haricinde yapılması koşuludur.

3.4.2.1.1. Satmak

Satmak kelimesinin sözlük anlamı, “*bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek*”tir⁴⁰⁷. TCK m.188/3'e göre satmak; uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi ruhsatsız veyahut ruhsata aykırı şekilde bir ücret karşılığında bir başkasına vermektir⁴⁰⁸. Satma eyleminin meydana gelebilmesi için; tarafların ortaya koyduğu iradeler kapsamında, verilen bedel karşılığı uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin hâkimiyetinin alıcı tarafa geçmiş olması gerekir. Satıcı, verdiği madde karşılığında para veya farklı bir maddi menfaat sağlamış olabilir. Bu maddelerin bir maddi yarar elde etmeden başkasına verilmesi halinde satma eylemi değil, başkasına verme eylemi gerçekleşir⁴⁰⁹.

---

bu suçu işleyen failler tarafından bildirilmesi hâlinde, suça konu maddelerin ele geçirilmesine, dolayısıyla genel kamu esenliğini korumaya yönelik olarak uyuşturucu madde temini suçuyla mücadelede katkıda bulunan bu suç faillerine tayin edilecek cezadan indirim yapılması öngörülmektedir.”,

⁴⁰⁷ <https://sozluk.gov.tr>, Erişim tarihi: 4.11.2024.

⁴⁰⁸ Sevdin, **a.g.e.**, s.186.

⁴⁰⁹ Elmas, **a.g.e.**, s.52; Kıldıl, **a.g.e.**, s.189.

Madde metnindeki tanımda da görüldüğü gibi satmak fiilinin ülke içerisinde işlenmesi gerekmektedir. Bu maddeleri satmak için ülke dışına çıkarmak TCK m.188/1'de öngörülen ihraç suçunu oluşturur. Satma eyleminin gerçekleşmesi bakımından satın alan şahsın bu maddeleri hangi amaçla aldığı bir önemi bulunmamaktadır⁴¹⁰. Örneğin fail, uyuşturucu maddeyi ülke içinde ticaret amacıyla satın almış ve sonrasında ülke dışına ihraç etmişse ortada iki ayrı suç bulunmaktadır ve fail her iki suçtan sorumludur⁴¹¹.

Yine bu maddelerin miktarı ya da türü, satma fiili bakımından önemli değildir. Önemli olan satışa konu maddenin uyuşturucu ya da uyarıcı madde olmasıdır⁴¹². Yargıtay da bu suçun oluşabilmesi için, zaptedilen maddenin uyuşturucu ya da uyarıcı madde vasfının olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmektedir⁴¹³.

Satma eylemine konu uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin kullanıma elverişli olup olmamasının suçun gerçekleşmesine etki edip etmediği tartışmalıdır. Doktrinde bir görüşe göre, bu maddelerin kullanıma elverişli olup olmamasının bir öneminin olmadığını ve kullanıma elverişli olması koşulunu aramanın yasa koyucunun amacına aykırı olacağı öne sürülmektedir⁴¹⁴. Katıldığımız bir diğer görüşe göre ise, satışa konu bu maddelerin miktarının az olsa dahi kullanıma elverişli olması gerektiği ifade edilmiştir. Örneğin bulaşık halde ya da farklı bir şekilde zaptedilen uyuşturucu madde kullanıma elverişli değilse, burada işlenemez suç olduğu belirtilmektedir⁴¹⁵. Yargıtay da, ele geçen maddenin 2313 sayılı Kanunda yer alan

---

⁴¹⁰ Zafer, **a.g.e.**, s. 15., Sevdin, **a.g.e.**, s.186.

⁴¹¹ Güngör/ Kınacı, **a.g.e.**, s.665.

⁴¹² Yaşar, **a.g.e.**, s.228.

⁴¹³ Yargıtay 10 CD., 22.12.2020, 2017/1200 E., 2020/9467 K ,“...-19.11.2012 tarihinde, sanığın uyuşturucu madde sattığı iddia olunan ve hakkında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan ayrı soruşturma yürütülen Sanık'dan ele geçirilen maddenin analizine ilişkin Adli Tıp Kurumu veya Kriminal Polis Laboratuvarından alınmış ekspertiz raporunun dosyada bulunmadığı anlaşıldığından, bu maddenin "uyuşturucu madde niteliğini taşıyıp taşımadığına" dair uzmanlık raporu var ise aslı yada onaylı örneği, yok ise maddenin "uyuşturucu madde niteliğini taşıyıp taşımadığına" ilişkin ekspertiz raporu alınmasından sonra, tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirilerek sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden...”,

⁴¹⁴ Yaşar, **a.g.e.**, ss. 228-230.

⁴¹⁵ Zafer, **a.g.e.**, s.15; Elmas, **a.g.e.**, s. 53-55.

miktarlara uygun olup olmadığının hesap edilmesini, hesaplanamıyorsa kullanıma elverişli olup olmadığı tespit edilmesi gerektiğine karar vermektedir⁴¹⁶.

3.4.2.1.2. Satışa Arz Etmek

Satışa arz etmek fiili, kanun maddesinde yer alan bir diğer seçimlik harekettir. TCK m.188/3’de “satışa arz” ifadesinin tanımına yer verilmemiştir. Doktrinde satışa arz etmek eylemi; “*Bir kimsenin maliki ya da zilyedi olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satmak için, satma iradesini açığa vuran herhangi bir davranışta bulunması*” olarak ifade edilmiştir⁴¹⁷.

Satışa arz etmek fiilinde, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanım amacı haricinde failde bulunması gerekir. Failin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satmak amacıyla yapacağı müşteri arama, pazarlık yapma, bedel hususunda anlaşma gayreti, kaparo alma gibi bütün fiiller satışa arz olarak tanımlanacaktır⁴¹⁸.

Suçun ortaya çıkarılması ve delil elde etme amacıyla kolluk görevlilerinin alıcı kılığına girmek suretiyle uyuşturucu ya da uyarıcı madde satın almak için faille iletişim kurması ve failin anlaşma safhasında yakalanması halinde; satışa arz eylemi gerçekleşmiş olacaktır⁴¹⁹. Yargıtay da⁴²⁰ kolluk görevlilerinin alıcı kılığında failden bu maddeleri satın almaya çalışması fiilini, satışa arz şeklinde tanımlamaktadır.

Satışa arz etmek eylemi, sırf hareket suçu olduğundan teşebbüse elverişli değildir. Fail, alıcıyla satışa ilişkin görüşmelere başladığı anda suç gerçekleşmiş olur⁴²¹ ve Yargıtay kararları da bu yöndedir⁴²².

⁴¹⁶ Y. 10 CD., 20.10.2020, 2020/5327 E., 2020/5873 K.

⁴¹⁷ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s. 363

⁴¹⁸ Elmas, **a.g.e.**, s. 63; Yargıtay bir kararında sanığın “buyur abi ne lazımdı” biçimindeki beyanını satışa arz şeklinde kabul etmiştir, bkz. Y. 20 CD., 14.05.2019, 2018/2311 E., 2019/2970 K.

⁴¹⁹ Muhammed Demirel, “Uyuşturucu Madde Ticareti Suçlarında Alıcı Kılığına Giren Kolluk Görevlisinin Hukuki Niteliği ve Cezalandırılabilirliği”, **Ceza Hukuku Dergisi**. C: 13, S:36, Nisan 2018 s. 110; Tezcan-Erdem-Önok, **a.g.e.**, ss. 850-851; Kolluk görevlisinin delil elde etmek için faili başka türlü işlemeyeceği bir suça azmettirmesi ve bu delillerin yargılamada kullanılması halinde adil yargılanma hakkının (AİHS m.6/1) ihlal edildiğine karar vermiştir, bkz. Burak Hun v. Türkiye, 17570/04, 15.12.2009.

⁴²⁰ Yargıtay CGK., 19.06.2007, 2007/10-108 E., 2007/152 K.,

⁴²¹ Kızıl, **a.g.e.**, s. 193.

⁴²² Yargıtay 20 CD., 28.02.2019, 2019/544 E., 2019/1255 K.,

3.4.2.1.3. Başkalarına Vermek

“Bşkalarına vermek”, bir kişinin hâkimiyetinde olan uyuşturuğu ya da uyarıcı maddenin, herhangi bir maddi menfaat sağlamaksızın, ruhsatsız ya da ruhsata aykırı bir biçimde başka bir şahsın hâkimiyetine geçirilmesidir⁴²³. Fail, kendisinde bulunan bu maddeleri farklı amaçlarla bir başkasına verebilir⁴²⁴. Kanun koyucunun bu seçimlik hareketi düzenlemesinin nedeni; bu maddelerin dağıtılmasının ve kullanılmasının önlenmek istenmesidir.

Bu maddelerin, kazanç getirmeyecek karşılıklarla verilmesi fiili de başkalarına vermek şeklinde kabul edilecektir. Örneğin fail, cinsel ilişki karşılığında bu maddeleri verirse eylemi, maddi bir yarar sağlanmadığından failin fiilinin başkalarına vermek şeklinde kabul edilmesi gerekmektedir⁴²⁵. Başkalarına vermek fiilinde, bu maddeleri failin hangi amaçla verdiğinin bir önemi bulunmamaktadır⁴²⁶.

Yine bu maddelerin aynı ortam içinde birlikte kullanılması durumunda da başkalarına verme fiili söz konusu olmaz. Bu durumda TCK m.191’de öngörülen kullanmak amacıyla uyuşturuğu madde bulundurma suçuna ilişkin değerlendirme yapılması gerekmektedir ve Yargıtay kararları da bu yöndedir⁴²⁷. Öte yandan, bir kişiye iradesi haricinde bu maddelerin verilmesi durumunda Yargıtay, TCK m.188/3 çerçevesinde uyuşturuğu ya da uyarıcı madde bulundurma ve kasten yaralama suçlarının gerçekleştiğine karar vermiştir⁴²⁸.

---

⁴²³ Elmas, **a.g.e.**, s. 64.

⁴²⁴ Sevdim, **a.g.e.**, s. 141.

⁴²⁵ Kıldıl, **a.g.e.**, s. 193.

⁴²⁶ Yargıtay CGK., 25.03.2014, 2013/10-637 E., 2014/137 K.,

⁴²⁷ Y. 9. CD., 20.03.2017, 2015/14000 E., 2017/641 K.,

⁴²⁸ YCGK, 21.06.2011, 2011/10-120 E., 2011/143 K.

3.4.2.1.4. Sevk Etmek

Sevk etmek kelimesi sözlükte; “göndermek, götürmek” olarak ifade edilmiştir⁴²⁹. Sevk etmek eylemi, “*bir kimsenin, maliki veya zilyedi bulunduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma dışında bir amaçla bir yerden başka bir yere, bir başkası aracılığıyla göndermesi*” şeklinde doktrinde tanımlanmıştır⁴³⁰. Bu hüküm uygulamada olası sorunların oluşmasını engellemek amacıyla getirilmiştir⁴³¹. Zira sevk etme fiilinde uyuşturucu ya da uyarıcı madde bizzat fail tarafından değil, bir başkası vasıtasıyla taşınır. Sevk etme fiilinin, nakletmek fiilinden farkı budur. Başka bir deyişle, bu maddeleri gönderen şahıs, sevk etme; bizzat götüren şahıs ise nakletme fiini işlemiş olacaktır ve Yargıtay kararları da bu doğrultudadır⁴³².

Sevk etme fiilinin meydana gelmesi için failin, salt kullanım amacı haricinde hareket etmesi gerekir. Sadece kişisel kullanım amacıyla hareket ederse fail, TCK m.191’deki suç oluşacaktır⁴³³. Ayrıca sevk etme fiilinin kargo ya da posta gibi hangi nakil vasıtalarıyla yapıldığının suçun gerçekleşmesinde bir etkisi bulunmamaktadır. Nakleden şahsın taşıdığı şeyin bu maddelerden olduğunu bilip bilmemesi, kendi hukuki durumunun belirlenmesi bakımından önemlidir⁴³⁴.

Yine sevk etme fiili, ülke içinde yapılmalıdır. Bu maddelerin yurt dışına sevki veya yurt dışından ülkemize sevki halinde TCK m.188/1’deki ihraç veya ithal eylemleri oluşacaktır. Bununla birlikte, sevk etme fiilinde failin bir maddi yarar elde edip etmediği veya gönderilen maddenin alıcıya teslimi, suçun işlenmesi bakımından önemli değildir⁴³⁵.

⁴²⁹ <https://sozluk.gov.tr>, Erişim tarihi: 5.11.2024.

⁴³⁰ Tezcan-Erdem-Önok, **a.g.e.**, s. 839.

⁴³¹ 29.06.2005 tarih ve 5377 sayılı Kanun m.22 gerekçesi.

⁴³² YCGK, 12.04.2016, 2014/10-75 E., 2016/186 K.,

⁴³³ Snar, **a.g.e.**, s. 91.

⁴³⁴ Kıdıl, **a.g.e.**, s.198.

⁴³⁵ Elmas, **a.g.e.**, s. 67.

3.4.2.1.5. Nakletmek

Nakletmek fiilinin sözlük anlamı, “Bir yerden alıp başka bir yere iletme, aktarma, taşıma, geçirme, aktarım”dır. Doktrinde nakletme fiili, “*bir kimsenin maliki ya da zilyedi bulunduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma dışında bir amaçla bir yerden başka bir yere bizzat götürmesi*” olarak ifade edilmiştir⁴³⁶. Yargıtay da nakletme fiilini, “*bir kimsenin uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi kullanma dışında bir amaçla bir yerden başka bir yere götürülmesi olarak anlaşılmalıdır.*” şeklinde ifade etmiştir⁴³⁷. Yine Yargıtay, nakletmenin bedelsiz de yapılabileceğini ve nakleden şahsın, uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin zilyedi ya da maliki olmasının mecburi bir unsur olmadığını ifade etmiştir⁴³⁸.

Bu maddeler bir vasıtayla veya kişinin bizzat kendi üstünde nakledilebilir⁴³⁹. Nakletme eylemi, ülke sınırları içinde yapılmış olmalıdır. Yine bu suçun gerçekleşebilmesi için, nakletme eyleminin kişisel kullanım amacı haricinde yapılması gerekmektedir⁴⁴⁰. Ayrıca Yargıtay’a göre fail, naklettiği eşyanın bu maddelerden biri olduğunu biliyor olmalıdır⁴⁴¹.

Doktrinde suçun tamamlanması için bu maddelerin hedeflenen yere götürülmesi gerektiği ileri sürülse de⁴⁴², katıldığımız görüş uyarınca, bu maddelerin götürülmesi ile suç tamamlanmış olduğundan nakletme eyleminin tamamlanması için amaçlanan yere götürülmesine gerek bulunmamaktadır⁴⁴³.

⁴³⁶ Yokuş Sevik, **a.g.e.**, s. 363.

⁴³⁷ YCGK, 01.12.2020, 2018/20-179 E., 2020/488 K.,

⁴³⁸ YCGK, 16.05.2017, 2015/10-706 E., 2017/281 K. .,

⁴³⁹ Sınar, **a.g.e.**, s.91.

⁴⁴⁰ Sahir Erman ve Çetin Özek, **Kamunun Selametine Karşı İşlenen Suçlar**, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1995, s. 278.

⁴⁴¹ Yargıtay CGK, 05.04.2016, 2015/9-668 E., 2016/171 K.,

⁴⁴² Elmas, **a.g.e.**, s. 67.

⁴⁴³ Sevdin, **a.g.e.**, s. 143-144.

3.4.2.1.6. Depolamak

Depolamak, sözlükte; “Saklamak veya korumak amacıyla ambara koymak, depo etmek, biriktirmek, ambarlamak” şeklinde tarif edilmiştir⁴⁴⁴. Doktrinde depolamak, “*uyuşturucu veya uyarıcı maddenin herhangi bir yerde tutulması*⁴⁴⁵” veya “*kişinin doğrudan hakimiyet alanında bulunduramayacağı veya kontrol edemeyeceği miktarda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin belli bir yerde saklanması tutulması*”⁴⁴⁶ olarak ifade edilmiştir.

Depolamak fiilinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin korunduğu yerin gerçek bir depo olması zorunlu olmayıp, fail, başkasına ait olan bu maddeleri kendi evi, işyeri, otoparkı, ahır veya saklama amacıyla uygun gördüğü bir yere koyabilir. Yargıtay⁴⁴⁷; sanığın babasına ait olan uyuşturucu maddeyi yatağının altında saklaması fiilini depolamak şeklinde kabul etmiştir. Depolama eyleminin faili, bu maddelerin maliki olmamaktadır.

Yine fail kullanma kastıyla uyuşturucu maddeyi almış ve bu madde kişisel kullanım sınırları içinde ise depolama fiili oluşmaz ve TCK m.191 kapsamında değerlendirme yapılmalıdır.

3.4.2.1.7. Satın Almak

Doktrinde satın alma eylemi, “*uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerindeki hukuki veya fiili tasarruf edebilme hakkını bir bedel veya sair karşılık mukabilinde elde etmek*” olarak ifade edilmiştir⁴⁴⁸. Yargıtay da bu fiili⁴⁴⁹, “*uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin üzerinde tasarruf edebilme hakkının bir bedel veya başka bir değer karşılığı elde edilmesi*” şeklinde tanımlamıştır.

Diğer eylemlerde olduğu gibi, satın alma eyleminin ülke içinde gerçekleşmesi gerekir. Yargıtay da, yabancı bir ülkeden getirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin

⁴⁴⁴ <https://sozluk.gov.tr>, Erişim tarihi: 5.11.2024; Sevdin, **a.g.e.**, s. 143.

⁴⁴⁵ Tezcan-Erdem-Önok, **a.g.e.**, s. 840.

⁴⁴⁶ Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe, **a.g.e.**, s. 768

⁴⁴⁷ Y. 10 CD, 01.07.2014, 2014/3248 E., 2014/5067 K.,

⁴⁴⁸ Erman ve Özek, **a.g.e.**, s. 273

⁴⁴⁹ YCGK, 21.06.2011, 2011/10-120 E., 2011/143 K.,

satın alınması durumunda, bu maddelerin ithali suçunun, bu suça iştirak edildiğine dair kanıt yoksa satın alma suçunun oluşacağını belirtmektedir⁴⁵⁰.

Satın alma eyleminin gerçekleşebilmesi için failin, bu maddeleri kullanım amacı dışında alması gerekmektedir. Fail, bu maddeleri kişisel kullanım amacıyla alıyorsa TCK m.191'deki suç oluşabilecektir⁴⁵¹. Yargıtay da bu maddeleri satın alan failin amacının tespit edilmesi gerektiğini belirtmektedir⁴⁵².

Failin, uyuşturucu maddeyi satan kişiden, bu maddeyi satın almayı gerçekleştirmeden evvel kolluk tarafından yakalanması durumunda, TCK m. 188/3'deki satın alma fiilinden söz edilemeyecektir. Bu durumda Yargıtay, işlenemez suç bulunduğunu belirtmektedir⁴⁵³.

3.4.2.1.8. Kabul Etmek

Uyuşturucu ya da uyarıcı madde ticareti suçunun seçimlik hareketlerinden olan kabul etmek fiili, bu maddeler üstünde tasarruf yapma yetkisinin herhangi bir ücret ya da karşılık vermeden alınabilmesidir⁴⁵⁴. Yargıtay da kabul etmek fiilini; *“bir kişinin başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliğini herhangi bir karşılık vermeden üzerine alması”* olarak belirtmiştir⁴⁵⁵. Kabul etme fiilinin satın alma fiilinden farkı, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin herhangi bir karşılık veya bedel olmadan alınmasıdır⁴⁵⁶.

Fail bu maddeleri kullanma kastıyla hareket etmişse ve ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı da kişisel kullanım sınırları içerisindeyse TCK m. 188/3 çerçevesinde kabul etme fiili değil, TCK m. 191 kapsamında yer alan

⁴⁵⁰ Y. 10 CD., 09.04.2015, E.2014/8977, K. 2015/30879,

⁴⁵¹ Kıdıl, **a.g.e.**, s. 203.

⁴⁵² Y. 10 CD., 02.12.2013, 2012/21843 E., 2013/10873 K.

⁴⁵³ Y. 10 CD., 26.11.2019, 2019/2835 E., 2019/7422 K., *“Olay tutanağı, sanıkların savunmaları ve tüm dosya kapsamına göre; sanık ... diğer sanık ...'dan kullanmak için uyuşturucu madde satın almaya geldiği sabit ise de, kolluk görevlilerinin sanık gelmeden önce...da bulunan uyuşturucu maddelere el koymuş olması nedeniyle, sanık ...'in uyuşturucu madde alması fiilen mümkün olmadığından, teşebbüs aşamasında kalan eyleminin "işlenemez suç" niteliğinde olduğu ve suçun yasal unsurlarının gerçekleşmediği gözetilmeksizin, beraat kararı yerine, mahkûmiyet kararı verilmesi,”*

⁴⁵⁴ Erman-Özek, **a.g.e.**, s. 277.

⁴⁵⁵ YCGK, 21.06.2011, E.2011/10-120, K. 2011/143.,

⁴⁵⁶ Elmas, **a.g.e.**, s. 77.

suç oluşabilecektir⁴⁵⁷. Kabul etme fiili, bu maddelerin failin fiili hâkimiyet alanına girmesiyle tamamlanır.

3.4.2.1.9. Bulundurmak

“Bulundurmak” kelimesinin sözlük anlamı, “Var olmasını, hazır bulunmasını sağlamak, eksik etmemek”tir. Bulundurma fiili, failin kendisi ya da başkasına ait uyuşturucu veyahut uyarıcı maddeler üstünde fiili veya hukuki hakimiyet kurarak, bu maddeyi ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak kurduğu hâkimiyet altında tutmasıdır⁴⁵⁸. Yargıtay⁴⁵⁹ bulundurma fiilini, “...bir kişinin kendisine veya başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcımaddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak fiili egemenliği altında ve o madde üzerinde tasarruf olanağı bulunacak şekilde elinde tutması” olarak tarif etmiştir.

Bulundurma fiili, bu maddelerin ev, eklenti, araç ve iş yeri gibi belirli yerlerde korunarak veya failin üstünde tutması şeklinde gerçekleşebilir. Bu maddelerin korunması için tutulduğu yerin faile ait olup olmadığına önemi bulunmamaktadır⁴⁶⁰.

Bulundurma fiilinin oluşabilmesi için; suça konu bu maddelerin kullanım amacı haricinde bulunduruluyor olması gerekir. Yargıtay⁴⁶¹ bulundurma fiilinde, bu maddelerin ele geçirildiği yer, zaman, bu maddelerin çeşidi ve miktarına bakılarak, failin kastının kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak olup olmadığını belirlenmesi gerektiğine karar vermektedir.

Ayrıca, fail, bir başka şahsa iftira atmak, yaralamak ya da öldürmek için bu maddeleri bulundurmuş olabilir. Bu durumlarda da fail açısından TCK m. 188/3 kapsamında bulundurma fiili oluşacaktır. Yine Yargıtay⁴⁶², uyuşturucu maddenin katılanın içtiği kahvesine konulması biçiminde oluşan fiilin, uyuşturucu veya uyarıcı

⁴⁵⁷ Erman-Özek, **a.g.e.**, s. 278

⁴⁵⁸ Zafer, **a.g.e.**, s.16.

⁴⁵⁹ YCGK, 17.10.2017, E.2017/10-797,K. 2017/415,

⁴⁶⁰ Erman-Özek, **a.g.e.**, s. 274

⁴⁶¹ YCGK., 26.11.2020, E.2019/10-326,K., 2020/481,

⁴⁶² YCGK, 21.06.2011, E.2011/10-120, K. 2011/143, aynı yönde bkz. Yargıtay 10 CD., 04.02.2021, 2019/6449 E., 2021/1648 K ; Yargıtay 10 CD., 01.11.2019, 2019/2597 E., 2019/6951 K.,

madde bulundurma ve kasten yaralama suçunu oluşturduğunu belirtmiştir. Yargıtay, kolluk görevlilerinin alıcı olarak failden bu maddeleri satın alması halinde, olayda gerçek bir satış olmadığından, bu fiili bulundurma olarak tanımlamıştır⁴⁶³.

3.4.3. Fail

Uyuşturucu ya da uyarıcı madde ticareti suçları herkes tarafından işlenebilir⁴⁶⁴. Bu suçun faili sadece gerçek kişiler olabilir. TCK m.189'a göre suçun bir tüzel kişinin faaliyeti kapsamında işlenmesi durumunda tüzel kişi hakkında bunlara ilişkin güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

Yasada bu suçun faili olunabilmesi için belirli koşullar aranmamıştır. Bu anlamda bahse konu suç tipi, özgü suç niteliğinde değildir. Fakat suçun TCK m.188/8'de⁴⁶⁵ gösterilen sağlık alanındaki bazı meslekleri yapan kişiler tarafından işlenmesi suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiştir.⁴⁶⁶ Yine TCK m.188/5'e göre, *"suçun üç ya da daha fazla kişi tarafından birlikte veya suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde"* işlenmesi durumu da nitelikli hal olarak kabul edilmiştir.

3.4.4. Mağdur

Mağduru toplum olan bu suçlarda, toplumun genel sağlığının tehlikeye düşmesi ya da zarar görme ihtimalinin oluşması yeterli olup başkaca zararlı bir neticenin varlığı aranmaz. Bu suçların kamu sağlığına karşı işlenmiş kabul edilmesinin nedeni, çoğunlukla mağdurunun belirsiz olması ve bu suçların işlenmesi esnasında bütün toplumun ortak değerlerinin hedef alınmasıdır⁴⁶⁷.

⁴⁶³ YCGK., 28.04.2015, 2014/10-462 E., 2015/135 K ,

⁴⁶⁴ Zafer, **a.g.e.**, s.212.

⁴⁶⁵ TCK m.188/8'de *"tabip, dış tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, dış teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile işgal eden kişi"*ler tarafından işlenmesi halinde ceza artırılabacaktır.

⁴⁶⁶ Elmas, **a.g.e.**, s.11.

⁴⁶⁷ Mert Asker Yüksektepe, **Türk Ceza Kanunu Genel Hükümleri Dahilinde Yargıtay Ceza Genel Kurulu İlamları İle Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul 2020, s.19-20; Öner, **a.g.e.**, s.78; Yolcu, **a.g.e.**, s.19.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, TCK'da “Topluma karşı suçlar” kısmında düzenlendiğinden ötürü suçun mağduru toplumu meydana getiren tüm bireylerdir, yani toplumdur. Bu suçlar, sadece kullanan şahıslar üstünde değil bütün toplum bakımından büyük bir tehlike yaratmaktadır. Bu yüzden, kişilerin veya kurumların doğrudan zarar görmeleri söz konusu olmadığından, uyuşturucu madde ticareti suçlarında açılan davalara katılma ve verilen kararı istinaf veya temyiz etme hakları bulunmamaktadır⁴⁶⁸.

3.4.5. Suçun Manevi Unsuru

TCK'nın 188. maddesinde tanımlanan suçlar, kasten⁴⁶⁹ işlenebilir. Suçun meydana gelebilmesi için kast yeterlidir⁴⁷⁰. Bu suçların taksirli hali düzenlenmemiştir. TCK m. 188' de düzenlenen suçlar açısından kastın unsurları olan bilme ve isteme unsurları açısından incelemek gerekirse; m.188/3'deki suçlarda, failin suça konu maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi gerekmektedir⁴⁷¹.

Failin uyuşturucu madde olduğunu bilmemesi, kastı ortadan kaldırır⁴⁷². Suçun unsurlarına ilişkin bilgisizlik ya da yanlış bilgi, suçun maddi unsurlarında hata halinin ortaya çıkmasına yol açacaktır. Suçun maddi unsurlarına dair hata, fiilin suç oluşturabilmesi için bulunması gereken zorunlu unsurlara ilişkin yanılgıdır. Unculuk yapan ve un çuvalı taşıyan nakliyecinin, aracında yapılan aramada uyuşturucu madde ele geçirilmişse, nakliyecinin bunun uyuşturucu madde olduğunu bilmemesi sebebiyle bu suç bakımından kastın bulunduğu söz edilmez. Bu noktada TCK m.30'da yer alan hata hükmü uygulanmalıdır.

Yine uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunda, kanunda öngörülen tüm seçimlik hareketler açısından, ele geçirilen maddenin kişisel kullanım için mi yoksa kullanım amacı haricinde olduğunun tespiti, kastın belirlenmesi bakımından önem arz etmektedir. Failin olaya dair beyanı ile somut olayda maksadın net bir şekilde

⁴⁶⁸ Y. 20.C.D. 28.05.2018, 2015/10354E, 2018/2498K.

⁴⁶⁹ Kast, TCK 21. maddesinde, “suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir” şeklinde ifade edilmiştir.

⁴⁷⁰ Öner, **a.g.e.**, s.140.

⁴⁷¹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s.325.

⁴⁷² Tezcan-Erdem-Önok, **a.g.e.**, s.844 .

ortaya çıkarılmaması halinde, şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereğince; failin beyan ettiği ve lehine olacak duruma göre değerlendirme yapılmaktadır. Ancak yukarıda belirttiğimiz üzere Yargıtay⁴⁷³, maddenin ele geçirildiği yer ve zaman, maddenin türü ve miktarına ve bazen hassas tartı gibi gereçlere bakılarak ve varsa telefon görüşmeleri gibi diğer delillere⁴⁷⁴ bakılarak kastın belirlenmesi gerektiğine karar vermektedir.

Bu suçun olası kastla işlenmesi mümkündür. Örneğin taksici olan failin, önceden tanıdığı ve uyuşturucu maddelerle ilgisinin olduğunu bildiği kişinin teslim ettiği ve içinde ne olduğunu kendisine söylenmeyen paketi başkasına götürmesi halinde, pakette uyuşturucu madde olduğunu öngörmesine karşın TCK m. 188/3’de yer alan nakletme fiilini işleme sebebiyle, failin olası kastla hareket ettiği söylenebilir.

3.4.6. Hukuka Aykırılık Unsuru

Suç oluşturan bir eylemin önemli özelliklerinden biri de, hukuka aykırı olmasıdır. Hukuka aykırılık, gerçekleşen bir eylemin hukuk sisteminde uygun olmaması ve sakıncalı kabul edilmesidir. Hukuka aykırılığın suçun düzenlendiği maddede özel olarak yer aldığı hallerde ise hukuka özel aykırılıktan söz edilecektir⁴⁷⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun oluşabilmesi için, yukarıda gösterilen eylemler, ruhsatsız ya da ruhsata aykırı şekilde işlenmelidir. Bu kapsamda madde metninde, ruhsatsız ya da ruhsata aykırılık unsuru, hukuka özel aykırılık hali olarak belirtilmiştir. Ayrıca TCK m.188/7’de yer alan suç açısından öngörülen fiillerin, resmi makamların izni olmadan yapılması da hukuka özel aykırılık hali olarak gösterilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin ruhsat ve izin hususları; “2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanun ve 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddeler ile ilgili Kanun’da” düzenlenmiştir. Anılan Kanunlar

⁴⁷³ YCGK., 26.11.2020, E.2019/10-326,K., 2020/481.

⁴⁷⁴ Y. 10. CD., 01.03.2021, 2020/8296 E., 2021/2849 K

⁴⁷⁵ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.287; Hamide Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 363.

çerçevesinde verilen ruhsat ya da izin kapsamında TCK m.188/3'deki eylemlerin yapılması durumunda, eylemler hukuka uygun bir biçimde meydana çıkacağından suç gerçekleşmeyecektir⁴⁷⁶. Örneğin ilaç yapılmak için, usulüne uygun bir biçimde alınmış ruhsatla yurt içinde sevk edilmesi halinde, fiil hukuka aykırı olmadığından, suç da ortaya çıkmayacaktır. Ancak, ele geçirilen uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin ruhsatta gösterilen madde haricinde farklı bir madde olması durumunda, hukuka aykırılık unsuru gerçekleşecektir⁴⁷⁷.

Bu suç açısından hukuka uygunluk nedenleri de bulunmaktadır⁴⁷⁸. Örneğin uyarıcı maddenin tıp alanında kullanılması bir hukuka uygunluk nedenidir. Yine gizli soruşturmacı olan kolluk görevlilerinin uyuşturucu satın almaya çalışması da CMK m.139 kapsamında hukuka uygunluk nedeni kabul edilecek ve suç oluşmayacaktır.

3.4.7. TCK md. 188/6. Fıkrasında Düzenlenen Suç

TCK m.188/6'da “*üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından*” yukarıdaki fıkraların uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme kapsamında TCK m.188/3 de aralarında bulunduğu hükümlerin uygulanacaktır⁴⁷⁹. Bu fıkra gerekçesinde, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin olarak, üçüncü fıkrada yer alan hükümlerin, üretimi resmî makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen (yeşil ve kırmızı) reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde bakımından da tatbik edileceği kabul edilmiştir.

Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğünce yayınlanan genelge ile denetime tabi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kırmızı reçeteye, psikotrop maddelerin ise yeşil reçeteye verilmesi usulü belirlenmiştir⁴⁸⁰. Bu fıkra idarenin düzenleyici işlemleri ile suç ve ceza düzenlenemez ilkesine aykırılık oluşturduğu,

⁴⁷⁶ Sevdim, **a.g.e.**, s. 162.

⁴⁷⁷ Tezcan-Erdem-Önok, **a.g.e.**, s.844.

⁴⁷⁸ Artuk-Gökçen-Yenidünya, **a.g.e.**, s.398.

⁴⁷⁹ Balcı, **a.g.e.**,s.214; Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s.245.

⁴⁸⁰ Öz dabakoğlu, **a.g.e.**, s.126; Ögel, **a.g.e.**, s.5.

hükmün uygulanmasında belirsizliklerin ve uygulamada duraksamaların meydana çıkacağı biçiminde haklı eleştiriye maruz kalmaktadır⁴⁸¹.

3.4.8. TCK md. 188/7. Fıkrasında Düzenlenen Suç

TCK m.188/7’de yer alan suçtaki seçimlik hareketler, TCK m.188/1-3’deki seçimlik hareketler ile aynı olsa da, her iki suçun konusunu meydana getiren maddeler farklıdır. TCK m.188/7’de⁴⁸² öngörülen suçun konusunu; uyuşturucu veya uyarıcı tesiri olmamakla birlikte, bu maddelerin üretiminde kullanılan ve ithal ya da imali izne tabi olan maddeler oluşturmaktadır.

Uygulamada ele geçirilen maddenin, uyuşturucu veya uyarıcı tesiri olan bir madde olup olmadığı ve uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılıp kullanılmadığı konusunda başta Adli Tıp 5. İhtisas Kurulu olmak üzere bilirkişi raporu alınmalıdır. Bununla birlikte, ele geçen maddenin, ithal ya da imalinin resmi makamların iznine tabi olup olmadığı konusunda Sağlık Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı’ndan bilgi alınmalıdır⁴⁸³.

3.4.9. Suçun Nitelikli Halleri

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında cezanın artırılmasını öngören nitelikli haller, TCK’nın 188. maddesinin üçüncü, dördüncü, beşinci ve sekizinci fıkralarında öngörülmüştür.

TCK m.188/3’e göre uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması halinde⁴⁸⁴ verilecek ceza 15 yıldan az olamayacaktır. Madde gerekçesinde belirtildiği gibi bu hükmün getirilmesinin amacı; “Anayasanın “Ailenin korunması ve çocuk hakları” başlıklı 41. maddesinde çocukların korunması; “Gençliğin korunması” başlıklı 58. maddesinde ise, gençleri uyuşturucu

⁴⁸¹ Balcı, **a.g.e.**,s.214 vd; Öner, **a.g.e.**,s.160 vd.

⁴⁸² TCK m.188/7’de “...uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi; ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden” eylemleri suç şeklinde tanımlanmıştır.

⁴⁸³ Y. 10 CD., 19.01.2012, 2011/10807 E., 2012/343 K .

⁴⁸⁴ TCK m.6/1-b’ye göre çocuk “henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişidir”.

maddelerden, suçluluk ve benzeri kötü alışkanlıklardan korunması için gereken önlemleri alma görevinin Devlete verilmesidir.Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler; çocuklara, bağımlının fiziksel ve ruhsal sağlığıyla aile ve iş yaşamına ve genel olarak toplumsal düzene büyük zararlar vermektedir.

Bu maddelerin verildiği veya satıldığı şahsın çocuk olup olmadığını belirlenmesinde, fiilin gerçekleştiği tarih göz önüne alınmalıdır ve Yargıtay kararları da bu yöndedir⁴⁸⁵. Çocuğun yaşına ilişkin uyumsuzluk olması halinde, nüfus kayıtları değil, kemik yaşına göre belirlenecek gerçek yaşı göz önüne alınmalıdır⁴⁸⁶.

Bununla birlikte, TCK m.188/4-a'da uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun konusunu oluşturan maddenin; eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması, daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal şeklinde yer almıştır⁴⁸⁷. Bu hükmün getirilmesinin sebebi, maddede gösterilen maddelerin sağlık bakımından zararlarının fazla, bağımlılık seviyesinin yüksek ve bağımlı kişilerin tedavilerinin güç olmasıdır⁴⁸⁸. Yargıtay, monoasetilmorfini (6 - MAM) TCK m.188/4 kapsamında kabul ederken⁴⁸⁹, esrar, afyon sakızı ve ham afyonu⁴⁹⁰ bu madde kapsamında kabul etmemiştir.

Yine bu fıkranın (b) bendine göre “Üçüncü fıkradaki fiillerin; okul⁴⁹¹, yurt, hastane, kışla veya ibadethane⁴⁹² gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunan bina ve tesisler⁴⁹³ ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi” de suçun nitelikli halini oluşturmaktadır.

⁴⁸⁵ Y.10. CD., 13.03.2017, 2016/3304 E., 2017/982 K.,

⁴⁸⁶ Y.10. CD., 21.10.2016, 2016/2000 E., 2016/3211 K.

⁴⁸⁷ Y. 10. CD., 09.02.2021, 2020/1775 E., 2021/1809 K.,

⁴⁸⁸ Özbek,Doğan, Bacaksız veTepe, **a.g.e.**, s.770

⁴⁸⁹ Y.20. CD., 07.11.2017, 2017/1683 E., 2017/5863 K.,

⁴⁹⁰ Y.10. CD., 23.02.2021, 2020/14650 E., 2021/2521 K.

⁴⁹¹ Yargıtay 10. CD., 03.11.2020, 2020/15700 E., 2020/6490;

⁴⁹² Yargıtay 10. CD., 18.11.2020, 2020/13529 E., 2020/7843 K.,

⁴⁹³ Maddede yer alan *sosyal amaçla toplu bulunan bina ve tesisler*kavramının farklı mahkemelerce değişik sonuçlara ulaşarak ceza artırımı ya da artırılmaması sonuçlarına yol açabileceği ileri sürülerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 13. ve 38. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüşse de Anayasa Mahkemesi, katılmadığımız kararında düzenlemenin, kanunilik ve belirlilik ilkelerine aykırı olmadığını belirterek itirazı reddetmiştir, bkz. AYM, 08.11.2018, 2017/179 E., 2018/106 K., RG: 29.11.2018- 30610,

TCK'nın 188. maddesinin beşinci fıkrasında; *“uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi haline verilecek cezanın yarı oranında, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde ise cezanın bir kat artırılacağı”* düzenlenmiştir.

Son olarak TCK m.188/8'e göre bu maddedeki suçların hekim, diş hekimi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla ya da ecza ticaretiyle uğraşan kişi tarafından işlenmesi durumunda, verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır⁴⁹⁴. Failin bu madde kapsamında cezalandırılabilmesi için failin bu meslekleri fiilen icra ediyor olması gerekir. Fail, bu mesleklerden birini bırakmış veya emekli olmuşsa bu fıkra uygulanmayacaktır⁴⁹⁵.

3.4.10. Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık, failin suçu işlendikten sonra pişmanlık duyarak işlediği suça yönelik bazı hareketlerde bulunması sonucunda, cezayı ortadan kaldıran ya da cezanın indirilmesine sebep olan hususlardır⁴⁹⁶. Etkin pişmanlık durumları, ceza kanunlarında düzenlenen ilgili suç türleri açısından özel hükümler bölümünde yer almıştır.

Etkin pişmanlık suçu ortadan kaldırmaz ve failin kusurluluğu üstünde de bir etkisi yoktur. Etkin pişmanlık durumu, suçun işlenmesinden sonra ele alınmalıdır⁴⁹⁷. Etkin pişmanlık düzenlemeleri ile suç ve suç delilleri ortaya çıkarılmakta ve maddi gerçeğe de ulaşılmaktadır. İnsan sağlığı için çok tehlikeli olan uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin, kullanıcılara ulaşması engellenecektir. Bu açıdan etkin pişmanlığa dair hükümlerde; failer etkin pişmanlığa teşvik edilmektedir⁴⁹⁸.

Uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin ticareti suçlarında TCK m.192/1 ve 192/3'de etkin pişmanlık durumları yer almıştır. Maddenin birinci fıkrasında cezayı

---

⁴⁹⁴ Balcı, **a.g.e.**, s.220.

⁴⁹⁵ Akkaya, **a.g.e.**, s.167.

⁴⁹⁶ Hakan Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 521

⁴⁹⁷ Kıdıl, **a.g.e.**, s. 256.

⁴⁹⁸ Erman-Özek, **a.g.e.**, s. 307, 310.

ortadan kaldıran, üçüncü fıkrasında ise cezanın indirilmesine sebep olan etkin pişmanlık halleri tanımlanmaktadır.

Cezayı ortadan kaldıran kişisel etkin pişmanlık durumu, TCK m 192/1’de yer almıştır. Bu fıkranın tatbik edilebilmesi için yasada yer alan bazı koşulların gerçekleşmiş olması gerekir⁴⁹⁹. Koşulların gerçekleşmesi halinde soruşturma safhasında şüpheli açısından takipsizlik kararı, kovuşturma safhasında ise sanık için ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilir⁵⁰⁰. Bu maddedeki etkin pişmanlıktan yararlanılabilmesi için öncelikle anılan maddelerin ticareti suçunun faili veya bu suça iştirak etmiş olunması gerekir. Bu hüküm, örgütlü suçlarda olduğu gibi bireysel suçlar açısından da geçerlidir⁵⁰¹. Yargıtay⁵⁰², m.188/3’teki suçun bireysel işlenmesi halinde failin kendi suçunu ihbar etmesi, suçunun ortaya çıkmasını sağlaması veya elindeki uyuşturucu maddeleri iade etmesi durumunda m.192/1’deki etkin pişmanlık hükmünden faydalanabileceğine karar vermektedir.

Doktrinde kendisinin iştirak etmediği fakat bir başkasının suçunu haber vermesinde de TCK m.192/1 hükmünden yararlanacağı ifade edilmişse de⁵⁰³, kanaatimizce sanık, bireysel olarak işlediği ticaret suçunda kendi suçunu ihbar etmesi durumunda cezasızlık getiren etkin pişmanlıktan faydalanabilir ve Yargıtay da bu görüştedir⁵⁰⁴.

Fail, ihbarını, bu maddelerin ticareti suçunu resmi makamlar öğrenmeden önce yapmış olmalıdır⁵⁰⁵. Aksi durumda m.192/1 değil m.192/3 uygulama alanı bulur⁵⁰⁶. TCK’da ihbarın yapılacağı resmi makamlar yer almasa da CMK m.158’de

⁴⁹⁹ Y.C.G.K. 11.02.2020, 2018/345E, 2020/73K.

⁵⁰⁰ Mustafa Arslantürk, **Etkin Pişmanlık, Vazgeçme, Cezasızlık**, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, s.85

⁵⁰¹ Ali Parlar ve Mustafa Öztürk, **Türk Ceza Kanunu’nda Etkin Pişmanlık, Gönüllü Vazgeçme ve Şahsi Cezasızlık Sebepleri**, Birinci Baskı, İstanbul 2018, s.197; Meryem Günay, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık”, **TBB Dergisi**, S.133, 2017, s.139.

⁵⁰² Y. 20. C.D. 08.03.2018, E.2015/9568, K. 2018/1305; Doktrinde failin yalnızca kendisinin iştirak ettiği suçları ihbar ettiğinde mi etkin pişmanlık düzenlemelerinden faydalanacağı yoksa kendisinin iştirak etmediği fakat bir başkasının suçunu haber vermesinde de TCK m.192/1 hükmünden yararlanacağı ifade edilmişse de (Yenidünya-İçer, s.30), kanaatimizce sanık bireysel olarak işlediği ticaret suçunda kendi suçunu ihbar etmesi durumunda cezasızlık getiren etkin pişmanlıktan faydalanabilir.

⁵⁰³ CanerYenidünya veZafer İçer, “Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık”, **Fasikül Dergisi**, Sayı:38, 2013, s.30.

⁵⁰⁴ Y. 20. C.D. 18.01.2016, E.2015/15622, K.2016/164.

⁵⁰⁵ Erkan Canak, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık**, BirinciBaskı, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul 2012, s.17

⁵⁰⁶ Tezcan-Erdem-Önok, **a.g.e.**, s.918

ihbar ve şikâyetlerin yapılabileceği resmi makamlar gösterilmiştir⁵⁰⁷. İhbar ya da şikâyetler, Cumhuriyet Başsavcılığına ya da kolluk makamlarına yapılabilir. Valilik ya da kaymakamlığa veyahut mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına sevk edilir⁵⁰⁸.

Bu fıkraya göre fail, ihbarda suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı yerleri bildirmelidir ve bu bilgilerin, suç ortaklarının yakalanması veya bu maddenin ele geçirilmesini sağlaması gerekir⁵⁰⁹.

Cezayı hafifleten etkin pişmanlık hali ise TCK m.192/3'de yer almıştır. İlk fıkradan en önemli farkı, ihbarın zamanına ilişkindir⁵¹⁰. Bu fıkra hükmünün uygulanabilmesi için ilk olarak fail, ticaret suçuna iştirak etmiş olması gerekir⁵¹¹. Bu fıkranın uygulanabilmesi için ticaret suçunun resmi makamların haber alınmasından sonra fakat hükümden önce ihbarını yapmış olması gerekir⁵¹². Fail, gönüllü şekilde suçun ortaya çıkmasına ve fail ya da diğer suç ortaklarının yakalanmasına yardım etmeli ve bu yardım suçun niteliğini meydana çıkaracak nitelikte olmalıdır⁵¹³.

---

⁵⁰⁷ Gündel, **a.g.e.**, s.211; Yüksektepe, **a.g.e.**, s.136.

⁵⁰⁸ Yurt dışında işlenip ülkemizde takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyette bulunulabilir, bkz. Şafak, **a.g.e.**, s.137.

⁵⁰⁹ Yaşar, **a.g.e.**s.423.

⁵¹⁰ Tezcan-Erdem-Önok, **a.g.e.**,s.919.

⁵¹¹ Y. 20. C.D. 30.06.2020, E.2019/3400, K.2020/3585,

⁵¹² Ahmet Gündel, **5237 Sayılı TCK'da Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009, s.214.

⁵¹³ Y.20. C.D. 10.07.2020, 2019/3296E, 2020/4223K.

3.4.11. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

3.4.11.1. Teşebbüs

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, icra hareketlerinin kısımlara bölünebildiği oranda teşebbüse olanaklıdır⁵¹⁴. Örneğin bu maddeleri satmak suçunun icra hareketleri, bölümlere ayrılabilirdiği oranda teşebbüse mümkündür. Yine uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satışa arz etme suçu, niteliği itibariyle hazırlık hareketlerinden oluştuğundan ötürü teşebbüs safhasında kalamayacağından tamamlanmış satışa sunmak ya da bulundurma suçları meydana gelecektir⁵¹⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına verilmesi suçunda bedelsiz şekilde uyuşturucunun mülkiyetinin ya da zilyetliğinin geçirilmesi sırasında devretme yapılmadan fail yakalanır ve uyuşturucu madde ele geçirilirse, başkalarına vermek suçu teşebbüs aşamasında kalır⁵¹⁶. Yine sevk etme ve nakletme suçlarında bu maddeler götürüleceği yere varmadan eylem kesintiye uğrarsa, sevk etme ya da nakletme suçu teşebbüs aşamasında kalmış olur.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi depolamak için anlaşılan fakat depoya gelirken bu maddelerin yolda başkalarının hâkimiyetinde iken ele geçirildiği hallerde, fail açısından bir bulundurma suçunun oluşması mümkün olmadığından ve bu durumlarda tamamlanmış bir bulundurma suçu gerçekleşmediğinden, yalnızca depolamaya teşebbüs suçu oluşur⁵¹⁷. İştirakte fail, suçun kanuni tanımında yer alan eylemi diğer faillerle birlikte yapan kişidir.

3.4.11.2. İştirak

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarında nitelikli halleri yer aldığı m. 188/5'in, iştirak hükümlerinin uygulanmasında göz önüne alınması gerekir. Bu yüzden en az üç kişinin müşterek fail olduğu uyuşmazlıklar m.188/5'deki nitelikli haller kapsamındadır. Uyuşturucuyu nakledenler ile yolda telefonla sık iletişim kuran

⁵¹⁴ Öner, **a.g.e.**,s.184; Özdabakoğlu, **a.g.e.**,s.42

⁵¹⁵ Y.20. C.D. 01.07.2020, 2020/12E, 2020/3621K

⁵¹⁶ Balcı, **a.g.e.**,s.196; Y. 20. C.D. 01.07.2020, 2020/12E, 2020/3621K.,

⁵¹⁷ Öner, **a.g.e.**,s.186; Akkaya,**a.g.e.**, s.176

sanıklar, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi birlikte nakledenler⁵¹⁸, diğer sanıktan aldığı uyuşturucuyu işyerinde saklayanlar, suçu iştiraken işlemiş kabul edilirler.

Azmettirme, belli bir suç işlemeye henüz bir fikri olmayan bir kişinin, başkası tarafından bu suçu işlemeye karar verdirilmesidir⁵¹⁹. Yardım etme kavramına ilişkin örnek eylemler TCK m.39/2’de şu şekilde yer verilmiştir: “*failin suç işlemeye teşvik edilmesi veya suç işlemeye kararının kuvvetlendirilmesi yahut failin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağına vaat edilmesi, suçun nasıl işleneceği hususunda yol gösterilmesi veya failin işlenmesinde kullanılan araçların sağlaması, suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasının kolaylaştırılması hallerinde kişi yardım eden sıfatıyla sorumlu olacaktır*”⁵²⁰. Uyuşturucu suçlarında iştirak ile yardım eden arasında ince bir ayırım bulunmaktadır. Bu suçta kullanılan arabayı kiralaması için çağırdığı şahsı diğer sanıklarla buluşturarak araç kiralamak istemesi⁵²¹, uyuşturucu veya uyarıcı madde satıcılarına gözcülük yapılması⁵²², uyuşturucu madde temin etmek isteyen uyuşturucu madde satıcısının telefon numarasının verilmesi⁵²³ biçiminde işlenen fiillerin failleri yardım eden olarak sorumlu tutulurlar.

3.4.11.3. İçtima

Uyuşturucu madde ticareti suçlarında aynı suç işlemeye kararı çerçevesinde bu suçlar birden fazla kez işlendiğinde zincirleme suç oluşur⁵²⁴. Doktrinde failin 1 kg uyuşturucu maddeyi parçalara ayırarak birden fazla kişiye uyuşturucu madde satması halinde, failin tek suçtan sorumlu olacağı, zincirleme suç hükümleri kapsamında cezasının artırılacağı belirtilmektedir⁵²⁵.

Fail, elindeki uyuşturucu maddenin tümünü sattıktan sonra yenilenen bir kastla başka uyuşturucu veya uyarıcı madde temin eder ve onunla satmak veya

⁵¹⁸ 20. C.D. 24.06.2019, 2017/5318 E, 2019/3814 K.,

⁵¹⁹ Devrim Aydın, **Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak**, Birinci Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2009,s.164.

⁵²⁰ Evik, **a.g.e.**,s.188.

⁵²¹ Y.20. C.D. 04.03.2020, 2019/347E., 2020/1523K.

⁵²² Y.20. C.D. 22.01.2020, 2019/1125 E., 2020/766K.

⁵²³ Y.10. C.D. 20.02.2020, 2019/7183E., 2020/1173K.

⁵²⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.**, s.923; Parlar ve Öztürk, **a.g.e.**, s.131.

⁵²⁵ Kıdıl, **a.g.e.**,s.301.

başkalarına vermek suçlarını işlerse, bu durumda zincirleme suç hükümleri değil gerçek içtima hükümleri uygulanır⁵²⁶.

TCK m. 188/1'deki imal, ithal veya ihraç suçları ile 188/3'teki suçlar bazı durumlarda bir arada bulunabilmektedir. Fail TCK'nın 188. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen fiillerden birini gerçekleştirdikten sonra, örneğin yurtdışından uyuşturucu madde ithalinden sonra, 3. fıkrada öngörülen fiillerden birini gerçekleştirdiğinde, yani uyuşturucu veya uyarıcı madde satışı yapması halinde ortada iki ayrı suç bulunmaktadır ve fail her iki suçtan sorumlu olmalıdır. Yani burada, gerçek içtima kuralları uygulanmalıdır⁵²⁷.

3.4.12. Suçun Yaptırımı

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarından (TCK m.188/3) dolayı sanığa verilecek süreli hapis cezası “on yıldan az” olamayacaktır. Yine TCK m.49'a göre “süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz” düzenlemesi uyarınca bu suçlardan ötürü sanığa verilecek süreli hapis cezası 10 ila 20 yıl arasında olacaktır. Ancak üst sınırı yirmi yıldan fazla olamayacağına dair hüküm, TCK m.188'de yer alan nitelikli hallerin uygulanması durumunda geçerli olmayacaktır⁵²⁸. Öte yandan, nitelikli hallerin uygulandığı davalarda netice ceza, TCK m. 61/7 uyarınca otuz yıldan fazla olamaz⁵²⁹.

Yine TCK m.188/3 gereğince sanığa, hapis cezasının yanında “bin günden yirmi bin güne kadar” adli para cezası verilmesi düzenlenmiştir. TCK m.52/2 uyarınca en az 100 TL ve en fazla 500 TL olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, şahsın ekonomik ve diğer şahsi durumları dikkate alınarak belirlenir (m.52/4).

Suçun sanık tarafından işlendiği kanaatine ulaştıktan sonra hâkim, temel cezayı kararlaştırmak için TCK m.61'deki ölçütleri kullanacaktır⁵³⁰. Ayrıca cezayı

⁵²⁶ Y.C.G.K. 29.05.2018, E.2017/184, K. 2018/251.

⁵²⁷ Güngör/ Kınacı, **a.g.e.**, s.665.

⁵²⁸ Yolcu, **a.g.e.**,s. 158.

⁵²⁹ Zafer, **a.g.e.**,s.613.

⁵³⁰ Zafer, **a.g.e.**, s.627; Koca ve Üzülmöz, **a.g.e.**,s.721.

arttırıcı nitelikli hallerin birden fazla olduğu durumlarda tek bir artırım yapılır, ancak bu durum temel ceza belirlenirken dikkate alınabilir⁵³¹.

Suçun temel haline oranla daha az ceza gerektiren durumlarda ise, önce temel ceza tespit edilir ve sonrasında indirim yapıldıktan sonra m.61/5'te gösterilen teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi nedenlere dair düzenlemeler ile takdiri indirim nedenleri tatbik edilerek netice cezanın tespitine gayret edilir⁵³².

Ticaret suçlarının işlenmesi esnasında taşıtlar veya bazı araç-gereçler de kullanılmaktadır. Bu eşyalar araba, tır, otobüs, canlı hayvan, terazi, leğen, paketleme malzemeleri gibi olabilir. Bu durumlarda, iyiniyetli üçüncü şahıslara ait olmamak şartıyla, TCK m.54 gereğince kasdi bir suç işlenirken kullanılan ya da suçun işlenmesine ayrılan veyahut suçtan meydana gelen bu tür eşya, müsadere edilir⁵³³ Bu maddelerin ticareti suçlarının işlenmesiyle kazanılan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi ya da dönüştürülmesi neticesi meydana çıkan ekonomik kazançlar da TCK m.55'e göre müsadere edilir⁵³⁴.

Otobüs, tır gibi suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suçta oranla daha ağır sonuçlar doğuracağı ve hakkaniyete aykırı olacağı görülüyorsa, eşyanın müsaderesine karar verilmeyebilir⁵³⁵. Bununla birlikte, suçta kullanılmış olsa da, eşya veya vasıta iyiniyetli üçüncü şahıslara aitse bu eşyaların müsaderesine karar verilmez⁵³⁶.

TCK m 54/4 uyarınca uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı halinde suç oluşturan eşya sıfatını kazanacağından ötürü müsadere edilir⁵³⁷.

---

⁵³¹ Y.10. C.D. 11.05.2017, 2016/1541E., 2017/1841K. “Yapılacak keşfin sonucuna göre, uyuşturucu satılan yerin bahse konu yerlere 200 metre mesafeden yakın olduğunun anlaşılması durumunda, TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde belirtilen birden fazla nitelikli halin birleşmesi nedeniyle, temel cezaların alt sınır aşılacak suretiyle belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi”,

⁵³² Özgenç, **TCK Gazi Şerhi**,s.713.

⁵³³ Artuk-Gökçen, **a.g.e.**, s.978.

⁵³⁴ Erdal Yerdelen, **Müsadere ve Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara 2010, s. 45.

⁵³⁵ Y.10.CD. 07.07.2014, 2012/17340 E., 2014/5189 K.

⁵³⁶ 10. C.D. 24.01.2019, 2018/3030 E., 2019/523K.

⁵³⁷ Artuk ve Gökçen, **a.g.e.**, s.979.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının faili ancak gerçek kişiler olabilir⁵³⁸. TCK m.189 uyarınca bu suçların tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, TCK m.60'da gösterilen güvenlik tedbirlerine karar verilir⁵³⁹.

3.4.13. Soruşturma Usulü

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının işlendiğini herhangi bir şekilde haber alan Cumhuriyet Savcısı, derhal ihbarın aslını CMK m.160 kapsamında soruşturur. Cumhuriyet Savcısı, yalnızca failin aleyhine değil failin lehine olan delilleri de toplar. Savcı, maddî gerçeğin araştırılması için emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığıyla, soruşturma ve kovuşturmaya dayanak olacak delilleri toplar, koruma altına alır ve CMK'da gösterilen şüphelinin haklarını korur⁵⁴⁰. TCK m.188'de özel bir soruşturma usulü öngörülmemiştir. Soruşturma aşaması sonunda toplanan deliller, suçun işlendiğine ilişkin yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet savcısı, CMK m. 170 gereğince Ağır Ceza Mahkemesine muhatap bir iddianame düzenler. İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılır ve kovuşturma safhası başlar. Kovuşturma safhası, iddianamenin kabulüyle başlayan ve hükümle sonlanan bir muhakemesi aşamasıdır⁵⁴¹.

3.4.14. Görevli ve Yetkili Mahkeme

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m.12'de "*Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere ... on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir.*" hükmü bulunmaktadır. TCK m.188/3'e göre sanık için istenen cezası on yıldan az olmadığından bu suçun yargılamasında görevli mahkeme, Ağır Ceza Mahkemeleridir⁵⁴².

⁵³⁸ Hakan Kızıllarslan, **Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Tüzel Kişilere Özgü Koruma ve Güvenlik Tedbirleri**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s.138.

⁵³⁹ Yerdelen, **a.g.e.**, s. 18; Kızıllarslan, **a.g.e.**, s.373.

⁵⁴⁰ Ahmet Gökcen, Murat Balcı, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.190.

⁵⁴¹ Gökcen-Balcı-Alşahin-Çakır, **a.g.e.**, s.545.

⁵⁴² Günay, **a.g.e.**, s.20; Y. 20. C.D. 06.07.2015, 2015/1171E., 2015/2994K.

TCK md 188/3’de bu suçların soruşturulması ya da kovuşturulması için özel bir yetki kuralı getirilmediğinden, CMK’nın 12. maddesi ve devamında düzenlenen genel yetki kuralları geçerlidir⁵⁴³. Uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak, satışı arz etmek, satın almak, kabul etmek ve başkalarına vermek suçlarında yetkili yer mahkemesi failin fiilini gerçekleştirdiği yer mahkemesidir. Sevk etmek ve nakletmek suçları, genel itibariyle hareket ve seyir halinde işlenebilecek suçlar olduğundan, seyir ederken yakalanan fail açısından yetkili mahkeme bu maddelerle failin son yakalandığı yer mahkemesi olacaktır.

Bu suçun işlendiği yer belirli değilse CMK m.13’e göre, yetkili mahkeme, failin yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesidir. Failin Türkiye’de ikamet adresi yoksa ülkemizde en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Yetkili mahkemenin bu şekilde de tespiti imkanı yoksa ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir

3.4.15. Zamanaşımı

Zamanaşımı, kanunda yazılı sürelerin geçmesi sonucu Devletin cezalandırma hakkını ortadan kaldıran, kamu davasının açılmasına, açılmış olan davanın düşmesine ve ceza verilmişse infazına engel olan bir durumdur⁵⁴⁴.

Dava zamaşımı, TCK m. 66’ya göre, ömür boyu hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi beş yılın, yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yılın, beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda on beş yılın, beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adlî para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıldır. Bu sürelerin geçmesiyle dava düşecektir.

Dava zamaşımının hesaplanması, işlenen suça dair kanun maddesinde yer alan cezanın üst sınırı göz önüne alınarak yapılır⁵⁴⁵. Fakat m.66/3’e göre dava zamaşımı süresinin tespitinde dosyadaki mevcut delillere bakılarak suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de dikkate alınır. Buna göre m.188/3’deki

⁵⁴³ Gökcen-Balcı-Alşahin-Çakır, **a.g.e.**,s.182.

⁵⁴⁴ Erhan Günay, **Uygulamalı-Örnekli Dava ve Ceza Zamaşımı**, Beşinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s.19.

⁵⁴⁵ Günay, **Zamaşımı**, s.21.

suçlarda dava zamanaşımı, m.66/1-c uyarınca 20 yıldır⁵⁴⁶. Bu suçların temel şekli ile nitelikli hallerinin dava zamanaşımı süreleri aynıdır.

Ceza zamanaşımı ise, hükmün kesinleştiği ya da infazın bir şekilde kesintiye uğradığı günden başlayarak işlemeye başlar ve kalan ceza miktarı temel alınarak süre hesap edilir (m.68). Ömür boyu hapis cezalarında otuz yılın, yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmi dört yılın, beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yılın geçmesiyle verilen ceza infaz edilemez⁵⁴⁷.

---

⁵⁴⁶ Sevdin, **a.g.e.**, s.221.

⁵⁴⁷ Selbes, **a.g.e.**, s.186.

SONUÇ

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, çok uzun süredir dünyada ve ülkemizde kullanılmaktadır. Bu maddelerin kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber, bireyler ve toplumlar bakımından büyük sağlık sorunları ve sosyolojik problemler ortaya çıkmıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, organize suç örgütleri ve hatta terör örgütlerinin mali kaynağı haline gelmiş ve bu yüzden tehlike daha da artmış, bu maddelerin kullanımı ve ticareti suçları ile mücadele daha da önemli olmuştur. Ayrıca bu maddelerin kullanımı yüksek seviyede bağımlılığa yol açmaktadır. Geçmişte bazı bitkilerden elde edilen bu maddeler, kimyasal katkı maddelerinin eklenmesi ve kimyasal müdahalelerle çok daha zararlı hale gelmişlerdir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin çeşitlerinin artması ve farklı etkilere neden olması, bunlarla mücadelenin de farklılaşması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticareti; hem bireylerin ve toplumun sağlığına zararlarının olması, hem de kamu düzenini bozmaları ve ekonomik anlamda devletlere zarar vermeleri sebebiyle geçmişten beri bütün ülkelerin gündemini meşgul etmektedir. Bu sorun, uyuşturucu maddelerin kullanımı ve ticaretinin yasaklanmasına ilişkin ülkelerin politikalarında yaşanan çok büyük değişikliklerle beraber yeni bir boyuta geçmiştir. Zira geçmişte uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri yalnızca yasaklamaya dayanan geleneksel uyuşturucu madde politikaları ile bu sorunun önlenebileceği kabul görmüştü. Türkiye’de de uyuşturucu maddelere ilişkin yasaklama temelli bir ceza politikası izlenmesine ve uyuşturucu madde kullanımı ile ticaretinin de suç olarak düzenlenmesine rağmen, kullanım ve ticaretin giderek arttığı görülmektedir. Ancak bugün bazı ülkeler, araştırmalar ve ortaya çıkan tecrübelerden yasaklama politikasının uyuşturucu maddelerin kullanımı ve ticaretini önlemediği kanaatine ulaşmış, ilave başka gerekçelerle de uyuşturucu madde kullanımını ve bazı maddeler açısından ticareti, ceza hukukunun alanından çıkarmıştır. Başka bir deyişle, suç olmaktan çıkarma ya da yasallaştırmaya dönük bir uyuşturucu madde politikası izlemeye başlamışlardır. Bu çerçevede geleneksel yasaklama politikaları haricinde, bu maddelerin kullanımı ve ticaretinin yasallaştırılmasına evrilen yeni bir görüş ortaya çıkmıştır.

Geleneksel anlayışta, alkol ve tütün mamulleri gibi uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımında bireysel ve toplumsal hayatta görülen zararları nedeniyle toplumun bu maddelerden uzak tutulması gerektiği kabul edilmektedir. Devletin alkol, uyuşturucu madde, tütün mamülleri gibi olumsuz alışkanlıklara karşı vatandaşlarını koruma yükümlülüğü altında olduğu belirtilmektedir. Devletler, bu maddelerle mücadelede, bunların kullanımı ve ticaretini suç olarak kabul etmiş ve bu maddelerin sadece kullanımı halinde bile hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren yaptırımlar öngörmüşlerdir. Hürriyeti bağlayıcı bir yaptırımla cezalandırmanın amacı, bireylerin bu suçları işlemekten sakınmalarını temin etmek ve dolayısıyla onları caydırmaktır. Bu anlayış, bu yaptırımlar olmadan kişilerin ve toplumun bu maddelerden etkili bir biçimde korunmasının mümkün olmadığını öne sürmektedir. Bu görüşte, bu maddeleri kullanan bireylerin topluma muhalefet duygusuna sahip bireyler olduğu, bu maddelerin kullanımının suç olmaktan çıkarılması halinde, bu duygulara sahip kişilerin hukuka aykırı başka eylemlere yönelebileceği, topluma muhalefet etme duygularının kamu düzeni bakımından daha zararlı olabilecek fiillerle ortaya çıkabileceğini ileri sürmektedir. Ayrıca, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı toplum açısından zararlı olsa da denetim altına alınabilir durumda olduğundan, toplum düzeni içerisinde bu maddelerin kullanımından daha fazla tehlike oluşturabilecek başka hukuk dışı fiillerin meydana çıkacağı savunulmuş, bu yüzden bu maddelerin kullanımının suç olarak düzenlenmesinin sürdürülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu görüş kapsamında cezai yaptırıma uğrama endişesi ortadan kaldırılırsa, bunun, bu tür maddelerin ticaretini yapan failleri ve olası kullanıcıları cesaretlendireceği ve toplumda bu maddelere ilişkin yanlış görüşlere yol açacağından da söz edilmiştir. Ancak hürriyeti bağlayıcı cezaların da bu suçları önlemekte yetersiz kalması ve özellikle kullanıcıların devam eden sağlık sorunları nedeniyle, geleneksel görüş içinde de bu suçun faillerinin cezalandırılması yerine tedavisinin yapılarak ve topluma kazandıran tedbirler uygulanarak rehabilite edilmesine yönelik görüşler de ortaya çıkmıştır.

Geleneksel yöntemin uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve ticaretini engelleyememesi ve kullanıcıların hürriyeti bağlayıcı cezadan çok tedavi edilmesi gerekliliği, suç olmaktan çıkarma eğiliminin doğmasına yol açmıştır. Bununla

birlikte, ceza kanununu dışına itilen eylemlerin doğrudan yasal kabul edildiği de anlaşılmalıdır.

Uyuşturucu madde kullanma fiili açısından hapis cezası yerine zorunlu tedavi yaptırımı öngörülmüşse, uyuşturucu madde kullanımının suç olmaktan çıkartıldığı söylenemez. Bu noktada kanunun öngördüğü zorunlu tedavinin hukuki niteliğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Hastaya tıbbi müdahale yapılabilmesi için hastanın bilincinin açık olmadığı ya da rızası alınamasa da hayati tehlikesinin bulunduğu istisnai durumlar dışında, hastanın müdahaleye rızasının alınması gerekmektedir. Hatta hastanın tedavi edilmemesi durumunda oluşabilecek neticeler hususunda aydınlatılmış olması şartıyla, tedaviyi reddetme ya da tedavinin durdurulmasını talep etme hakkı bulunmaktadır. Bu hükümlerden görüleceği üzere son aşamaya kadar hastanın bile tedaviyi reddetme hakkı bulunduğundan, uyuşturucu madde kullanımında yaptırım olarak da zorunlu tedavinin yer aldığı bir ceza hukuku sisteminde, bu eyleme ilişkin suç olmaktan çıkarma kavramının uygulandığı söylenemez.

Uyuşturucu madde kullanımını suç olmaktan çıkarmayı savunanlar arasında uyuşturucu madde satıcılarının cezalandırılmamasına ilişkin bir fikri birlik de bulunmamaktadır. Zira uyuşturucu ve uyarıcı maddelere dair yasal ve denetlenebilir bir tedarik zinciri kurulmadığı takdirde, bu maddelerin ticareti devam edecek ve umulan fayda da elde edilemeyecektir.

Suç olmaktan çıkarma eğiliminin kamu düzenini bozmaya yol açması, ceza adaletine olan güven ve saygının azalmasına neden olacağı, suç olmaktan çıkarmanın sınırlarının belirsiz olması gerekçeleriyle bu eğilim eleştirilmektedir. Bu eleştiriler kısmen haklı olmakla birlikte, kanun koyucu ve uygulayıcıların, bir dağıtım ve rehabilitasyon sistemi oluşturması halinde, hint keneviri, esrar gibi daha az zararlı ve az sayıda uyuşturucu maddenin suç olmaktan çıkarma eğilimi kapsamına gireceği bir yasal düzenleme, sorunların aşılmasına öncülük edebilecektir. Bu şekilde, bu maddelerin kullanımının daha güvenli ve hijyenik bir ortamda yapılması ile devlet, kullanıcıların fiillerinin takibini yapacak ve tedavi olanakları daha sağlıklı şekilde

verilmiş olacaktır. Kaldı ki kanunla yasaklama halinde bile bu maddelerin kullanımı azalmamakta ve yasadışı şekilde bu maddeler temin edilmektedir.

Diğer suçlarda olduğu gibi uyuşturucu suçlarında uzun süreli hapis cezaları verilmesi halinde, bu cezaların infazlarının tamamlanmasından sonra failler, yeniden toplum içine girdiklerinde iş ya da barınma sorunu veya aileleriyle ilişki kurmada sorun yaşamaktadırlar. Suç olmaktan çıkarma, bu maddelerin ticareti suçunun görülme sıklığını azaltsa da, sentetik uyuşturucu madde ticaretinin devam edeceği söylenebilir. Özellikle sentetik uyuşturuculara bağımlı kişilerin esrar veya hint keneviri gibi maddelerle tatmin olmayacakları da açıktır. Bu nedenle kanımızca özellikle sentetik uyuşturucular ile eroin, kokain gibi etkili doğal uyuşturucuların suç olmaktan çıkarılması isabetli olmayacaktır. Suç olmaktan çıkarma halinde Batılı ülkelerin uygulamalarının çok dikkatli şekilde incelenmesi ve ülkemizde olabilecek suistimallerin önlenmesi için, şu andaki kolluk kuvvetleri haricinde, denetimli serbestlik kurumu gibi ayrı ve etkin bir sistem kurulması önem arz edecektir.

TCK m.188/3’de yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, “Kamunun sağlığına karşı işlenen suçlar” bölümünde yer almıştır. Bu suçla korunan hukuki yarar, kamunun sağlığıdır. Bu suçun faili herkes olabilir, mağdur ise toplumdur yani toplumu oluşturan her bireydir. TCK m.188/3 açısından seçimlik hareketlerin hepsinde ticari amaç aranmamaktadır. Örneğin başkalarına verme bedelsiz şekilde de yapılabilir ve ticari amaç taşınması da zorunlu değildir.

Doktrinde ve Yargıtay uygulamasında uyuşturucu ve uyarıcı maddeler; uluslararası sözleşmeler, 2313 ve 3298 sayılı Kanunlar ve bu Kanunların verdiği yetkiyle çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında yasaklanmış maddeler şeklinde tanımlanmakta olup, ele geçirilen bu tür bir maddeye ilişkin ATK raporu alınması gerektiği belirtilmektedir.

Anılan maddede yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, TCK m.191’de yer alan kullanım suçu ile karıştırılabilmektedir. Bu noktada, ele geçirilen uyuşturucuyu failin, kişisel kullanım için mi yoksa satmak için bulundurduğu sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada Yargıtay, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin; bulundurulma biçimi, niteliği, ele geçirildiği yer ve zaman, failin hareketleri gibi

hususlar ile birlikte somut olayın bütünüyle değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Örneğin, failin evinde hassas tartı bulunması, fişek tabir edilen yaklaşık 200 küçük paket yapılmış olması gibi özellikler satma eylemini yani ticaret suçunu işaret etmektedir.

Bu maddenin 4. fıkrası (a) bendinde uyuşturucunun “*eroïn, kokain, morfin, bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevleri, sentetik katinon ve türevleri, sentetik opioid ve türevleri veya amfetamin ve türevleri olması*” halinde ve (b) bendine göre bu suçun; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesislere iki yüz metreden yakın bir yerde işlenmesi halinde ceza yarı oranında artırılacaktır. Ancak LSD gibi bir takım maddeler, çok zararlı uyuşturucular olsa da anılan madde kapsamında bulunmamaktadır. Bu nedenle ağırlaştırıcı nedenleri içeren bu kanun maddesinde sayma yönteminden vazgeçilmelidir. Maddenin 5. fıkrasında suçun üç veya daha fazla kişi tarafında işlenmesi veya bir örgütün faaliyeti kapsamında işlenmesi nitelikli hal kabul edilmiş olup, bu durumda da ceza artırılacaktır. Yine 8. fıkarda gösterilen ve fiili olarak çalışan bazı meslek mensuplarının bu suçları işlemesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yakalanmasının sağlanması ve suçla etkin mücadele edebilmek için TCK m.192’de etkin pişmanlığa ilişkin hüküm getirmiştir. Bu fıkarda failin kendi başına işlediği ticaret suçu yanında iştirak ettiği suçlar açısından da etkin pişmanlıktan yararlanabilmesi mümkündür. Uygulamada da, bu suçların cezasının çok yüksek olması sebebiyle, kişilerin etkin pişmanlık düzenlemelerini dikkate alarak davrandıkları ve uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yakalanmasını sağladıkları görülmektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ticareti suçu seçimlik hareketli bir suç olup, ticaret teşkil eden eylemler kısımlara bölünebiliyorsa bu suça teşebbüs de mümkündür. TCK m.188/3’deki suçun seçimlik hareketli suçlar olması nedeniyle suça konu olanaynı maddenin birden fazla seçimlik harekete konu olması halinde tek suç oluşacaktır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeye ilişkin eylemin hem m.188/1 hem de m.188/3 hükmünü ihlal etmesi halinde ise, somut olayı özelliklerine bakılarak

hangi suça girdiğinin belirlenmesi ve her iki normun ihlal edilmesi halinde failin daha ağır cezayı gerektiren hükümden cezalandırılması gerektiği neticesine varılmaktadır. Son olarak, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin ticareti suçu bakımından, getirilen ağır hürriyeti bağlayıcı cezalar ve infaz sistemi, caydırıcılık sağlasa bile; failer, cezanın infazının tamamlanmasından sonra toplumla kaynaşamadıklarından ve bir işte sürekli çalışamadıklarından, bu suçları işlemeye devam etmektedirler.

KAYNAKÇA

- AKBULUT**, Berrin, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2003.
- AKGÜLEN**, Alper Tunga, **İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce Hukuk Sözlüğü**. İkinci Baskı, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 2010.
- AKKAYA**, Çetin, **Örgüt Suçu & Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.
- AKSÜT**, Ertekin, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- ARSLAN**, Çetin ve Bahattin Azizağaoğlu, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Asil Yayınevi, Ankara 2005.
- ARSLANTÜRK**, Mustafa, **Etkin Pişmanlık, Vazgeçme, Cezasızlık**, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018.
- ARTUK**, Emin, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- ARTUK**, M. Emin, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, **Gerekçeli Ceza Kanunları**, Yirminci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.
- ATAÇ**, Asiye Selcan, "Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarında Uygulanan Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri", **Alman Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku**, Yayına Hazırlayanlar: Erik Hilgendorf / Yener Ünver, Cilt II, Yeditepe Üniversitesi Yayını, İstanbul 2010.
- ATEŞ**, Neslihan, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçu (TCK M. 191)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.
- AYDIN**, Devrim, **Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak**, Birinci Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2009.
- AYGÖRMEZ UĞURLUBAY**, Gülsün A. "Alman Hukuku Karşılaştırmalı Olarak Bireysel Başvuru Kabul Edilebilirlik Koşullarında Ceza Hukuku Sorunları", **Haşim Kılıç'a Armağan, C II**, Sayı 2, ss.1237-1268, Ankara 2015.
- BAKTİR**, Mustafa, "Afyon" , **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. I, İstanbul 1988.
- BALCI**, Murat, **Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları**, Adalet Yayınevi, Ankara 2009.

BARUT, Ferit ve Melis Aydemir, **Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Işığında Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**, Birinci Baskı, Legal Kitabevi, İstanbul 2019.

BAYRAKTAR, Köksal, “Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı”, **İÜHFİM**, C: 50 S: 1-4 1984, (**Suç Olmaktan Çıkarma Akımı**), ss. 198-206.

BAYRAKTAR, Köksal, “Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 51, S. 1-4,1985, ss. 45-64.

BERKÜN, Başak, **Uyuşturucu Madde Kullanımını Yasallaştırma Eğilimi: Türkiye – Almanya – Hollanda Hukuk Sistemlerinin Karşılaştırılması**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2023.

BİLMEN, Ömer Nasuhi, **Büyük İslam İlmihali**, Kılıç Yayınevi, Ankara 1997.

CANAK, Erkan, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık**, Birinci Baskı, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul 2012

ÇAĞLAYAN, Muhtar, "Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehirler) Üzerine Bir İnceleme", **TİD**, S.297, Kasım-Aralık 1965, ss.13-36.

ÇAKIR, Muhammet Faruk, “Yasadışı Uyuşturucu Ticaretinin Terör Örgütleri Üzerinde Etkileri”, **BAİBÜ S.B.E. Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 1, 2020, ss.303-324.

ÇALIŞKAN, Suat, **Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları**, İkinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

ÇETİN, Soner Hamza, “Kullanmak İçin Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek, Bulundurmak ya da Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak Suçu (TCK m.191)” **Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi**, 65 (4) 2016, ss. 1353-1480.

ÇETİN, H. Cem – Ahmet Çelik- Erkan Sezgin, **Uyuşturucuyla Mücadele Politikaları ve Yeni Trendler**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

ÇOLAK, Haluk, Mustafa Taşkın, **Ceza Muhakemesi Kanunu: Açıklamalı - Karşılaştırmalı – Uygulamalı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

DEMİRBAŞ, Timur, **Kriminoloji**, 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016

DEMİREL, Muhammed, “Uyuşturucu Madde Ticareti Suçlarında Alıcı Kılığına Giren Kolluk Görevlisinin Hukuki Niteliği ve Cezalandırılabilirliği”, **Ceza Hukuku Dergisi**. C: 13, S:36, Nisan 2018 s. 101-159.

DEMİREL, Naim, “Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uyuşturucu Maddelerle Mücadele”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:28, 2012, ss.1-21.

DÖNMEZER, Sulhi, **Hukuk ve Uyuşturucu, Alışkanlık Yararlatıcı Maddeler (Kriminolojik Yaklaşım)**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C43. Prof Dr S.F. Ülgener'e Armağan, İstanbul 1987, ss.457-474

DÖNMEZER, Sulhi, **Kriminoloji**, 8. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1994.

DÖNMEZER, Sulhi, Uyuşturucu ve Tutku Yapan Maddeler Konusunda Avrupa Mukayeseli Mevzuatında Yeni Gelişmeler”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, S.11, 1974, ss.189-216 (**Yeni Gelişmeler**),

DÖNMEZER, Sulhi, “Uyuşturucu ve Tutku Yararlatıcı Maddeler Konusuna Sosyo-Politik Yaklaşım”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 45 S. 1-4, 1981, (**Sosyo-Politik Yaklaşım**) ss. 1015-1043.

DURSUN, Selman, “Türk Ceza Hukuku'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Kullanımına Dair Düzenlemelerin Gelişimi: Suç Olmaktan Çıkarma ve Diversiyon (Cezalandırmadan Sapma) Eğilimleri”, **Adalet İstanbul Dergisi**, C.6, S: 13, Haziran 2019, s. 70-73.

EFEÖĞLU ÖZŞEKER, Pınar, Aybike Dip, Nebile Dağlıoğlu Dağlıoğlu - Mete Korkut Gülmen, “Sentetik Kannabinoidler: Yeni Nesil Esrar”, **Türkiye Aile Hekimliği Dergisi**, C:21, S:1, 2017, ss.34-40.

ELMAS, Birsen, **Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**. 3. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.

ERGÜL, Ergin, **Hukukî, Adli, Tıbbî, Kriminolojik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Uyuşturucu Maddeler ve Suçları**, Yetkin Yayınları, Ankara 1997

ERMAN, Sahir, “Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri”, **İÜHFİM**, Atatürk'e Armağan, C. XLV-XLVII, S. 1-4, İstanbul 1982, ss.1061-1080.

ERMAN, Sahir ve Çetin Özek, **Kamunun Selametine Karşı İşlenen Suçlar**, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1995

EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION (EMCDDA), **Cannabis legislation in Europe: an overview**, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2018

EVİK, Vesile Sonay, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, İkinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011.

GÖKCEN, Ahmet, Murat Balcı, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

GÖKTEPE, Kaya, “Osmanlı Sosyoekonomik Hayatında Uyuşturucu Madde Kaynaklarının Arz Boyutu: Haşhaş ve Kenevir Bitkisi”, **History Studies**, 12/6, Aralık 2020, ss. 3031-3055.

GÜNAL, Yılmaz, **Uyuşturucu Madde Suçları**, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara, 1976

GÜNAY, Erhan, **Uygulamalı-Örnekli Dava ve Ceza Zamanlaşımı**, Beşinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016

GÜNAY, Meryem, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık”, **TBB Dergisi**, S.133, 2017, s.133-164.

GÜNDEL, Ahmet, **5237 Sayılı TCK’da Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009.

GÜNEY, Niyazi, Kenan Özdemir ve Yusuf Solmaz Balo, **Gerekçe ve Tutanaklarla Karşılaştırmalı Yeni Türk Ceza Kanunu**, Adil Yayınevi, Ankara 2005.

GÜNGÖR, Şener, Ali Kınacı, (Öğreti ve Uygulama Boyutu ile) **Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2001,

GÜNŞEN İÇLİ, Tülin, **Kriminoloji**, Martı Yayınları, Ankara 2004.

HAKERI, Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

HAFIZOĞULLARI, Zeki ve Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplama Karşı Suçlar**, 3. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2017.

HUSAK, Douglas ve Peter De Marneffe, **The Legalization of Drugs (For and Against)**, Cambridge University Press, Cambridge 2005, s.9-12.

İNAN, Ali Naim, “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”, **AÜHFD** 1995, C. 44, ss. 765-778.

KÂĞITÇI, Mehmet Ali, **Afyon**, Vakıf Matbaası, İstanbul 1960.

KAPLAN, John, “The Role of the Law in the Drug Control”, **Duke Law Journal**, S. 1971/6, 1972, s. 1065-1104.

KARAKAŞ DOĞAN, Fatma, **Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015.

KIDIL, Fahrettin, **Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

KIZILARSLAN, Hakan, **Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Tüzel Kişilere Özgü Koruma ve Güvenlik Tedbirleri**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

KIZILIRMAK, Baran, Kimyasal Kastrasyonun Cinsel Suç Faillerine Uygulanabilirliği Üzerine Kapsamlı Bir İnceleme, MÜHF-HAD, Cilt 25, Sayı 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Aralık 2019, ss.1025-1071

KIZILKAYA, Rıdvan, Asaf Özkan, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e İstanbul’da Esrar Tekkeleri”. **Atatürk Dergisi**, 13(1), 2024. ss.1- 11

KIZILYILAN, Arif Ahmet, **Uyuşturucu Zehirleri ve Toksimani**, Oya Matbaası, İstanbul, 1970.

KOCA, Mahmut ve İlhan Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

KÖKNEL, Özcan, **İnsanlık Tarihi Boyunca Dünyada ve Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları**, Gelişim Yayınları, İstanbul 1976.

KOPTAGEL, Günsel, “Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Kullanımının Sosyal-Psikolojik Dinamizması”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 45 S. 1-4, 1981, ss. 1045-1059,

KURT, Şahin – Ela Kurt, **Uygulamada Uyuşturucu Madde veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat**, Adalet Yayınevi, Ankara 2007.

KÜÇÜK, Tefik Sönmez, “Bir Ceza Hukuku Yaptırımı Olarak Zorunlu Kastrasyonun Anayasa Hukuku Açısından İncelenmesi” **GÜHFD**, C:19, S:4, 2015, ss.297-322.

LACHENMEIER, Dirk W. ve Jurgen Rehm, “Comparative Risk Assessment Of Alcohol, Tobacco, Cannabis And Other Illicit Drugs Using The Margin of Exposure Approach”, **Scientific Reports**, S: 5, 2015, s. 1-7.

MACCOUN, Robert J. ve Peter Reuter, **Drug War Heresies : Learning From Other Vices, Times, and Places**, Cambridge, Cambridge University Press, 2004.

MAT, Afife, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Afyonun Tarihi”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, C.XI, S. 1-2, 2009-2010, s. 285-286.

MILL, John Stuart, **Özgürlük Üzerine**, Çev.: Berkay Tartıcı, Kutu Yayınları, İstanbul 2019

ÖGEL, Kültekin, **Bağımlılık Yapan Maddeler**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997

ÖNER, Mehmet Zülfü, **Uyuşturucu Madde Suçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

ÖZBEK, Veli, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.

ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Yirminci Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2020.

ÖZDABAKOĞLU, Hakan, **5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007

ÖZDEN, Salih Yaşar, **Uyuşturucu Madde Bağımlılığı**, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul 1992.

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, Üçüncü Baskı, Adalet Bakanlığı Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, 2006.

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 12. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016,

PARLAR, Ali ve Muzaffer Hatipoğlu, **Türk Ceza Kanunu Yorumu C:3**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010.

PARLAR, Ali ve Muzaffer Hatipoğlu, **Suçta Teşebbüs, İştirak, İçtima ve Yaptırımlar**, İkinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010,

PARLAR, Ali ve Mustafa Öztürk, **Türk Ceza Kanunu'nda Etkin Pişmanlık, Gönüllü Vazgeçme ve Şahsi Cezasızlık Sebepleri**, Birinci Baskı, İstanbul 2018.

RUHİ, Cemal, **Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları**, Birinci Baskı, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017

SAKA, Reşat, **Uyuşturucu Maddeler, Afyon-Morfin-Eroin-Esrar-Kokain Hakkında Milli ve Milletlerarası Hukukî ve Sosyal Durum**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1948.

SAVAŞ, Vural, Sadık Mollamahmutoğlu, **Türk Ceza Kanununun Yorumu, C.3**, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998.

SELBES, Ece, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu**, Adalet Yayınevi, Ankara 2017

SEVDİM, Ali Erdem, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014

SINAR, Hasan, **Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele**, Birinci Baskı, Lale Yayıncılık, İstanbul, 2015.

SOLGUN, Sertaç, **Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2002.

SOYASLAN, Doğan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

SOYASLAN, Doğan, **Kriminoloji**, 3. Baskı. Yetkin Yayınları, Ankara, 2015

ŞAFAK, Nadir, **Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçları (TCK m.188/3)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020

ŞARE, Ersin, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Yönünden Suça İştirak”, **AndHD**, C: 8, S: 1, 2022, ss.107-147.

TEMEL, Erhan, “Hadımlaştırma Operasyonlarından Dolayı Alman Hukukunda Sorumluluk”, Ankara Barosu III. Sağlık Hukuku Kurultayı (7–8 Mayıs 2010), Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2011.

TEZCAN, Durmuş, "Türk Ceza Kanunu'ndaki Değişiklikler Açısından Uyuşturucu Madde Tedarik Suçları", **AÜSBFD**, Prof. Dr. Yılmaz Günal'a Armağan, C.49, No.3-4, Haziran-Aralık 1994, ss.429-437.

TEZCAN, Durmuş, "Uyuşturucu Maddelerin Yasa Dışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", **TİD**, Yıl.59, C.59, S.374-377, Aralık 1987, ss.39-61.

TEZCAN, Durmuş, M. Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, **Uluslararası Ceza Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009.

TOROSLU, Nevzat/Haluk Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, 21.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2015.

TUNCER, Arzu, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti ve Kullanılmasına İlişkin Suçlar**, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2011

TÜRKİYE DİYANET VAKFI, **İslam İlmihali**, TDV Yayınları, C. II, Ankara, 2003.

ULUSKAN, Murat, “İstanbul’da Bir Afyonlu Macun İşletmesi: Berş-i Rahikî Macunhanesi (1783-1831)”, **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, S. 29, 2013, s. 80.

UZBAY, Tayfun, **Madde Bağımlığı Tüm boyutlarıyla Bağımlılık ve Bağımlılık Yapan Maddeler**, Birinci Baskı, Tıp Kitabevi, İstanbul 2015.

ÜLGEN, Hüseyin, Ömer Teoman, Mehmet Helvacı, Abuzer – Kendigelen, Arslan Kaya ve N. Füsün Nomer Ertan, **Ticari İşletme Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006.

ÜNVER, Yener, **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.

YAŞAR, Yusuf, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Üçüncü Baskı Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.

YENİDÜNYA, Caner ve Zafer İçer, “Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık”, **Fasikül Dergisi**, Sayı:38, 2013, s.11-31.

YENİSEY, Feridun, Uyuşturucu Maddeler Sorununun Ceza Hukuku Yönü”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:1 S:1,1983, ss. 171-191.

YERDELEN, Erdal, **Müsadere ve Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara 2010.

YILMAZ, Niyazi, **Ceza Hukuku Açısından Uyuşturucu Madde Sorunları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Diyarbakır 1998

YOKUŞ SEVÜK, Handan, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.

YOLCU, Ferit, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.

YÜKSEKTEPE, Mert Asker, **Türk Ceza Kanunu Genel Hükümleri Dahilinde Yargıtay Ceza Genel Kurulu İlamları İle Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları**, Birinci Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul 2020.

ZAFER, Hamide, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019.

ZAFER, Hamide, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti”, **Özel Ceza Hukuku Cilt V**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, ss. 313-368.